GALENI

DE SANITATE

2573

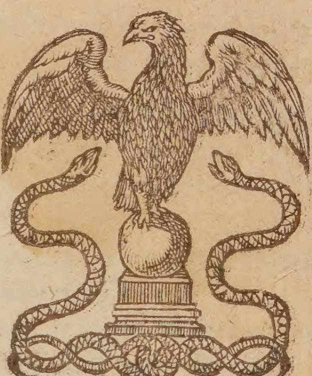
CLAVDII GALENI DE DIEBVS DECRETORIIS LIBRI TRES,

*

IOANNE GVINTE-
RIO ANDERNACO
INTERPRETE:

Nuperrimè ad exemplar Venetum recogniti & diuulgati, cum indice rerum ſcitu dignarum.

IN VIRTVTE



ET FORTVNA.

LVGDVNI,

Apud Gulielmum Rouillium, ſub ſcuto Veneto.

1550.

CL. GALENI
DE DIEBVS DECRE- TORIIS, LIBER PRIMVS,

*

IOANNE GVINTERIO Andernaco interprete.

Quæ in primo libro de diebus decretoriis continentur.

Quid ſignificat ipſum nomē Criſis, & quid ipſum de diebus decretorijs.

Aduerſus eos diſſerit, qui aiunt nullum diem eſſe decretorium.

Quòd ſecundum multas differentias decretorij dies inuicem differunt.

Quamobrem de aliquibus diebus inter ſe conueniant medici, de quibuſdam verò diſſentiant.

Doctrina de differentia dierum decretoriorum.

De dignotione principij ipſius morbi.

De dierum decretoriorum facultate.

Quòd aliquando criſis fiat in primo die.

Doctrina de differentia dierum decretoriorū poſt

vigeſimum.

Quòd medicorum inſcitia, ægrotantium aliqua difficilis ſolicitudo, & quædam quæ extrinſecus præter opinionem accidunt, criſis diem certum permutant.

Quòd, ſi in nullo prædictorum erratum ſit, in primis ipſis diebus criſis præcognitio fiat.

Quòd morborum diuturnorum, quorundam quidem in ſecunda, quorundam verò in tertia ſeptimana exactæ ſolutiones præcognoſcantur.

CAP. I.

Qvo' ſolutiones morborũ qui non paulatim, verùm ſubito finierũt, certas eſſe cognoſcamus: excretio quædam copioſa, vel abſceſſus inſignis apparebit. Nam qui morbi citra hęc quieſcunt ac finiuntur, in iis recidiua timenda eſt. Quare animum diligenter adhibere conuenit, ægrũq; modis omnibus obſeruare, ne quæ omnino ſanis vel in cibo, vel in potu, vel balneis, vel motu, vel denique in aliis quibuſlibet concedimus, agere ipſum permittamus. Si nanq; morbus quieſcens exiguus fuerit, forſan ob tam exactã victus rationẽ prorſus ſubſederit, vt poſtea nunquam reuertatur. Porrò ſi malignior exiſtat, etiam tunc quum hoc viuendi modo vſus fueris,

re

redibit: ſed tamen nõ cum ſummo diſcrimine. Si verò neglexeris, parumq; ſtudiosè animum aduertas tanquàm planè ſoluto, multo grauior quàm antea euadet. Itaque morbi cuiuſdam magni, & vehementis ſolutionem firmam, ſigna quæ λυτήρια, id eſt ſolutoria vocat Hippocrates, præcedere oportet. Partim ſudores bonos ex toto corpore manantes, vel vrinarum, vel alui recrementorum copiam, vel vomituũ: Partim ſanguinis ex naribus profuſionem, vel aliam quãdam eius euacuationẽ, velut ex ani venis fluorẽ, quas αἱμοῤῥοΐδας appellãt, vel ex vtero: Partim in glandulis, quæ auribus ſubiacent, abſceſſus, aut in alia quadam ignobili particula, aut articulis. Cæterùm, quibus nullo huiuſmodi ſigno apparẽte morbus finiiſſe videtur, de his Hippocrates vndequaque admirabilis, cõmuni quidem ſermone † hunc in modum pronuntiat:
» Quæ ſine ſignis finita ſunt, ferè
» reuertuntur. Membratim verò & in ipſis Aphoriſmis, & opere Prognoſtico, nec minus in Epidemiis perdocuit, quorúmnam recidiua exitio ſit, quorum minus. Itẽ quæ nobis curare licet, & prohibere ne reuertantur. De his ſanè alibi ſententiam ipſius explicauimus. At nunc de iis morbis qui ſimul cum ſignis deſierunt, quiq; iam in iu-

† In veteri cod. additur διὰ τῶν ἀφορισμῶν. *id eſt, in aphoriſmis, & ita videtur legiſſe antiquus interpres.*

dicationem veniſſe dicuntur, verba faciē-
da eſſe cenſeo illis qui boni quippiam de
decretoriis diebus intellecturi ſunt, cogni
tu neceſſaria. Præcedit enim nunc excre-
tiones in his & abſceſſus, nō mediocris in
ægri corpore perturbatio. Hic ſiquidē fre-
quenter ſpiritum ſubito difficilius trahit,
vel delirat, vel caliginem vel ſplendores
ob oculos verſari putat, vel lachrymas fun
dit, vel oculos rubentes habet, vel tempo-
ra grauia, vel in ceruice dolores percipit,
interim vel capite dolet, vel nigra quędam
ſeu obſcura oculis offundi queritur, vel
ſtomacho laborat, vel inferius labrū quaſi
tremulum ac intro contractum habet, vel
rigore vehementi conquaſſatur. Quinetiā
pleriſq; præcordia attrahuntur: iidem ma-
le ſe habent, exiliunt, frigidamq́; expetūt,
& vri ſe magis ac antea dicunt. Nonnullis
ipſorū acceſsio quoq; maturior incipit &
longior, vehemētiorq́; euadit. Ad hęc gra-
uis ſopor, aut aliud quoddam† ſymptoma
occupat. Atque hic iam vniuerſos qui ad-
ſunt in metu eſſe maximo videre licet, au-
direq́; dicentes, quòd ægrotus nihil ab iis
diſtat, qui in foro de morte iudicantur.
Vnde mihi quidam medicorum ne affuiſ-
ſe quidem huiuſmodi ægrotantium per-
turbationibus apparent: vel non inquire-
rent

† In græc. cod. impreſſis hoc in loco addi. καὶ ἄλλο. id eſt, & aliud, in veteri non habetur.

rent quid iudicationis vocabulo ſignificaretur, neque an res ita fieri poſſet, vel minus. Vtrum enim morborum quaſdam ſubitas ſolutiones cum excretiõe aliqua vel abſceſſu fieri dubitant? an hoc quidem vidiſſe ſe profitentur, alia verò ſymptomata, quæ ante paulũ recenſui adeſſe ipſis, ignorant? an hæc quoque intelligunt, non autem id quod accidit, iudicationem appellandam eſſe prædicant? Quod ſi eſt, non de re, ſed nomine diſceptatio eſt, nam neque cognoſcere ſe fatentur turbationes quaſdam ſubitas oboriri ægro, corde, hoc eſt ſtomachi orificio, laboranti, vel exiliẽti, deſipienti, aliaq́; id genus patienti: tum neque paulò poſt in eis vel ſudore, vel ſanguinis profluuio, vel alio quodam ſimili eueniente, ſecuram morbi ſolutionẽ conſecutam eſſe, vel extremæ contentionis ac cauilli, vel dementiæ eſſe iudico, ſiquidem hæc non inter ea numerantur, quæ rarò contingunt, ſed quæ potius quotidie apparent. Nos ſanè turbationẽ adeò ſubitam, iudicium ſeu criſim appellamus, atque finire ipſam plerunque ad ſalutem, interim ad exitiũ affirmamus. Si porrò quis aliud quippiam, non hoc iudicium eſſe dicat, & deinde contentioſus ſermoni meo obſtrepat, is opinionem ſuam, non me reprehen-

dit. Præſtabat igitur, ſcientes quid tandem ſibi velit ipſum vocabulum, eos de re ſermonem inſtituere. Sed horum inſcitiæ ac contẽtioni ne quidẽ Aeſculapius ipſe mederi poſsit. Atque hæc mihi præter inſtitutum aduerſus illos dicta ſunt. Cæterùm, quibus artis opera curæ ſunt, cum illis iam de propoſita hic conſideratione diſſeram.

CAP. II.

IVdicia enim ſeu criſes ipſę ſingulis diebus accidunt, ſed neque pares numero, neque ex æquali fide. Hoc intercedit diſcriminis inter illas, quòd aliæ ſalubres, aliæ malè eueniant. Quædam cum pluribus, & difficilioribus ſymptomatis, & maiore certamine: nonnullæ ſtatim ab initio tuto accidunt. Quinetiam in hoc plurimum differunt, quòd hæ deficientes, illæ perfectæ ſunt. Nec minus, quòd aliæ certis ſtatutisque diebus indicatæ prius fiunt: aliæ repentè, & ex improuiſo, non indoctis modo, ſed peritis etiam artificibus eueniũt. Tot autem iudiciorum, quot dierum decretoriorũ differentię exiſtunt. In duodecimo etenim & decimoſexto, nullum vnquam iudicatum vidi. In ſeptimo, ne vel numerare omnes adhuc poſ-

ſum. In ſexto iudicantur, ſed cum difficilibus ſymptomatis, & periculo non mediocri, ad hæc abſque fide, imperfectè, obſcurè, ſine notis, & ad pernitiem. Quum igitur non ſolum mihi tot annis obſeruanti huiuſmodi quædam dierum differentia, ſed Archigenis etiam imitatoribus in artis operibus diligenter admodum verſatis inuenta ſit: inſuper his ſuperioribus Tarantini Heraclidis ſtudioſis, qui ex vſu ſpeculationem collegerunt: poſtremo etiam Philotimi, & Dioclis ſectatoribus, aliiſque veteribus: tum ante hos vniuerſos Hippocratis diuino ingenio admirabilis æmulatoribus: quomodo non quis iure in dierum numero differentiam quãdam ſtatuat? Nam quod in tot annis ſeptimum quoque iudicantem ſubinde ſimul & abſolutè, fideliter, tuto, manifeſtè, conſpicuè, & ſalubriter: Sextum è contrario viderim, non paruum quoddam diſcrimen oſtendit. Porrò quòd ego quidem nunquam duodecimum viderim iudicantem, alius autem quiſpiam raro ſimul & imperfectè, infirmiter, cum periculo, obſcure, ſine ſignis, & malè: neque hoc exiguam dierum differentiam indicat. Multi ſiquidem morbi ſunt, qui in ſeptimo die iudicantur abſolutè pariter & ſecurè, tuto, apertè, cũ

bonis ſignis, & dextrè. In duodecimo rari quidem adeò, vt nobis viſi ſint nondum. Et ſi cui aliquando ante nos in duodecimo die criſis eueniſſe viſa eſt, vel imperfecta, vel infida, vel periculoſa, vel obſcura, vel ſine ſignis, vel omnino ad malum accidere viſa eſt. Voco imperfectam iudicationem, quum ex morbo quippiam relinquitur: Infidam ſeu incertam, quum morbi recidiua contingit: Periculoſam, quæ cum ſymptomatis grauibus accidit: Obſcuram, quæ citra excretionem, vel abſceſſum quempiam euidentem euenit. Sine ſignis fieri dicitur, quæ à nullo priore die indicata eſt. Mala dicitur, quòd in ægri perniciem omnino deſinit. Rurſus abſolutam voco, quæ in morbo nihil facit reliqui: Fidam, firmam, ſecuram, certam, quæ redit nunquam: Tutam, quæ ſine periculoſis ſymptomatibus accidit: Sic manifeſtam, cui excretio quædam, vel abſceſſus inſignis ac conſpicuus adeſt. Cum bonis ſignis accidit, quæ à contemplatorio prius indicata eſt. Bonam eſſe, quæ ad ſanitatem deſinit, non puto quempiam latere. Verùm ſi hæc ita apparent, maximam eſſe dierum inuicem differentiam nullus reclamabit.

CAP.

CAPVT III.

DIcet forſan aliquis, nihil verum eſſe eorum quæ diximus: ſed nos argentum à iudiciariis diebus accipientes, ipſos in res medicas introducere, tanquam nothos quoſdam pueros, germano veroq́ue generi aſsimilantes. Qua enim remoti alia quàm argento euidentia mentiremur? Non enim generatim iudiciarii nobis cõueniunt, neque ciues aut familiares ſunt, vt ipſis ſine mercede ſubueniamus. Quid nanque vel melius eſſet, vel illis vt decretorii eſſe putentur, vel nobis, ſi vt ſunt, oſtenderimus? At quemadmodum alia quoque per experientiam cognita indicamus libere, iniquiſsimum eſſe putantes, veritatem occultare: ſic dierum differentias, quas crebro ſpectauimus, dicimus vti vidimus. Quum autem optimos medicos ſimul & homines (ambo enim ſunt Dioclis & Hippocratis ſtudioſi) item alios, quorum prius mentionem fecimus, eadem de ipſis pronuntiaſſe inueniamus, adhuc etiam magis, vt puto, confidimus tanquam vera dicentes. Verùm non conſentiunt vniuerſi hi (inquiunt) de iudiciariis diebus, ſed hi plures, illi

illi pauciores eſſe dicunt. Item quidam hos quidam illos iudiciarios eſſe pronuntiat: non eoſdem vniuerſi, ſed vt cuiq; ſua eſt opinio. Quid igitur per deos quæſo ad illos dicas? Num in quo diſſenſum eſt, hoc omnino non eſſe dicitis? Atqui nondum conueneritis. Nam quòd accuratiore experientia, inquiſitione & iudicio huiuſmodi opus habeant, apud omnes in confeſſo eſt. At quòd nullus eorum qui diſſentiunt, vera nuntiet, nõ modo nõ vos ô eximij decretoriorum calumniatores, ſed ne Pironeam quidem dubitationem profeſsi recipiũt: quoniã hi diſſenſionẽ inexplicabilẽ nõ ſimpliciter vniuerſam quálibet, rei quã ignorant ſignũ pronuntiant. An igitur nõ licet iudicare, quis de decretoriis diebus vera, quis falſa dicat? An poſsibile quidem, ſed non facile? An etiam tempus longum, atque diligentiam accuratam deſiderat? Nam morborum initia interim latent. Vtrum iam is dies decretorius putandus eſt, in quo iudicii aliquis dies extitit, an in quo morbus primum diſcuſſus ſit, conſiderationem quandam deſiderat. Alius enim quiſpiam alterum ipſorum, arbitror, alius alterum opinabitur, forſan etiam aliquis neutrum: ſed in quem plurimum iudicii tempus †peruenit,] eundem

†Mendoſè in ald. legitur ἀϕίκετο, pro ἀφίκετο.

dem

dem eſſe decretorium dicet, quando ad hoc vſurpamus etiam, quod frequenter viderimus. Erat autem hoc in diebus quibuſdam impoſsibile, qui raro iudicant, vel caſu quopiam. Non enim impoſsibilis eſt hypotheſis, ſi quis raris diebus incidat primis: dein priuſquam longum iudicium expectarint, de ipſis tanquam decretoriis ferũt ſententiam. Ex huiuſmodi vniuerſis, neceſſarium eſt veram dierum iudicii hiſtoriam turbari. Si etenim in quo quis iudicatus eſt eum decretorium dicemus, facillima ſic eorum cognitio euaderet, & prope omnibus decretoriis eſſe liceret. Quoniam verò non ſatis eſt raro iudicantem vidiſſe, verùm cerebrò: tum vt criſis ſit, quemadmodum recenſui, bona, perfecta, ſecura, manifeſta, adhęc tuta, & prius indicata, conſtat vniuerſum in Soriticam dubitationem incidere. Si enim quædam ex his quæ dixi, adſint, quædam abſint, & præſentia æquentur abſentibus, vel exiguus aliorum ſit exceſſus, liquet nos de huiuſmodi die addubitaturos eſſe decretorium an non appellare oporteat. Siquidem omnibus quæ dixi præſentibus, vel plurimis & maximis, adhuc dubitare, ſumma eſt ſtultitia: quemadmodum ſi nullum ipſorum, vel omnino pauca leuique

que potẽtia prędita adfuerint,quinetiã hic nõ ex decretoriis numerãdus eſt. Quod ſi parua quædam eorum quæ ei adſunt,& nõ adſunt,differentia ſit,manifeſtum eſt nos in dubitationẽ venturos,vtrũ ex decretoriis hic referendus eſt, an minus. Ego itaque ipſe ab adoleſcentulo quidem dies decretorios obſeruare incepi,vt ex mea ipſius experientia,de ipſorum diſſenſione iudicarem:etſi iam clare de quibuſdam memoriæ pręteritę vitio pronuntiare nõ poſsim. Tale etiã Hippocrati viro nimirũ veraci, diu admodum accidiſſe videtur, ſi quid ex primo Epidemion cõiecturare oportet:vbi multos dies in vnũ congeſsit,quos in Prognoſtico & Aphoriſmis circuncidere videtur. Demonſtratum verò nobis eſt alibi, nec iam minus ex ſequentibus clarum euadet ‡priores,Epidemion libros Hippocratem ſcripſiſſe,dũ ſpeculationes adhuc experimentis exploraret,nec generatim ſententiam de eis proferre auderet. Quamobrem ii qui dies iudiciarios tollunt tanquã non exiſtentes, quoniam de illis inter medicos non conueniat,non adeò in artis operibus animum aduertiſſe mihi apparẽt. Nam ſi aduertiſſent,non ſolum in quibuſdam diebus diſcordare ſcribentes de iis, ſed etiam in plurimis conuenire, vbi cõſidera

‡In veteri cod. legitur πρότερα, non προτέραν vt mendo ſe in Ald. In aliis legitur πρότερον, id eſt prius, & ita videtur legiſſe vetus interpres.

dera

derarint,& deinde experientiæ ſuæ meminerint, inuenirent nimirum alterius eſſe naturæ illos in quibus cõſentiunt, alterius illos vbi diſcrepant. Quis enim vel ſeptimum vel vndecimũ, vel decimumquartũ, vel alios quoſdam ſimiles non dixerit eſſe iudiciarios? Nemo opinor. Apparent enim omnes tanquam vno ore de ipſis iudicium pronunciare. Atqui ſi de omnibus inter ſcriptores conueniret, forſan omnes ipſos ordine liceret ſine iudicio & inquiſitione veritatis aliquem imitari, qui primus de iudiciariis diebus diſſeruit. Quũ autem in plurimis diſcordant, non adhuc huiuſmodi quid cogitare licet. Sed mihi mirari ſuccurrit, viros ob veritatis acquirendæ ſtudium, nempe quòd non eoſdem omnes dicãt, ſed in quibuſdam diſcrepent, neque temere, neque ſine ratione mihi facere videntur. At qui dies omnes iudicationum notas conſeruant paulò antè à me ſcriptas, in iis vniuerſi pari modo ſentiunt. Qui verò ambiguitatem aliquam ac dubitationem habent inde, quòd nonnullæ eis notæ adſunt, quædam non, haud ita ſimili modo ab omnibus ſcribuntur. Vnde coniicere eſt non obſcure. decretoriorum dierum naturam quandam eſſe propriam eximiã. Quos enim ſeorſum vnuſquiſ

quiſque noſtrum ad talium experientiam deueniens, iudiciarios pronunciauerit ex eo quòd omnes conſeruent iudicationum notas, †eoſdem] apud illos quoq; in confeſſo eſſe inuenias: ſicut etiam quos experientia nemo poteſt iudicare, de his eſſe diſſenſionem. Nullum igitur ego his maius iudicium de iudiciariorum dierum natura exiſtimo, quã quòd eos, qui omnes iudicationũ notas habent, has quoque apud illos reperias, omneſq; conuenire: de quibus quis dubitet, de is diſſentire. Nam in talibus controuerſia fidem iis qui in confeſſo ſunt, firmam aſtruit. Præſtaret ſophiſtis cauillos aliquando odio proſecutis, de illis qui omnes habent iudicationum notas, omnibuſq; in confeſſo ſunt, promptè ſententiam dicere, & de reliquis conſiderare: quandoquidem propter dubitationem quæ in paucisſimis eſt, certitudiné in plurimis adeò conſpicuam peruertere, extreme abſurdũ eſt. Age igitur nos, ſi veritati ſtudemus, ipſorũ iudicio integrè manũ admoliamur, & primos ſanè tanquam regulas quaſdã omnes iudiciorum notas habentes, apponamus: ſecũdos his proximos: deinde tertium quendam & quartum ordinem ſtatuamus, & cuiuſq; dignitatem indicemus. Etenim huiuſmodi cognitio ad cura

†Mendoſè in græ. im preßis legitur *ταῦτα* pro *ταύτας*.

curationes morborum, † & ſolutiones,] non leue momentum affert:ne videlicet iis timeamus, qui fidis diebus iudicati ſunt,aut tenuem victum præbeamus,néve perfidis diebus iudicatos parum diligenter obſeruemus.

†In veteri græco cod.non legitur καὶ λύσεις, neque habetur in veteri tranſlatione.

CAPVT IIII.

PRimum itaq; omnium dierum decretoriorum ſeptimũ dicimus non numero videlicet & ordine primũ, ſed potentia & dignitate, omnes enim ſummatim decretoriorũ notas occupat:quinetiam plurimos iudicat,& abſolute, item cũ manifeſta excretione,vel abſceſſu,ſine periculo vehementi,& vt plurimum quartus eum prænũtiat.Nam ſi vrinæ in illo planæ, vel ſputi,vel deiectionis,vel appetitus,vel mentis vel ſenſus,vel alterius cuiuſdam ſimilis,manifeſta contigit mutatio: quã vt non ſimilis in ſeptimo iudicatio comitetur,quomodo fieri poſſet?bona ſi ad ſalutem,mala ſi ad peiora pertendat.Plerunque igitur bona iudicia eueniũt in die ſeptimo,etenim hoc ei præter cæteros accedit:quanquã nõnulli etiã in eo moriãtur,& euidẽti conuerſione ad peiora pergentes,in ſequenti quodam decretorio intereunt. Sextum verò diem,quanto pauciores in eo iudicantur quam in ſeptimo,tanto quoq; maligniorẽ

inuenio, vt qui ferè ex aduerſo natura ſeptimo oppoſitus ſit. Quinetiã qui in quarto ad peiorem ſtatũ recidunt, pleriq; ſexto moriuntur. Econtrario rurſus ſi bona conuerſio contingat, ſeptimum expectabit. Et ſi raro interim ad meliora conuerſionem in quarto die eueniẽtẽ ſextus excipiens iudicarit, dici nõ poteſt quãta cum perturbatione, periculo, & metu hoc fiat, quaſi æger ſtatim adeò fato ſit functurus. Nam ſi in delationem animi, quam cataphoram dicunt, incidant, ſopori graui ſimile quid ipſis obuenit: fiũtq; tum omnis ſenſus, tum vocis expertes: & ſi qua excretio proueniat, animo cõſternuntur, pulſus ipſorum concidunt, color abit, tremunt, collabuntur. At ſeptimus dies ſemper pro excretionis portione, reficit ipſos magis ac recreat. Atque igitur ſexto die maligna, acria, fœtida multa tum deiiciunt, tum vomunt. Sudores rari quidem æquales toto manãtes corpore, & calidi: quales ſiquando oboriuntur, plurimum afficiunt ægrotos. Timor inuadit ſpectantes eius rei ignaros, interdum parotides malignæ, vel etiã arquatus, vel alius quidam abſceſſus, alterum certamen, quo diſcutiatur requirens emergit. Ex vrinis iudicas? Nec interim in his boni quippiã inueneris. Etenim

enim crudæ decolores,tenues, boni nihil quod ſubſidet,habẽtes:ſed nunc quaſi teſta ceũ,nũc arenoſum,in totũ autẽ inæquale, incoctũ,ipſa copia tãtũ in ſexto die,quibus apparent conducens.Atq; hæc moderatiſſima leuiſsimaq́; ſunt,quæ illo die incolumi futuro cõtingũt.plurimos autẽ alios ſtatim ſyncopa corripi,vel ſuffocari largo ſanguinis profluuio,vel euacuatione parũ moderata,itẽ vel catoche quadam vel inſania, quam μανίαν Græci appellant,vides, alios in manifeſtã perniciẽ iniecit, arquatos cõcilians,parotidas nõ bonas educens, & tabem inſanabilem interim excitãs,demum quod mali genus non adfert?Mihi equidem frequenter in mentem venit ſeptimi diei naturam, regi aſsimilare, ſexti verò tyranno. Ille ſiquidem clementior tanquam bonus,aliquis princeps iis quos iudicat, vel ſupplicii partem adimit, vel illuſtrat victoriam:Hic econtrario vel pernicie illius quem iudicandum accepit,gaudet,vel ſalute dolet,quæritq́; vbi animum expleat, & malè ægrum, qui in ipſum incidit,tractet, & longa punitione exerceat. Age igitur ſermo hic mihi ſiſtat,prius quã aliorum dierum decretoriorum naturam explicem.Si quis roget me de ſeptimo die, an decretorius ſit,dein vbi hoc affirma-

rim ex parato, de ſexto rurſus quærat quid ei reſpondero? Nam ſi eandem huic quoque appellationẽ imponã, putabit aliquis natura ipſum ſeptimo aſsimilẽ me exiſtimare. Si verò natura contrarium, ideoq; ex decretoriis diebus exemerim, forſan opinabitur eodem genere cum duodecimo, & decimoſexto comprehendi: de quibus antea dixi, nunquam me videlicet ipſos vidiſſe iudicãtes. De his ſane quid ſentiã, promptè, vt de ſeptimo dixi, enunciabo. Illos enim quòd nullam decernendi notam habent, non decretorios dicam: Hunc, quia omnes habet, decretorium eſſe. De ſexto non tam abſolutam enũciationem ſtatuere poſſum: decernit etenim frequenter de morbis, ſed dolosè, & prauè. Quapropter ſiquis me cogat de ipſo ferre ſentẽtiam, nõ longa oratione vſus, vt paulò ante quum vniuerſam eius naturam recenſerem, ſed ſummam complectens, ſextum diem malum eſſe decretoriũ dixero, quemadmodũ ſeptimũ bonũ. Non tamen ſic cõuenit ſimpliciter, atq; anguſta oratione de re nõ ſimplici pronũciare: nã præter alia medicorũ pleriq; rei ipſius obliti, de nomine cõtendũt. Nonnulli ſubitã in morbo mutationẽ iudicationem appellant. quidam, niſi bene ægro ceſſerit, tale criſim nõ vocitãt: aliqui ho

horum vtrunq; iudicii opus eſſe ferunt. At iudicium ipſum perturbationẽ ſubito mutatam cum ſigno quodam euidenti, ex ipſa videlicet morbi natura prouenientem, nõ extrinſecus eſſe arbitrantur: deinde multum ac diu de ſignificato contendunt. Neque id ipſum intelligentes, tanquam à rebus medicis deſciſcẽtes, vel dialecticis vel grammaticis, vel rhetoribus conuenientem conſiderationem recipiunt. Siquidem dialectici munus eſt, de nominum rectitudine diſputare: Rhetorum & grammaticorum eſt inſpicere nomen an Latinis in vſu ſit. Atque hæc nonnulli medicorum factitant, tantam vel dialectices, vel grammaticę vel rhetoricæ cognitionem ac intelligentiam habẽtes, quantam aſinus lyræ. Hi ergo medicorum res omittentes, & aliena malè tractantes, vtrinq; grauiter peccant. Nos ſanè quomodo quis medicis nominibus optimè vtatur, alibi demonſtrauimus. In præſenti cõmẽtario dierum naturã interpretari ſtatuimus, ſophiſtarũ nugas aliis relinquẽtes, qui artis opera parũ curãt, ſed nugantur velut in adoleſcẽtiũ diatribis. Dicetur tamen nonnihil in ſequentibus etiã de prædictis nominibus, vt illorum cauillos quis poſsit diluere, homonymias diſtinguens. Nunc autem prius ipſam vtilitatem

explicemus quemadmodũ in omnibus cõ mentariis fecimus, vt hãc iam tenens, eaq́; fruens abunde, ſophiſtarum nugas reprehendere condiſcas. Nam vt alia ſine longa ipſorum nugacitate, artis cãdidati poſſunt ediſcere, omnem adamuſsim dierum naturam ex ipſa doctrina opere poſſunt conſequi. Atqui in totum ab eorũ loquacitate tam vulgata abſtinere, impoſsibile eſt: poſtremo quoq; in priore ſermone vel inuiti ipſam attigimus.

CAP. V.

PVta itaque illa vice procœmii alicuius propter ſpeculationes celebritate mihi eſſe prælibata. Vtilitatem autem ipſam, & præſtantiam ad artis opera nunc deinceps dicere vniuerſam, tempus poſtulat, quòd quidem vtilitas ſit, etiam ſine appellatione oſtenditur, quòd autem veritas nõ ſtatim apparet, ſed ex ipſis rebus iudicationem expectat. Quare lectores hoc adhortari opportunũ eſt. Vt poſtquam, quẽadmodum & nos omnia hic ſcripta multo tempore iudicauimus, ipſi quoq; in ægris eadem explorauerint, tum audeant de dictorum veritate ſentẽtiam proferre, prius autem non. Igitur denuo ab iis exordiamur, à quibus in ipſius libri initio incepimus,

mus,&,vt ſolum memoria teneantur, per capita reſumentes quæcunque prius dicta ſunt, repetamus: quæcunq; verò nondum enarrauimus, fuſa oratione interpretemur. Hæc autem dicta ſunt: Morborũ ſolutiones, quæ ſubito, vniuerſimque fiunt, excretionem quandam vel abſceſſum euidentem requirere. Dierum verò in quibus eueniunt, naturas eſſe differentes. Etenim ſeptimum,& frequenter ſoluere,& perfecte,& cum fide,& ſalubriter,& ſine periculo,& clare,& notabiliter. Sextum frequenter quidem & ipſum, ſed non ſeptimo ſimiliter. Nam & pauciores ipſum iudicare,& ſolutionis modo plurimũ differre. Neq; enim bonas ſalubresq́; ipſas eſſe, verùm malitioſas plurimas: neq; ſi bonas, omnino & perfectas: imo neque ſi perfectas, ſtatim etiam cum fide: quia nonnunquam morbus reuertitur, exacte licet ſolutus eſſe videatur. Quinetiam cũ periculo, & obſcure ſextum diem iudicare, idq́ue ei maxime proprium eſſe, hoc quoque diximus. Attamen ſine ſignis iudicium non ita ſexti propriũ eſt, ſed quartus ipſius vt etiã ſeptimi index eſt. Hæc igitur præfati ſumus: quæ reſtant, nunc adiiciamus. Septimi naturã decimuſquartus maxime imitatur. Proximi his ſunt nonus, vndecimus,

& vigeſimus, prope hos verò tertiuſdecimus & quintus,poſt hos quartus:hunc ſequũtur tertius,& decimuſoctauus. At ſexti naturam nullus exacte aliorum dierum imitatur.Si aliquando in octauum diẽ vel decimum ſubita morbi ſolutio incidat,ſimilis ferè ei eſt quæ ſexta accidat: verùm raró in his ſoluitur,nec cum fide,nec bene,†nec ſalubriter,]nec perfecte,inſuper ad hæc obſcure ſimul & citra notas: vnde alterius eſſe naturæ ipſi cum ſupra dictis oſtenduntur.Quemadmodũ in his morbus ſubito non ſoluitur,ita nec iis quos ſtatim recenſebimus, duodecimo, ſextodecimo & nonodecimo.Medius inter hos ordines dierum ſubito non ſoluentium, octaui dico, decimi, duodecimi, decimiſexti,deciminoni, quos iam retulimus:& tertii, quarti, quinti, ſexti, ſeptimi, noni, vndecimi, decimiquarti, decimiſeptimi, decimioctaui,vigeſimi,decimuſtertius maxime videtur mihi eſſe poſitus.Nec ſcilicet ita reiiciendus ſicut hi qui ſecũdæ ſunt notæ:nec ita ſoluere morbos natus, ſicut ii qui primæ ſunt notæ.Huiuſmodi quædã dictorum dierum ad vigeſimum vſq; differentia eſt.Reliquas ordine deinceps dicturus ſum,hoc primũ in memoriam reuocato,quod ante paulùm promiſi. Nam

† *Non eſt in græco.*

quan

quantum ad artis opera attinet, longo ad inuentionem tempore opus eſt, breuiſsimo autem ad diſciplinam. Quicquid eſt aliud reliquum, vel ſophiſtarum nugæ, vel aduerſus hos controuerſia eſt, etſi hæc quoq; deliramentum ſit: præſtaret etenim ipſos deſpicere: propter iuuenes tamẽ qui aliquando à cauillationibus circunuenti à naturali ratiocinatione recedunt, neceſſario locum habet. Igitur quid propoſuerimus manifeſte iam liquet. Nã ſine nominibus etiam his, iudicari, iudicatum eſſe, iudicium, & decretorium, differentias dierum interpretatus ſum: non à ratione quadam, vel dogmate abditorum eas introducens, verùm ex ſolo diuturno vſu ſpeculationem conſtituens. Porrò quicunq; hoc omiſſo, vel quomodo iudicationem definire conueniat, vel quæ ratio ſit, cuius occaſione non æquè in vniuerſis prædictis diebus iudicia fiunt, diſquirit, ſophiſtis cõtrouerſiæ anſam præbebit, qui huiuſmodi ſermonibus cõtradicẽtes, rẽ ipſam ſe ſubuertere putant, veluti ſiquis videndi cauſis, quas philoſophi dicunt, reclamans, ſe viſum ſuſtuliſſe credat: vel ſiquis de motu quid dicat non habeat, vel de loco, tempore, generatione, & corruptione, cum ſermonibus res quoque ſuſtuliſſe arbitretur.

Talis eſt enim de iudicio & decretoriis diebus ſophiſtarum dicendi facultas: qui euidens ipſum ſanè amouere nō poſſunt, ſignificata tranſponunt, & ad finitiones quaſdam reclamant, poſtremo de natura numerorum placita proſcindunt. Quanquam à nobis nuper ſcripta præceptio ac diſciplina nihil horum attigit: atq; huius rei gratia ſophiſtarum os obturat, vtilitatem vſumq́ue breuiter edocet. Pari modo dierum poſt vigeſimum differētias compendioſe tractaſſem, niſi ratio quadā neceſſaria obſtitiſſet: quam & ipſam Empirici, †qui nihil euidenter apparentibus attribuunt.] accurate nouerunt: non tamen qui primum artem recipiunt.

† In veteri græco codi. legitur κὴ μηδὲν ἄλλο ἢ τοῖς ἐνεργῶς φαινομένοις προσδοξάζοντες. vt vertendū ſit: qui nihil aliud recipiūt niſi quæ euidenter apparent. Et ita legitāt interpretes.

CAP. VI.

Caeterū eſt aliquis hic qui roget, quod tandem morborum principium? Etenim vigilant, cibos faſtidiunt, capite grauantur, ſegnes, & ad motum pigri fiunt, toto corpore laſsitudinem ſentiunt, aliaq; id genus infinita patiuntur plurimi ægrotaturi. Atq; hæc primo adueniunt modice, verùm ſemper magis augeſcunt, paulatim obambulantibus iam, & cōſueta facientibus. Poſteaquam verò nimiſquam diſplicere ſibi cœperint, ac ab affectu victi pri

primum fuerint, tunc decumbunt. Vnde perſpicuum euadit, morbi principium ſtatuere conueniens, non leuioris eſſe negotii. Quippe adamuſsim primum, inſenſibile eſſe: vbi iam decubuerit, non morbi, ſed decubitus eſſe principium. Quinetiam quòd fortiores quidam ſunt, maliq́ue patientes: item quòd [ſuſtinentur à quodam †in ciuili actione] longiusq́; eunt, & procul à domo deducuntur, atq; ob alias huiuſmodi cauſas poſsit quis nondum decumbere, ſed malè affectus quidem eſſe: ſi mollis quiſpiam animo, imbecillis, timidus, & de quamlibet leui cauſa ſuſpicioſus, ſtatim decumbit. Cuius igitur decubitus morbi initium putandus, nemo facile inuenerit. Atqui ſi neque primum exacte principium capere licet, neque decubitum morbi initium conſiſtere ratio eſt, conſtat neq; aliud tempus aliquod, vel ante decubitum, vel poſt eum. Siquidē priora omnia inique capientur primo principio neglecto: quæ poſt decubitum ſunt, multo iniquius, ſi neque huius tempus morbi exordium eſt. Huiuſmodi quidem ſunt addubitationes. Porrò ipſorum ſolutiones diuerſæ ſunt: Prima & maxima multos repente morbos inducit, vel ſimul cum rigore, vel dolore vehementi, nullo planè ſen

† In veteri græco codi. nō habetur ἐπὶ, adeo vt locus ita vertendus ſit: occupati ſunt in aliquo ciuili negotio.

ſenſibili ſymptomate eũ prægreſſo. Morbis itaq; aliis, in quibus obſcura principia ſunt omiſsis, decretorios dies in manifeſtiſsimis experiamur. Quin & cœnatis facillime pleriſq; & exercitatis, tum lotis ſubito morbus aduenit: quemadmodũ Hippocrates quoq; de multis ægris ſcriptũ reliquit: vt idem autor de aliis ægrotis ſcribere conſueuit, quia prius, quàm ægrotare inciperent, ſtando in erectum fatigabantur. Et quidẽ hoc ipſum dicẽtes, antequam morbus incepiſſet, inſcii ac imprudentes veritatem cõfitemur. Nam morbi initium tempus illud ipſis putandũ eſt, quum manifeſto febricitare incipientes decubuerint. Non enim idem ſibi vult capitis dolor & febris: ſicut nec vigilia, & cibi faſtidium, & totius corporis grauitas, vel laſsitudinis ſenſus, verùm ſingula hæc, diuerſa quædam à febre exiſtẽtia, febrem denunciant. Tu igitur ô ſophiſta, mẽtem his aduerte. Febris inuadens, maximeque acuta, neq; nos, neq; idiotã quemlibet latere poteſt. Finge autẽ, ſi voles, latere nos quoq;, ſed mirarer, ſi diutius hora ægrotantem, licet omnino ſenſus expers ſis, latuerit. Putemus itaq; inuaſiſſe hora decima: ſit autẽ verum initium, quòd non decima, ſed nona hora contigerit: quid hoc ad dies de-

cretorios? In hoc artis medicę opera nimis vti vides, pereant, quòd ægrotãtium nonnulla hora vna latuit. Hippocrates ſanè medicorum omnium diligẽtiſsimus, vniuerſa hæc quum obſeruaſſet, quemadmodum, quòd complures repentè nullo prius oborto ſymptomate quidam ſtando in rectum fatigati, febricitare inceperunt, memoriæ prodidit: ita iudicationes euenientes à primo die quo febricitauit homo, nõ ab illo quo capite doluit, vel huiuſmodi aliud quippiam paſſus eſt, accurate inſpexit: quoniam in huiuſmodi principiis decretoriorum dierum experientia medicis eſt. Porrò tu ſi principia ratione contẽplabilia vis inſpicere, forſan *ἀειπαθείας*, id eſt perpetuæ inualetudinis placitum attinges. At non Aſclepiadarum medicina talis eſt. Ratione ſiquidem cõtemplatorias illi febres neq; dignoſcere, neq; curare dignati ſunt. Senſiles autem, & claras, & potiſsimũ quum acutæ ſint, in quibus & decretoriorum dierum contemplationẽ requirimus, neq; idiotam quemlibet, neq; medicũ latere poſſunt. Quid iam tibi vis? An ex iis qui ſtatim decubuerunt obſeruationẽ facere, vel qui ſtando in erectum defatigati ſunt? Hippocrates etenim in vtriſq; faciẽs, eoſdem de ambobus decretorios pronun-

cia

ciauit, non vbi primum capite doluit, ſed quum primũ febricitauit, morbi initium conſtituens. Ita ſinguli alii, quibus ars curæ eſt, non ſermones falſi, probabiliter cõtexti. Iam quidem morbi principium medicis facillime cognoſcitur. Porrò ſiquis ſeipſum ab hac appellatione eximit, nondumq; perſuaſum habet: tum nugari non ſolùm nos, ſed etiam Hippocratem, Dioclem, reliquosq; alios, quorum prius mentionem fecimus, exiſtimat, is Cadmæam victoriam celebret.

CAP. VII.

NOs enim ſophiſtas reprehendere nũc non inſtituimus, quoniam ſuperuacuum: verùm iis, qui veritatem ſectantur, ſpeculationem noſtrã impertimus. Ponamus iam huiuſmodi quendã ægrum, clarioris doctrinæ gratia, qui decima diei hora acuta febre conflictari incipiat: vnde ſophiſtis quærere iubentes principium ratione contemplatorium, ipſum ſecundum diem, vel ſiquod aliud initiũ acceſsio altera in ipſo faciat ſenſibile & clarum obſeruabimus: dein eodem modo tertiũ, vt ſiue per triduum, ſiue quotidie fiant acceſsiones, cognoſcamus. Hoc autem magis ſiue in paribus ſiue imparibus diebus vehemẽ-

tius

tius intendatur. Eſto febris † continens:] † *In græ. eſt* συνε- *χὴς. i. continua.* per triduum acceſsiones: Tertio quidem die, hora vndecima: Quinto, noctis hora prima acceſsionem habeat: Septimo, noctis hora tertia, ſemper enim acceſsionem duabus horis poſt, venire ſtatuamus. Quapropter etiam noni diei noctis hora quinta, vndecimi ſeptima fiet acceſsio. Sunto iam huic alia ſimilia per vniuerſum morbi decurſum à principio, ad vſque noctem vndecimam. Vndecimo verò die coloratiores ſimul vrinæ reddãtur, & quaſi albæ nubeculæ in iis innatent prius non viſæ. Hic non mediocris ſpes eſt verè medicis, morbum in decimo quarto die diſcuſſum iri. Euenit tamen ſubinde, ſolutionem in dierum quendam ſequentium incidere. At hoc quo pacto fiat, ſermonis de iudiciis proprium exiſtit, eaq; de cauſa in illo dicemus. Nunc autem de decretoriis diebus diſſerere propoſuimus. Cuius autem gratia exemplum requirebam, propius venire apparet. Inuadat enim quotacunq; hora decimætertiæ noctis acceſsio cum totius corporis concuſsione, quam Græci ῥῖγος nominant. Fieri ſiquidem poteſt vt horam conſuetam præoccupet, aut non præoccupet, ambo enim eueniunt, magis tamẽ vt alterũ præoccupet quũ criſis futura eſt. Sit

iam quoq; moleſta grauisq́; ſi placet,tota nox decimatertia facta, quò certius firmiusq́; iudicium fore ſperemus: quoniam impoſsibile eſt eum qui tam grauiter laborarit,in acceſsione decimatertia nocte incipiente non iudicari.Iam verò vt nihil indefinitum ſit,fingamus noctē grauem, inuadat acceſsio hora octaua cum vehementi corporis concuſsione, nullumq́ue aliud ex iis quæ in criſibus ſuperueniunt, ſymptoma cōtingat.Pulſus fiat inordinatus,inæqualis:ſed motus crebriores,elati, & magni appareant:huiuſmodi æger,vbi acceſsio cum corporis concuſsione inuadens vigorem ſuum receperit,ſudare ſtatim decretorio modo in decimoquarto videlicet die incipit. Sic enim euenit decimatertia nocte,hora octaua,ſi acceſsio inuadat.Itaq; iam facilius pro euacuationis ratione ſpiret, moueatq́ue ſeſe,& pulſus edat meliores, tum facilis toleratio iſta comitetur,& toto die vniuerſum corpus æqualiter inſudet,dein ad veſperam in totum febri leuetur:talis æger tuto iudicatus eſt,procedente tēpore paulatim ipſum recreare cibis & reficere conuenit, nihil etiam timere. Dies enim cum fide omnes decretorias notas continet. Nempe quòd vndecimo die in vrinis quid iudicaretur appa

apparuit, ſignum eſt iudicij, quod notabile merito nuncupatur. Item, nox grauis, quæ acceſsionẽ præcedit, & inſultus cum concuſsione, pulſuum commotio decretoria, ſudores boni: atque ob hoc clarum iudicium merito nominatur, quod ſine periculis horrendis euenerit, tutum, quinetiam perfectum, quod febrem perfectè diſcuſſit. Bonum ob hoc ipſum, & quòd ſine periculo. Quod igitur iudicio teſtimonium afferendum relinquitur? Huic mihi animũ adhibeas, quòd fidele eſt, ſecurum, & à metu de morbi recidiua remotum. Vnde hoc accepimus? Nempe quòd alia ſingula ex vno quopiam, vel etiam duobus, vel pluribus quidem, ſed non ex vniuerſis Factis oriuntur: verùm quòd cum fide, omnibus quæ commemorantur indiget, in quibus diei quoque natura eſt. Nam ſi aliis omnibus quæ retuli, euenientibus, criſis in decimumquintum incidiſſet, non perinde ſecura eſſet. Fides igitur in iudicio, à die ſpectatur. Atque hic decretoriorum dierum vſus. At ſi quis ſolos ipſos omne poſſe exiſtimet, is nõ ſolùm plus ignorat, quàm cognoſcit: imò ſophiſtis etiam contradicendi occaſionem exhibet. Dicunt igitur rectè, ſi fidem in morborum ſolutionibus decimiquarti diei natura præberet, fidum

C

ipſum eſſe, vel ſine multis ſudoribus & ſalubribus oporteret, quomodo autem ſermo nugax ſit, ego ne vel oſtendere prorſus volui, ſed ſingulos medicorum ſcholā frequentantes tantum prius eruditos eſſe quàm frequentarent, vt cauillos ac captiones ſaltem manifeſtas adeò poſsint cognoſcere. Huiuſmodi ſiquidē nugacitas omne peruertit auxilium: neq; venæ inciſionem nonnunquā auxiliari demonſtrans. Si nāque auxiliaretur, cur tandē non ſtatim eos quibus vena inciſa eſt, in balneum dimittimus, audacterq́ue nutrimus: verùm in lecto continemus, & tenui victus ratione fouemus? Quid, quòd nec cataplaſma apponimus? Etenim hoc repletos, lotos & ebrios iuuat. Quin nec clyſterem, neque ex omnibus aliud quodlibet, ſimilis nanque loquacitas eſt. Sed quoniam artem tam mirabilem ac magnam pro Aſclepiadis veteribus Lanifices & Telonæ tractant, oportet videlicet nos quoque eam oppugnatam vindicare dicereq́ue tanquam ſeu cauſam, ſeu ſignum quodlibet. Siquidem vnū vnius vel efficiens, vel index eſſe dicatur, indicare quis nequiens ipſum circa appellationem, vt quod alterius pręſentiam ſemper requirat, pulchrè opinionem reprehendet. Si verò aut facere, aut indicare ſimul

plu

plura coëuntia, hoc aliquod dicatur, nugax eſt qui ſeorſum ipſorum vnumquodque aggreditur. Non enim vnumquodque ipſorum priuatim tanquam non ſufficiens, ſed vniuerſa ſimul ſubuertere conuenit. Dixeris equidem ſic puto, & ſi decẽ aliqui pondus quodlibet atollere poſsint, ſinguli verò priuatim nullum poſsint, ad operis totius abſolutionem vnum inferri. Quid iam vis? vtrum decretorios dies fidæ morborum ſolutiõis eſſe cauſas, an ſigna? In vtriſque ſiquidem ſophiſma promptè deprehenditur. Vis prius cauſas ſtatuamus, quemadmodum & venæ ſectionem, & clyſterem, & cataplaſma, aliaque ſingula preſidia cauſas ſanitatis eſſe dicimus: verùm vt illorum nullum adeò validum erat, vt ſine aliis reſtituant ſanitatem, ita nec decretorius dies. Rurſus igitur ſi tibi videtur non cauſas, ſed ſigna dicamus, qualia in vrinis, alui recrementis ſputo, atque huiuſmodi aliis vniuerſis cernuntur, ſed nec illorum vllum ſolum poterat vel ſalutem, vel mortem indicare. Et ſanè, ſi neque vt cauſas neque vt ſigna decretorios dies cenſeam ſemper ſolos aut facere, aut indicare idem, verùm cum plurium cõgreſſu, nullam adhuc rationẽ ſophiſma ipſorum habebit. Non enim hæc decreto-

riorum dierũ recta exploratio, quòd etiam ſine aliis ſignis decretoriis fidi ſint, verùm alia quædam re vera eſt. Nam ſi aliis vniuerſis indiciis eodem modo habẽtibus decretorius dies ſolum deſtituatur, multum à indicii fide tolletur. Quòd ſi verò aliis decernendi ſignis non admodum completis, decretoriũ ipſis diem appoſueris, ſolutionis ſecuræ ſpes quædam affulget. Iam verò ſi hoc ſolum decretoriis diebus adſit, nempe cum ipſis frequenter vel plurima & maxima decretoria ſigna, vel etiam vniuerſa, æquum videlicet eſſet huius tantum occaſione propriam decernendi dierum naturam eſſe putare. Quum igitur ad hoc à ſeipſis quoque aliquid adferunt in medium: non multo ſanè magis ipſos, his qui nihil inferunt, neq; multis iudicandi ſignis concurrunt, ſeligemus? ceu propriam illi quidem, hi verò propriam quoque naturam habeant? quippe mihi maximè videtur. Itaque rurſus à ſophiſtis, qui artis optima conſpurcant, recedentes, memores præſcriptæ paulò ante hypotheſis, claritatis diſciplinæ gratia, ægrum illum, quem continuè febricitantem, per triduum acceſsionem experiri, ad diem vndecimum deducentes ſermone, decretorium in vrinis poſuimus ſignum habuiſſe, deinde quarto-

de

decimo iudicatum eſſe: nunc haud ita ſic, ſed iniudicatum adhuc, in decimamquintam noctem, acceſsionem quæ in ea accidit, deducentes, ſimiliter cum totius corporis concuſsione inuadentem. Pari modo ſudore iudicari fingamus in die ſextodecimo, vt euidenter cognoſcamus, quantam virtutem dies decretorius obtineat. Primum etenim neque probè ſudauerit huiuſmodi, neque perfectè in illo die febris eum dimiſerit. Quòd ſi aliquid vtique præter opinionem euenerit, ſine fide omnino criſis eſt, itē ſi æger quid peccet, morbi recidiua timenda eſt.

CAP. VIII.

ITerum ergo protrahentes eundem ægrotum, quarto die ſignum decretorium habuiſſe ponamus, quemadmodum paulò ſupra, vndecimo ſtatuimus criſim ſeptimano aduenire. Contemplatorius enim in ſecunda ſeptimana vndecimus: in prima quartus etiam indicare natus eſt, ſicut vndecimus, quartũdecimum, ita quartus ſeptimum, qualiſnam erit. Fiat autem in ſeptima nocte, hora tertia acceſsio ſicut prius ſtatutum eſt: item concuſsio, pulſuũ mutationes eueniant, nocte iam finiente ſudare incipiat: poſtea toto deinceps die octauo pulchrè ſudet: poſtremò febri le-

uetur ad veſperam. Hic rurſus animū mihi aduertas. Cuius enim gratia ægrum produxerim, non paruum eſt. Siquidem in prima hypotheſi decimatertia nocte acceſſionem expertus more decretorio: deinde quartodecimo febri liberatus, non decimotertio, ſed decimoquarto iudicatus eſſe dicebatur. Nūc autē ſudores licet ex morbi ſolutione in octauum diem totum exciderint, tamē ſeptimo die hic iudicatus dici queat. Adhibendus enim animus eſt, neque ſimpliciter acceſsionum principiis, an etiam cum decretoriis notis inuadant: neque quum primum ſudare, vel alio quouis pacto inceperint iudicari. Etenim hoc ſolum fidem non habet, imò nec quum primum febris deceſsit. Quanquam nec duo coëuntia reliquo maiorem potentiam neceſſariò habent. Etenim tria conuenientia omnem quæſtionem tollere conſpicuum eſt. Dico autem ſi in vno aliquo die acceſſio cum ſignis decretoriis inuadat, ipſaque criſis incipiat, & ſequatur perfecta ſolutio. Si quidem partitionem fecerimus, diſtinguetur primum & maximè diebus, quos indices & contemplatorios appellant. Si nanque vel quarto vel vndecimo indice facto criſis quolibet modo attigerit vel ſeptimum, vel decimumquartum,

illorum ipſam criſim eſſe arbitrari opus eſt. Porrò ſi iudicium extra illos dies cadat, vt neque in illis incipiat, neque compleatur, conſtat non adhuc eſſe dicendum, morbum in ſeptimo, aut decimoquarto iudicatum, verùm in alio quopiam die qui totam criſim in ſe comprehendat. Etſi tamen nullo indice prius habito criſis ſubito contingat, duos attingens dies, ad notas has reſpiciens, diſtingues, vtriúſnam ſit: nempe ad acceſsionum proportionem, ad dierum naturam, ad decernendi temporum numerum, ad ipſum iudicij tempus. Ad acceſsionũ proportionem ſic: Imparibus diebus ſi æger magis laborauit, proprium magis diei imparis iudiciũ: quẽadmodũ ſi paribus, illius proprium. Nam in acceſsionibus plurimum iudicia contingunt. Cęterùm ad dierum naturam hoc pacto: Si ambigas, vtrum noni diei, vel decimi ſit iudicium: ſi enim ſalubre ac bonum perfectum, ſine periculo, noni magis eſt: ſi imperfectũ, malũ, & periculoſum, decimi. Ad numerum decernendi temporũ, quoniã hæc tria erãt, decretoriæ acceſsionis initiũ, decretoriæ motionis principiũ, finis ipſe iudicij, qui dies tẽpora duo accipit in ſeſe, magis iudiciũ ſibi aſſumit. Sic & ipſum tẽpus iudicij vtra die fuerit lõgius,

illi magis iudicium attribui debet. Si verò quatuor hæ notæ vno die introducantur, huic tu quoq; iudicium attribues: & ſi vna ex his relinquatur, ſic quoq; adhuc adſcribes: ſed iam & alterū diem ipſius criſis participem eſſe putandum eſt. Si autē æquales notæ fuerint, iudiciū quoq; vtriuſque diei commune eſſe cenſebis. Interim non duos modo, ſed tres etiam dies iudicium attingit. Iterum igitur hic, quantum ad temporis longitudinem attinet, medius præferēdus eſt: non tamē vniuerſum ei concedes, ſed primum quidem, ſine indice & cōtemplatorio die criſis fuit, conſiderandum eſt: quoniam diximus maximam hoc potentiā habere. Secundo regulis quoque aliis, quas modo enarrare deſij, vtendum eſt: nempe acceſsionum collatione dierum natura, decernendi temporum numero, & ipſo iudicij tempore.

CAP. IX.

QVoniam verò de his abūdè ſatis definitum eſt, reuerſi denuò, vti prius vſq; ad diem vigeſimum, ita iam poſt illū decretorios enumerabimus: tantummodo prius relatis iam adiicientes, quantum ad præſentē diſputationem conducit: item ne vlla iam cōmemoratis quæſtio deſit. Quid verò eſt hoc? De primo nimirum die in

mor

morbis,& ſecundo,nõ diximus in ſuperiore ſermone: etſi Dioclis imitatoribus hi quoq; decernere de morbis viſi ſint. Quomodo igitur de hoc intelligendũ ſit,diſtinctione docebimus. Nam ſi præceps ac ſubita in ægrotãtis corpore perturbatio,morbi ſolutionem præcedens, criſis ſiue iudicium nominatur,neq; primum diem,neq; ſecundũ decretorios eſſe cenſebimus:quia velut fluctuatio ſolutionem præcedẽs,nequaquam in his eſt conſpicua. Si autem ſolutio ſimpliciter appellanda eſt criſis, hi quoque erunt decretorij:quare omnes febres diariæ ſolutionem partim in primo ſtatim die partim in ſecundo nanciſcuntur. De ſignificatu igitur quæſtio hîc magis eſt,quàm de re ipſa. Ipſam enim rem,liberari videlicet pleroſq; febribus in primis ſtatim diebus, nemo ignorat. Ad hoc genus quæſtionis pertinet illud quoque: An vbi perturbatio in morbi ſolutionẽ finierit,criſim eſſe factam dicendũ: an quando inſignis quæpiã mutatio acciderit. Quinetiam ipſum ſolutionis nomẽ, vtrũ quum ad ſanitatẽ æger reciderit, duntaxat inferendũ ſit,an etiam vbi mors ſecuta, adhuc morbus ſic quoq; ſolui dicendus,magnam inquiſitionẽ obtinet. Quũ verò huiuſmodi diſquirendi otiũ ſuppetet, rurſus expo-

nemus. Nunc autem in hoc priore cõmentario ſolam ipſam vtilitatem commõſtrare propoſuimus, quam & ſine demonſtratiõibus logicis ex hypotheſi colligere poſſum. Fingamus enim nos † exactã ſolutionis perturbationem, criſim ſimpliciter appellari.] Aliarum nulla criſis abſolutè, verùm quæ ad pernitiem tendit, mala criſis nominetur. Quę inſigne quidẽ momentum attulit, morbum verò nõ ſoluit perfectè, deficiens appelletur. Alia quæ inſigniter ad peiora declinat, imperfecta ſimul & mala. Ita ſanè, quum ſingulas res priuatim abſolutè clareq; indicare voluerimus. Interdum verò vtentes interpretationibus defectiuis, vt vocant, iudicia nominamus vniuerſas quatuor differentias, citra appoſitionẽ mali vel imperfecti. Atque hanc deficiẽtem interpretationẽ apud omnes homines ſatis in vſu eſſe, alibi declaratum eſt copioſius: ſed nunc quoq; dicemus, quantum ad præſens inſtitutum ſatis eſt. Chœnicem ſanè, & cubitum, & pedem aut aliam quandam menſuram, neq; quum maior quàm par ſit, exiſtat, neque quum minor iuſto, eodem appellaſſe vocabulo conuenit: quoniam quantitatẽ aliquam certam vnumquodque tale nomen indicat. Attamẽ eſt, quum Chœnicem mi-

† In anti. tranſlatione hîc locus ita habetur. Per totum hoc turbationem quæ fit ante cõſumptionẽ ægritudinis perfectam dici criſim ſermone abſoluto.

norem, maioremq́; ac conuenit, nuncupamus: ſimiliter cubitum, pedẽ, & alias quaſque menſuras. At quum exacte interpretamur, non cubitum ſimpliciter, ſed magnum cubitum aut paruum nominamus: abſolute ſolũ iuſtum. Aliquando nonnulla ſecundum vehementem exceſſum generis totius appellationem ſortiuntur: quemadmodum etiam apud poëtam ſcribi dicimus, alium præter Homerum neminem intelligentes, infiniti licet alij poëtæ ſint. Huius farinæ eſt, quod dicitur apud Comicum: † Et] carum eſt, vt qui homo, ſit homo. Nam agreſtem, belluinum, amentem, ruſticum, non ſecundum hominis naturam eſſe putantes, ad integros in ea natura & conſummatos nomen transferimus. Siue igitur, ſic per exceſſum quendam iudicij nomen dicimus, ſiue iuxta priorem rationem, alterius temporis eſt diſputatio. Quid autem ad medicinæ opera momenti afferat, iam colligere eſt ex præſcriptorum nominum hypotheſi. Quod enim omnes iudiciorum notas habet, iudicium abſoluto ſermone vocatur: alia cum appoſitione nominis appellabuntur. Iam ſi non ſubitæ mutationis perturbationem, verùm ſolam ipſam mutationem voluerit quiſpiam iudicationem nominare bona

† *In veteri græco cod. pro* καὶ *legitur* ὡς, *id eſt, vt.*

quã

quidem, ſimulq́; perfecta ſolutio, ſimplici ſermone Criſis vocabitur: reliquę cum appoſitione omnes.

CAP. X.

PRoinde qui poſt vigeſimum diem decretorij? hoc enim vnà mihi propoſitum eſt percenſere. Archigenis, Dioclisq́; ſtudioſi vigeſimumprimum ante omnes potiſsimum primo loco dignãtur. Etenim Archigenes ipſum vigeſimo pręponit. Mihi tamen aliter viſum eſt, ſicut & Hippocrati: oſtendemus id in ſequentibus. Simili modo etiam de vigeſimoſeptimo habet, ſiquidem ego hũc etiam vigeſimooctauo antepono: illi poſtponunt. Habet autem trigeſimusquartus potentiã mentione dignam atq; hoc magis quadrageſimus. His minus decernũt vigeſimuſquartus, & trigeſimuſprimus: & multo his adhuc minus trigeſimuſſeptimus: ita vt in dierũ decernentiũ, & eorum qui nõ decernunt, medio collocatus eſſe videatur, & magis ex non decernentibus eſſe. Porrò alia tota dierum multitudo inter vigeſimum & quadrageſimum, decernendi omnino expers eſt. Audi ipſos: iam tibi referũtur. Vigeſimuſſecũdus, vigeſimuſtertius vigeſimuſquintus, vigeſimuſſextus, vigeſimus, trigeſimus, trigeſimuſſecundus, trigeſimuſtertius, trigeſimuſ

muſquintus, trigeſimuſoctauus, trigeſimuſ nonus. Vniuerſi duodecim ſunt. Et vſq; ad quartūdecimū quidē magnæ ſunt perturbationes in morbis. Proximo loco ſuccedūt quæ vſq; ad vigeſimum habētur. Quæ poſt hunc ad quadrageſimū ſuccedūt, paulatim vehementiā efficaciāq; remittūt: vt qui poſt quadrageſimū ſunt, omnes prorſus languent, concoctione potius & abſceſsibus, quàm criſibus morbos finientes. Accidunt in his quoque per excretiones interdū iudicia, ſed rarò, nec magnā habēt vehementiā. Et frequenter pluribus diebus iudicia complentur, maximè quum in abſceſſum finiunt. Atque alios quidem qui poſt quadrageſimum habētur, Hippocrates plane contemnere videtur: ſexageſimi tamen & octogeſimi, & centeſimi rationem habet. Ab iis alios quidem ſeptem menſibus, alios ſeptem annis finiri ait, alios verò, vt veriſimile eſt, in binis annorum hebdomadis & ternis. Non deſunt qui etiam quadrageſimiſecundi & quadrageſimiquinti, inſuper quadrageſimioctaui, & quorundam aliorum dierum meminerunt, de quibus vniuerſis ſermo nobis futurus eſt.

CAPVT XI.

ITaq; plurimis medicis impoſsibile videtur præſagiri diem quo de morbo de-

cer

cernetur. Re vera tamen impoſsibile non eſt, ſi quis accuratè Hippocratis ſpeculatione lecta, artem tractare audeat. At ſi vel priuſquam edidicerit, apud ægrotos verſetur, nihil amplius aget, quàm operam fruſtra ludet: vel ſi ipſam diligenter didicerit, operari verò neglexerit, lōge quidē altero, qui non antea didicit, melior: abeſt tamen permultum is quoque à perfectione. Quapropter qui præſcius eſſe cogitat diei de morbo iudicaturi, huic in primis adamuſsim cognoſcenda ſunt quæ Hippocrates in opere prognoſtico tradidit: deinde quæ de conſtitutionibus in aliis libris memoriæ prodidit: poſtea de ætatibus, naturis, anni temporibus, & locis: quorum nōnulla etiam in Prognoſtico perdocuit. vbi iam hæc edidicerit: pulſuum cognitionem adiungens, facili negotio iudicij diē prænoſcet. Vbi ſiquidem morbus acutus nullum periculoſum ſignum referat, & quarto die euidens quædam concoctionis nota cōparuerit, ſeptimo criſis futura eſt. Atque hæc breuibus †ita] explicata ſunt lōge veriſsima. Porrò ſi quis lethalia ſigna, periculoſa, & ſalutaria ignoret, nihil ex hoc ſermone promouebit: quanquam ſi hæc quoq; cognoſcat, coctionis autem notas ignoret, etiā nihil hinc frugis relaturus eſt.

† In veteri græco cod. pro οὕτωσὶ legitur ἤδη, id eſt, iam & ſic quoque habetur in ant. tranſlatione.

Hu

Huius rei gratia Hippocratis præſagiorum opus relegendum præcepi:nam periculoſis ſymptomatis præſentibus vnà cũ concoctionis nota quarto die apparente, iudicium, ſi paribus diebus acceſsio fiat, ſexto expectandum eſt:quòd ſi hunc exceſſerit,octauo,ſi in imparibus diebus, ſeptimo.Bonis ſignis apparentibus,ſeptimo die morbus diſcutietur.Etenim lethalia ſigna cũ notis concoctionis nũquam euenerint. Hæc autem non minus quàm periculoſa, & ſalutaria inſpicienda ſunt, quia ſi quarto apparuerint, ſeptimo aderit mors. Dictum eſt hoc nominari criſim malam. Animum hic aduertas neceſſe eſt lethalium ſignorum tum magnitudini,tum copiæ.Sinanque multa magnaque die quarto euenerint, acceſsionibus diſtinguendum erit de morte futura:ad hæc cognoſcendum hominem ſexto die moriturum eſſe, modo acceſsio diebus paribus facta ſit:ſi imparibus, ſeptimo.Interdum ſextus hominem iugulat, etiam ſi acceſsio contigerit in imparibus,propter morbi celeritatem, magnitudinem, & ſymptomatũ in quarto die euenientiũ copiam. Quamobrẽ accidentiũ magnitudo,quæ ex potentia ſumitur,exacte dignoſcenda eſt:verùm quomodo hæc ab illa,quæ ab imaginatione æſtimatur,

matur, diſtinguenda veniat, in libris De criſi narratur. Omnia in omnibus cõfundere & conturbare nõ oportet: ſed quantũ ad dies tãtũ decretorios proprie pertinet, huc transferendum eſt. Quum enim accurate admodum acutos morbos obſeruaſſemus, quartum diem ſeptimi eſſe indicem ex ſua natura deprehendimus. Ex ſua natura, inquam, hoc eſt, ſi nullum rarũ & magnum incidat, vel extrinſecus, vel ex ipſa morbi conditione, vel etiam ægrotantis habitu, quartus omnino ſeptimum indicat. Cæterum ſi quid extrinſecus præter opinionem accidat, quo de poſtea mentionem facturi ſumus: vel morbus vehementer, vel obſcure ad iudicium propellatur & ægrotantis vires aut validæ, aut imbecilles extiterint, attendendum eſt diſtinguendumq́; ęger periturus'ne ſit ante diem ſeptimum, an poſt hunc de ipſo decernetur. Siquidem vbi malum aliquod extrinſecus præter ſpem euenerit, & morbus non ſimpliciter acutus, verùm peracutus ſit, ad hæc vires ęgri imbecillæ: ſignum malum, quod in quarto die apparuit, ſeptimum diem non expectat, verùm ſexto ęger huiuſmodi morietur, præſertim ſi paribus diebus acceſsiones acceperit. Quòd ſi nihil extrinſecus erratum ſit, & morbi motus haud

ita præceps ac velox, & æger validus: ſi quidem manifeſtum in quarto die malum indicium fuit, ſeptimo interitus comitabitur: Si verò obſcurum, excedet húc quoque. Iam verò ſi acceſsiones paribus diebus contigerint, octauo: ſi imparibus, nono ęger decedet. Quæ porrò manifeſta, quæ obſcura indicia vocitem, in libris De criſi † demonſtratum eſt.] Quinetiam in hoc ſermone procedente indicaturi ſumus. Prius autem ad reliquas definitiones reuertor. Appareat enim euidēter bonum in quarto die ſignum, nullius periculi circa ægrotum ſit ſuſpicio: fieri non poteſt, quo minus ſeptimo die fiat iudicium, ſi nihil extrinſecus peccatum fuerit. Committuntur autem quædam peccata ab ipſo ægroto videlicet, quædam à medicis his admirandis, putantibus, niſi quis introgreſſus ad ægrum, deinde ſuccingens ſe, vel cataplaſma impoſuerit, vel perfuderit, *vel aduſſerit,] vel clyſterion indiderit, vel venam inciderit, vel cucurbitulas adiunxerit, vel confricuerit, vel nutrierit, aut huiuſmodi aliud factitauerit, nihil ab ipſo geſtum eſſe artificioſum. Hi enim quoties ægrum accedunt, toties peccant. Non igitur iudicium in ſeptimo die ad quem paratum erat, fieri poteſt, tot interea errori-

† In veteri. od. additur ἀκριβέστερον et pro δέδεικται legitur εἰρήσεται, id eſt demonſtrabitur.

** Ex ant. trāſlatione ſumptū eſt, in qua habetur cauterizat.*

bus admiſsis. Quando quidem naturæ motus ſtatutis periodis pro ſui ratione contingit: interim ab exterioribus peccatis circuitus ſeruare prohibetur. Sic itaque Hippocrates vndequaque admirabilis inquit: Natura omnino ſufficit. Peccatur in hanc extrinſecus cataplàſmate: inunctione: & totius & partis fotu. Sic etiam medicum naturæ miniſtrũ appellat, re vera medicum, non pharmacopolam quendam ex triuio. Tantum enim hic à iuſta naturæ miniſtri appellatione abeſt, vt etiam maxime contrarium nomen ipſi magis conueniat, inimico videlicet & naturæ ipſius, tum ægro tantium hoſti iure appellato. Quapropter nos meritò, quum quiſpiam de ægro aliquo euentum iubet prædicere, cum diſtinctione id facimus dicentes, huic morbus ſoluetur iſto die, primum ſi victus ratione à nobis, non alio quodam medico regatur: deinde ſi nihil ipſe peccet, & faciat quæ iniunguntur omnia: poſtremo ſi nullus magnus extrinſecus error admiſſus fuerit. Quæ iam exteriora peccata ſint, quoniam hoc quoque definire pollicitus ſum, opportunum erit dicere: Vt ſi æger incendio domus accidente, aut latronibus inuadentibus, aut fluuio inundante, ſubito cogatur fugere, quanta ei noxa aduenerit,

quor

quorſum attinet referre? Simili modo ſi tegmen aliquod delapſum vel parietem †ſentiens] extimeſcat ſimul & fugam repente moliatur: item ſi per tegulam quippiam defluat, vel pluuia copioſior oborta capiti ægrotantis incidat, vel alius etiam quomodocunque ipſum irrigauerit, vt locum mutare, vigil eſſe, & timere, cogatur, & hoc non mediocrem ipſi offenſam conciliat. Eodem pacto vicinorum tumultus, vel alia quædam talis vigiliæ cauſa eueniens, aut nuncium aliquod triſte pro noxæ ipſius magnitudine, etiam prædictionis perfectionem corrumpit. Vigiliæ ſiquidem propter ipſum morbum, intra prædictionem & criſim ægris aduenientes, nihil præſagia offendunt. Quæ verò extrinſecus inopinata veniunt, horum nihil medicus prægnoſcit, vnde nec futuram inde offenſam coniicere poteſt, nec prædictioni ſecundum morbi rationem factæ adiicere. Hæc itaque ipſa Hippocrates ſtatim in Aphoriſmorum principio
" præcipit inquiens: Oportet non ſolum
" ipſum, quæ res poſtulat, facere, verùm e-
" tiam ægrum, & aſsidentes, & exteriora. Si nanq; ait, diſquirere quippiam & indagare ex†noſtris] cogitas, ipſe primum opportuna facito vniuerſa: deinde æger in

†*In vetere codice pro γνοὺς legitur ἐγγύου. id eſt propinquum. Cui lectioni ſuffragatur an. trãſlatio.*

†*In veteri cod. legitur non ἡμετέρων vt in impreſſu. ſed ἡμερῶν, id eſt diebus.*

omnibus præcipienti obtemperet, nihilque ex intemperantia peccet. Poſtea ij qui adſunt ei nihil erroris committant, vt vel iram ob delicta concitent, vel triſtitiam ex intempeſtiuis nűciis afferant, vel offenſam, quòd imperfectius in re adminiſtranda ſe gerant: ſed apparatus omnis ante iudicij tempus, prompte ſtatuatur, obſonia pulchre parentur, miniſterium rite exhibeatur. Eſt inſuper quartum genus eorum de quibus rationem habendam eſſe præcipit: nominat autem ipſum vno complexus nomine, exteriora, ac licet multiforme exiſtat, & hoc culpa vacet. Etenim pluuiæ, tonitrua fulgura, vicinorum tumultus, canum latratus, inſultus latronum, domus ruina, defluens aqua, fluuius irruens, incendia, ictus, atque eius generis vniuerſa, exterioribus attribuuntur. Hæc igitur quatuor genera, quorum partes etiam ſunt diuerſæ, dum naturæ motibus incidunt, ſubinde circuituum ordinem deſtruunt: quoniam vbi quartus dies euidens iudicij ſignum attulerit, ſi neque medicus quid peccauerit, neque æger neque miniſtrorum quiſquam, imo ſi neque extrinſecus error admiſſus, ſit ſeptimo die neceſſariò futura eſt. Ex quo innoteſcit non alium quendam eſſe qui exacte

cte præſagibit, alium qui rectam victus rationem inſtituet: ſed in eūdē vtraq; conuenire neceſſarium, niſi alterū ab altero corrumpendum ſit. Quòd ſanè peccatū in victus modo quodlibet (ſic autē nomino vniuerſam morbi curationē) iudicium impediat, abunde oſtendimus. Quòd autē nec victus ratio proba ſine ſtatus morbi & criſis præſagio inſtitui poſsit, in medēdi Methodo declaratū eſt. Si igitur hæc mutua opera perpetuo indigent, non alius quiſpiam medicus recte curauerit, alius exacte præſagiet: verū quicunq; optimus fuerit, is pręſagiet vnà & curabit. Sed de huiuſmodi in aliis commentariis plenius tractamus. Nunc, quod ab initio ſtatueramus, ad id reuertemur. Quartus dies, quū clarum aliquod iudicium bonū afferat, ſeptimo die iudicium fore innuit: nullo ex iis, quos retulimus, errore interea commiſſo. At ſiquis contingant, magnitudo eius inſpicienda eſt. Si enim exiguus extiterit, erit etiam ſic iudicium ſeptimanum; verū bono aliquo iudicio alterū cōtingit inferius. Dictū eſt in prioribus, quod perfecte, ſalubriter, ſine periculo, & ſimilia, bonis adſunt iudiciis. Si maius ſit erratum, in ſeptimo die criſim fieri adhuc non permiſerit. Animus itaque diligenter adhibendus eſt hic omnibus, &

offenſæ magnitudo ſignis colligenda. Nã interpretari, ipſam non ſolum difficile, ſed prorſus etiam impoſsibile. Artificioſum vero diſcipulũ reddere, vt hæc quoque adamuſsim perdiſcat, poſsibile. Sed huius temporis non eſt, magis ad ſpeculationem de criſi pertinet. Quare rurſus ad ſermonis, reliquum redeamus, primã hypotheſim in memoriam reuocantes. Quippe poſitum erat decernendi ſignũ manifeſtum & validũ in quarto die morbi acuti, & natura ſalubris eueniſſe: deinde nullo errore cõmiſſo, bonã omnino criſim ad ſeptimũ diem futuram indicari. Si porrò leuis planè contigerit, ita quoq; in ſeptimo euenturã: non tamẽ exacte bonã. Si magnus, vt à ſeptimo in ſequentium aliquem recidat, attendendũ eſſe noxæ magnitudini iubemus: nam exacta huius regula deprehendet clare, an in nonum diem, ſiue vndecimum criſis delabetur. Itaque morbi qui prorſus ſine periculo ſunt, ob delicta diuturni eſſe ſolẽt: qui incolumitatẽ pollicentur, nõ tamẽ ſine periculoſis ſymptomatis, ob errata lethales fiũt. Quinetiam illi qui omni periculo vacant, multis magniſq; deinceps erroribus commiſsis, in lethalium naturam incidũt: nec mirum eſſe puto. Quum enim in ſanis delicta grandia morborũ lethalium cauſæ

fiunt, quid in ægrotis expectandum eſt? Proinde iam clarum eſt, iudicum & decretoriorum dierum ſermonem, quẽ Hippocrates nos docuit, non examinari ab alio quodam in apparentium cõſenſu poſſe, quàm qui ex æquo par illi victus inſtituendi artifex eſt. Hic enim ſolus errorum vim diſquirit pernoſcitq́ue: tum ſolus offenſæ magnitudinem, & diei iudicaturi delapſum intelligere poteſt. Quemadmodum verò in morbis periculo vacantibus iudicia tantum remorantur, quantam ex peccatis interim noxam ægri acceperint: ita in lethalibus præueniunt. Si enim quum dies quartus in lethali morbo ſignũ lethale indicarit, in ſeptimum diem mala prædicetur criſis: peccatum verò ſi non ita exiguum interea temporis contigerit, ſeptimum diem criſis non expectabit: ſed interim morbus iudicio malo videlicet finietur. Sed an quinto, vel ſexto, tum ex ipſius morbi celeritate, tũ ex offenſæ magnitudine, tum ex acceſsionum figura definietur. Quippe quãdo in imparibus ipſæ fiunt, morbus peracutus eſt, & peccata nõ admodũ exigua in ipſo quarto videlicet, miraculum nõ eſt in quinto hominem interire. Quãdo in paribus acceſsiones eueniunt, nec morbus peracutus ſit, nec erra-

torum magna offenſa, ſextũ expectat. Huiuſmodi autem omnia, indicium & decretoriorum dierum ſpeculationem confundunt: quum pauci medici recte victũ præſcribant, pauci ægri obtemperẽt, pauci ſuũ miniſterij munus legitime obeant: pauciores adhuc, quibus nihil externi aduerſatũ ſit. Quapropter medicum tum accurate curãdi, tum præſagiendi peritũ eſſe cõuenit. Accurate verò etiam læſionis magnitudinem diſcernere, vt, & ſi aliquando iudicij diem prædicat, ſed interea temporis offendi ægrum cõtingat, mutare ipſe prædictionem poſsit. Hinc perſpicuũ euadit, quòd quicunq; animo puſillus, humiliſq́; fuerit, non ſolũ non ſingula quæ recenſuimus in ægris cognoſcere ſtudet, ſed ne ſpeculationem ipſam quidẽ ediſcere ſuſtinet.

CAP. XII.

AT generoſus aliquis, veriq́; amator, um qui labores in optimis quibuſq; rebus non refugiat, neque theorematum difficultatem, neque temporis prolixitatem, neq; exercitij laborem veritus, ad cõmemoratorum perfectionem veniet, vt non ſolum diem firmiter aliquãdo poſsit dicere ſed etiam horã ipſam, in qua ægrũ quempiam liberari, vel mori neceſſarium

eſt

eſt. Poſteaquam enim diẽ mortis aliquando, verbi gratia, cognoueris, cõſiderandũ eſt inde, in quo potiſsimum acceſsionis tẽpore æger maxime grauetur. Si etenim ſtatim inuadente ea refrigeretur vehemẽtius, vt vix ad calorem reduci poſsit, calor diutiſsime abſit, pulſus exiguus, aut nullus aut malus appareat: motus pigritia, vel etiam ſomnus veternoſus, aut aliud quidpiam, hoc maxime tẽpus conſiderandum eſt. Quòd ſi hoc quidẽ moderatum fuerit, in ſtatu autem vel delirantẽ, vel cũ impetu exilientem vel diſſolutum videas, aut febris magnitudinem non tolerantem, ſed vehementer inardeſcentem, vertigine affectum, capite dolẽtem, corde, hoc eſt ſtomacho laborantem, vel id genus aliis, hoc maxime tempus eſſe ſuſpicari conuenit. Porrò ſi principio acceſsionis vigoreq́ue mediocriter eueniẽtibus, declinatio quædam, animi deliquia, ſudores inæquales frigidos, vel circa caput ſolum, vel ceruicem, vel pectus inferat, pulſus obſcuros, exiguosq́ue efficiat, & his ſimilia: hoc non mediocriter tẽpus obſeruandum eſt, ſciendumq́ue manifeſto, in peſsimo acceſsionis tempore hominem moriturum. Atqui ſi hoc definitum, cognitumq́ue aperte ſit, nullum adhuc eſſe negotium, mortis ho-

ram dicere: quippe quum ſecundus dies, exempli gratia, & quartus vehemētiſsimā acceſsionem afferat; vel primus, tertius, & quintus: ad ſextum diem mors prædicetur. Si verò pars acceſsionis in ipſius inſultu grauiſsima eaq́; ſexta hora apparet, in hac moriturum hominem non eſt operoſum dicere. At hoc † non] dico, vt quis putet nunquam tali ſpeculatione fretum falli poſſe: verùm maiore ex parte veritatem aſſequi nō probabili ſermone, ſed re ipſa oſtendimus. Illud autem noui certo quoſdam, qui optimis inuident, facere. Volunt enim futurum nos ſemper prædicere, licet nullum interim ſignum firmum habeamus: quanquam aruſpicibus auguribusq́; diuinare, coniicereq́ue concedant, quum obſcura vaticinia fuerint. Deinde ſimul quidem obſtrepunt nobis, tanquam maiorem quàm hominibus conueniat ſpeculationem appetentibus: ſimul verò in operibus tam acerbe prædictiones, vt nulla vaticinia inquirunt. Atqui non illos reſpicere, ſed veritatem ipſam, & ſignorum facultates diligenti exercitio pernoſcere oportet: quoniam ſic definire licet tuto prædicere conantem: ſi autem quid obſcurum fuerit: ſequentem diem expectare. Porrò ſi nihil in ipſo firmiter præſagire poſsimus,

† In Aldi. deeſt οὐ ne gatio quæ habetur in veteri, & anti. etiā trāſlatio, aſtipulatur.

mus,ſatius eſt tacere, quàm temere pronunciantem falli. Ego ſanè ex tali ſecuritate motus, haud noui me in prædictione longo tempore erraſſe, & ſi in primo ſtatim febris initio ſubinde de tota ipſius natura pronunciauerim, vel tertianam eſſe hanc inuadentem febrẽ inquiẽs, vel quartanam, vel quotidianã vel harum quidem nullam: † continentẽ] verò & acutam aliquam, quartũ diem non excedentem. Verùm in omni principio futurũ cognoſcere non licet, niſi quis adamuſsim morbi ſpeciem perſpectam referat: & hoc ad opus de criſi pertinet.

† In græ. eſt συνεχῆ i. cõtinuã.

CAP. XIII.

ITerum igitur ad inſtitutum reuerſi dicamus, ſiquis primo die acuta febre infeſtatur, nullum autẽ periculoſum ſignum ipſi adfuerit, ſed in vrinis aliqua cõcoctionis nota inuenta fuerit, non extra quartũ diem morbus ſoluetur. Quinetiam ſi multa lethalia primo die ſtatim deprehendantur, morietur planè nõ extra quartũ diem. At ſi acute febricitet, nullũ verò lethale adſit, imò nec aliqua concoctionis nota fieri non poteſt: vt hic quartanus decedat. Diſtinguendũ hic rurſus eſt, vtrũ ſicut nulla concoctionis nota adeſt ei, eodem modo neq; tẽporis longi vlla: an præter ꝙ cõcoctio-

ctionis indicia deſunt, etiam temporis ſigna adſunt. Si nanque vt concoctionis, ita temporis omnino ſigna abſint, in ſecundo quaternione morbus ſtatũ accipiet. Quòd ſi longi temporis indicium adfuerit, excedet omnino ſecundum quaternionem, hoc eſt diem ſeptimum. Cæterùm quantũ extendetur, hoc non licet ſtatim ab initio cognoſcere, ſed in ſequentibus diebus diſtinguetur. Tantum autem iam præterquam vt probam victus rationem præcipias, poteris ex dicta prænotione cognoſcere, ſcilicet tantum alimenti modo conuenire, quantum ſtatu poſt futuro. Quum enim morbus peracutus eſt, ſtatim etiam extremos labores habet, in quo tenuiſsima victus ratione vtendum eſt. Quũ autem ſecus eſt, paulò pleniorem victũ tantum admittere conuenit, quanto morbus extremis mitior clementiorq́ue ſit. Extrema ſtatum morbi appellat: ſiquidem peracutum quoq; morbum extremos labores ſtatim habere dicit, hoc eſt acceſsiones & ſymptomata: id autẽ aliud nihil eſt quàm morbum vigere. Talẽ iam morbũ à principio ſtatim quòd ſecundum quaternionem exceſſurus ſit, indicantem ſecundo & tertio die accuratius intellexeris, in quã tam temporis prolixitatem extendetur. In

quarto vel proxime conieceris futurum ſtatum,& criſim. Nam ſi cruditatis ſigna & temporis nihil mentione dignum referunt, etiam tertio quaternione longius ægritudo extendetur. Enimuerò ſi claram aliquam mutationem faciat, non tamen iam ſignum aliquod concoctionis in primo quaternione appareat, in tertio quaternione criſis expectanda eſt. At ſi crudus adhuc videatur in ſeptimo die,non tamen inſigne quoddam, & magnum temporis indicium habens,ſperandum in quartum quaternionem, hoc eſt,in decimumquartum diem criſim eius extenſum iri:definiendum verò eſt exacte in vndecimo:vt enim quartus ſeptimi, ſic vndecimus decimiquarti index eſt. Vbi verò clarum aliquod & fidum adamuſsim ſignum concoctionis iam antea innotuerit,in decimoquarto iudicium fore ait: obſcurū ſi eueniat,aliis attendendum eſt.Si nanq; morbus celerem motum obtineat, & aliorum nullum obſtet,forſan etiam decimuſquartus decernet:ſin minus in decimoſeptimo criſis erit. At ſi nihil in vndecimo prorſus ante fuerit indicatum, in decimoquarto indicium eſſe nequit.Conſiderandum hic totius morbi motus aliaque ſymptomata omnia & iudicia,vtrum decimoſeptimo,

vel

vel etiam octauo criſis ſperãda ſit, an longius progreſſura. Interdum enim in his quoq; iudicatur, plerunq; vigeſimo, interim in vigeſimoprimo. Index autẽ amborum eſt decimuſſeptimus, & magis vigeſimi, decimuſoctauus autem vigeſimiprimi. Porrò ſi morbus quiſpiam mox ab initio non adeo celeriter moueatur, ſed velut comburens inuadat, & alia ſigna longioris temporis adſint, huius ſtatum præſagire in principio nemini licet: verùm quòd non intra decimumquartum diem criſim accipiet, liquido conſtat: quouſque verò extendetur, non conſtat, ſed diſtinguere oportet prius, an periculoſus ſit, vel non. Si periculoſus eſt, & præterea vires ægri imbecillæ, mors antequàm in longũ extendatur tempus, præuertet: Si periculo vacat procul omnino criſis eſt, non enim celeriter iudicari poteſt nota lõgi temporis index. Quãtum igitur tempus adamuſſim ei accedet, non modo non primo die, aut ſecundo aut tertio, ſed ne quarto quidem inuenire abſolute ſperandum, verùm in decretoriorum dierum ſequentibus periodis perſpicuum eſt. In ſecundo quidem quaternione latior eſt coniectura, in tertio accuratior. Quòd ſi enim ad ſeptimum vſque diem, cruditatis & temporis indicia

cia vehementiora compareant, ante vigeſimum diem criſis eſſe non poteſt: Si moderatiora eueniunt, aut permanent æqualia, poteſt. Itaque ſi ante vigeſimum diem decerni non poſſe manifeſto noueris, idque temporis notis vehementibus, inſpice tertium quaternionem: & ſi adhuc temporis, cruditatisque ſigna in hoc intendantur, procul à vigeſimo die criſim productũ iri ſpem habeto. Aequalibus ſignis manentibus, hic quoque poſt vigeſimum venturam dicere licet: diem verò ipſum cognoſcere iam non eſt: tertius autem & quartus quaternio eum indicabit. Si nanq; ſemper magisque cruditatis ſigna exoluantur, primo poſt tertiam ſeptimanam quaternario criſim morbi ſperato: ſi nulla inſignis mutatio fiat, in quartam hebdomadem progredietur. Morbi autem, qui ad decimumquartum crudi omnino ſunt, & tardius quodammodo mouentur, non citius quadrageſimo finiuntur. Poſt quadrageſimum verò diſſolui iudicia, & maxime lentis concoctionibus, potius quàm ſubitis mutationibus morbos ſolui, & nobis quidem prius dictum eſt: & aliis omnibus, qui artis opera in obſeruatione habent, ſic videtur, vt etiam Archigeni. Accidunt aliquando in his quoque

præ

præcipites mutationes, quemadmodum in ægris ab Hippocrate deſcriptis inuenias. Præſagiendi verò ipſorum methodus hæc eſt. In ſumma enim ſignorum vires cognoſcere oportet, ſicut Hippocra. etiam præcepit, ſi quis præſagiendi peritus exacte futurus eſt. Plerique medici, qui huiuſmodi ſpeculationem audent attingere, ad ſignorum numerum, non poteſtates reſpiciunt. Sed hæc in opere de criſi tractantur.

Tempus autem fuerit diſcordiæ ſermonem aggredi, & experientia ac ratione eum explorare. Has ſiquidem alibi etiam oſtendimus omniũ quæ in medicina diſquiruntur, eſſe iudices.

*

CL. GALENI

DE DIEBVS DECRETORIIS, LIBER SECVNDVS.

IOANNE GVINTERIO Andernaco interprete.

Quæ in ſecundo libro de diebus decretoriis continentur.

Quòd dierum decretoriorum nonnulli quidẽ ſunt ſecundum periodos, nonnulli verò concidunt ipſis periodis.

Periodi maiores ſunt & minores.

Periodorum maxima & perfectiſsima eſt quæ tribus ſeptimanis completur vigeſimo die: tardiſsima quæ quaternione: media inter vtranque, quæ ſeptimana.

Quòd morborum nonnulli quidem ſimpliciter acuti, aliqui autem vt diuturni, quidam verò horum medij ex decidentia acutorum dicuntur.

CAP. I.

† In græco. impreſſis deeſt περὶ τῶν κρισίμων ἡμερῶν quod habetur in veteri.

QVANTA ſanè † ex diebus decretoriis] medicinę operibus commoditas adueniat, ſuperiori commentario vniuerſim oſtédimus. Cur autem non omnes eodem modo de omnibus ſcripſerint, dictum eſt hoc quoque antea. At quo pacto nõnulli ipſorum errauerint, alij recte ſenſerint, nondum expoſuimus. Hoc itaque primum nunc repetendum, deinde cauſa explicanda erit, ob quam neque omnium dierum numerus eſt decretorius, neque decernere nati eandem habent omnes potentiam. Porrò quum vniuerſæ medicinæ artis ſpeculationes, aliæ experientia, aliæ ratione, aliæ vtroque inueniantur, probenturque: conabimur hîc quoque ambobus inſtrumentis erratum deprehendere, rectè ſcriptum laudare approbareque. At quoniam mẽtiri fortè cuipiam videar, ſi ex ægris à me obſeruatis prædictos dies ab vſu commendari tibi perſuadere coner: ſatius eſſe duco, illos quos Hippocrates, vir vt cæteris fide dignior, ita omnium conſenſu decernendi peritiſsimus, animaduertit, ſermoni apponere.

CAP.

CAP. II.

ET primum quidem confuſum ac indefinitum experimento (cuius & ante memini) ad definita reducam. Dictum eſt in ipſis, primum vnum certè, dierum puta decretoriorum inquiſitionem in omnibus deinceps ægrotis fieri non eſſe neceſſariũ: illos tantum numerandos, probandosq́;, in quibus nec ipſe medicus, nec æger quid peccauerit, imò nec † præſentes,] aut etiam extrinſecus offenſa quæpiam obuenerit. Deinde morborum initia non ex ratione quapiam, ſed ex ipſa actione capiẽda, quũ primum æger ipſe manifeſto ſenſit morbum ſic eum inuadentem, vt præſentem quempiam medicum de hoc conſulere deſiderarit. Tertium, quum in plures ſe ordines conſequentes dies criſis partita ſit, cuius propria dicatur, poſſe dignoſcere. Niſi enim quiſpiam his definitis experimento decretorios dies diſquiſiuerit, vehementer errabit, & quidem in experientia ipſa iudicium tale eſt. Ratione verò quemadmodũ iudicari ipſam experientiam cõuenit, poſt hæc enarrabo. Naturalem eſſe conuenit, qui hæc iudicet: & perſuaſum habere, naturam prorſus ſufficere, & ſumma quadam prouidentia corpori noſtro proſpicere: itẽ

† *In græc. eſt* παρόντες, *id eſt aſſiſtentes.*

propriis etiam motibus ordinatis, ſi quid aliud, ita & ipſam vti. Horum quædam ex libris de particularum vſu ratiocinari licet: oſtenſum enim eſt ibidem ſummum naturæ in animali fingendo artificiū: quędam in conceptuum incremento, perfectione, & partu. Nam cuiuſque animantis conceptui ſuum generis ſtatutum tempus exactè ſeruatur, natura videlicet ordinatos motus ſemper habente. Sic etiam poſt editionem ſeu partum vnumquodq; animans increſcit, abſoluitur, & declinat pręfinitis tēporibus. Iam verò, qui libros perlegerit de facultatibus naturalibus item alios quos particulatim de ſingulis naturalibus actionibus conſcripſimus: perſuaſum opinor habebit, quantum prouidentiæ ſimul & ordinationis naturæ motus habeāt. Si iam hæc crediderit, mireturq́; artificiū pariter & ordinem naturæ, recordatus iterum quantum ipſa ſuperetur prouidentia & ordine à cœleſtibus: inordinationem quandam, puto, ſubſtantiæ noſtræ motui coinnatam tribuet: atque pulchrum omne, quod hic pulchrum ſit, atque etiam ordinatum & artificioſum, ex ſupernis naturæ innaſci intelliget: inordinatum, & erraticum ex materia, quę hic verſatur, prouenire. Atque hæc primus omnium, quorum
me

memoria ad nos peruenit, Græcorũ Hippocrates credidit: poſt eum philoſophorũ præcipui. At niſi ſermo in longum proueheretur, demonſtrationes forſan, quas dicunt, ad fidem prædictorum dogmatum adduxiſſem. Verùm hæc præſenti ſermoni ſufficiunt. Expedit igitur medicũ, qui Hippocratis arte dignus futurus eſt, ſi quid aliud, hoc certè perſuaſum habere experientiam iudicare, naturam, rem quandam eſſe ordinatam: & quum materiam ſuperauerit, proportionibus quibuſdam definitis, & periodis ordinatis motiones ipſius fieri. At quæ pręter rationem incidunt aliquando, ordinemq́; confundunt, tunc ipſi obueniunt, quum non planè materiã vicerit, ſed impeditur ab ea, prohiberturq́; ſuis proportionibus moueri. Hoc enim ſi tibi perſuaſeris, ac dein experientiam perdidiceris, ſeptimo die criſim eſſe tutam ſimul & perfectam, ſine periculo, notabilem, & crebrã: ad hæc ei quæ decimoquarto euenit, aſsimilem: inſuper quartum diem ſeptimi eſſe indicem, vndecimum verò decimiquarti: ſubibit ſtatim de ſeptimo conſiderare quippiam. Vbi enim prima hebdomada bifariam diuiſa, quartus ſectionem recipiẽs, qualis finis futurus erit, prænuntiat, & ſecunda ſimiliter, quomodo nõ

quis intelliget ſeptimanam quanque perfectam eſſe periodum? quum medium ab vtroque extremo æquo diſtet, & propterea quoque ad ambo communionem ſimilem obtineat? Nã quartus morbos qui primo die non ceſſarunt, ſoluit: vndecimus rurſum, quos ſeptimus nõ diſcuſsit. Quòd ſi morbus maior ſit, quàm quarto die criſim accipiat, ſolutio ipſius in eodem apparabitur: finis ſeptimo adiicitur. Pari modo, qui ſeptimo non deſierunt, vndecimo die natura ſoluere molitur. Atque ſic in ipſo vel decernit, vel decimoquarto præparat. Ego quidem hic in ſpeculatione ſiſto. Numeri verò ipſi agere nati ſint, an ordinatos motus ſequantur nõ agentes ipſi, verùm ſubſtantias quæ in temporis quodam ſpatio agunt comitantes, philoſophis conſiderandum relinquo. Quum ergo id quis cœperit, quod vtriſque communiter in confeſſo eſt, videlicet cœleſtes ſubſtantias ſemper ſuis motus proportionibus vſas apparere: iam verò & in terrenis animantibus, quando exacta fruuntur valetudine, aliud aliam imprægnationis partus, incrementi, perfectionis, vigoris, inclinationis, & diſſolutionis numeri proportionem poſsidere, crediderit nimirum & decretorios dies numerum ordinatum haber

bere: interim hunc in morbis ex diſpoſitionibus naturæ contrariis cõfundi. Nam ſi,vt ante dixi,ad experientiam deuenerit, ſeptimanas nimiſquam potentes inueniet, proximè his quaterniones: inſpiciet autem dies intercalarios,tertium puta, quintum, ſextum,nonum,qua ratione fiat,vt decernere poſsint. Ad hæc magis inquiret,inueſtigabitque diem ſeptimumdecimum,decimumoctauum vigeſimum, vigeſimumprimum, omnesque deinceps his reſpondentes. Si etenim in vigeſimum diem tres ſeptimanæ finiunt, vt Hippocrates arbitratur, oportet indubiè decimumſeptimũ vigeſimi eſſe indicem: excidere autem è primo dierum decretoriorum ordine, decimumoctauum, & vigeſimũprimum. Porrò ſi integræ hebdomades connumerandæ ſunt,decimuſoctauus vigeſimiprimi index erit: †rationem verò nullam decretoriam] habebunt decimuſſeptimus & vigeſimus dies.

†Mendosè legitur in græc. cod. impreßis λόγον οὐδὲν ἀκρίσιμον, pro λόγον οὐδένα τῶν κρισίμων.

CAP. XII.

PRimum itaque quomodo experientia hos cõmmẽdet,percenſeamus: deinde ſic ad rationem perueniamus. Cæterùm experientiæ mentionem ab Hippocratis

ſentẽtia ſumemus, auſpicati à primo libro de morbis vulgaribus. Scripſit itaque de morbis, qui ex ſecunda aëris mutatione prouenerunt, hunc in modum. Febres ardentes paucíſsimæ ortæ ſunt, minimeque " his obnoxij, laborarunt. Neque enim ſan- " guinis profluuium niſi exiguum adeo, idq; " paucis accidit, neque deliria, reliqua om- " nia facilè tulerunt. Criſis conuenienti ad- " modum ordine plurimis his contigit de- " cimoſeptimo die cum remittẽtibus. Dein " ad finem tertiæ conſtitutionis exquiſitius adhuc de iis qui decimoſeptimo die iudicati ſunt, ita pronuntiat: Quæ circa iudi- " cia vnde cognoſcimus ſimilia, aut diſsimi- " lia ſunt: quippe fratres duo Epigenis eadẽ " ſimul hora febricitare inceperunt, decu- " buerunt iuxta theatrũ. Natu maioris mor- " bus ſexto, iunioris ſeptimo die iudicatus " eſt, remiſit diebus quinque alterum, ſex al- " terum. Inde eadem vtriſque hora ſimul re- " uerſus eſt. Poſt vniuerſus morbus vtrique " pariter decimoſeptimo die in criſim inci- " dit. At hoc nondum fidei ſatis forſan ha- " bet, quò decimumſeptimum diem ordini " decretorio annumerandum, aut inde reii- " ciendum eſſe credamus, quòd duos iudica " uerit. Adhibeamus igitur animum iis quæ deinceps dicuntur. Plurimis ſexto die iu- "

di

» dicium de morbo euenit. Remiſsiões eius
» diebus ſex durarunt. A' reditu quinto die
» criſis ſubſecuta eſt. Hoc iam memoratu dignum eſt, ſi & in ſecunda aëris conſtitutione ſeptimodecimo nouit permultos ad iudicium perueniſſe. Item in tertia non ſolum fratres duos, verũetiam alios cõplures ſexto die criſim ſuſtinuiſſe primũ ait: deinde febrim eos ſex diebus remiſiſſe: poſtea criſim acceſsiſſe die quinto, hoc eſt decimoſeptimo à morbi exordio. Sed his
» ſubiungit: Quibus ſeptimo die criſis adue
» nit, ſeptem quoque diebus remiſsiones ha-
» buerunt. Poſt recidiuam tertio iudicati
» ſunt, hoc eſt hi quoque in vniuerſum de-
» cimoſeptimo. Poſt hæc rurſus: Quibus iu-
» dicium quinto die obuenit, & febris ſe-
» ptem diebus remiſit, deinde reuerſa tri-
» duum eos exercuit, rurſus die vno remiſit,
» altero rediit, & his decimoſeptimo die de
» morbo iudicium cõtigit. Quinetiam alios quoſdam ſexto die criſim paſſos ſcribit, ſex item diebus morbum remiſiſſe, dein reuerſum tribus diebus occupaſſe: poſtea remiſiſſe rurſus die vno, altero ipſius recidiuam accidiſſe, tandem decimoſeptimo ſolutum. Verùm alios quoſdam ſexto die iudicatos eſſe commemorat, ſeptem diebus morbum ceſſaſſe: poſt hoc

repetiſſe, & quarto die, hoc eſt in ſumma decimoſeptimo criſi fuiſſe diſcuſſum. Cæterùm quum non contentus Hippocrates, etſi poſſet oſtendere decimiſeptimi diei fortitudinem in iudicio, intulit huic ſermoni: Nulli ægroto hac ratione recidi- «
uam eſſe factam cognoui. Quare non ſo- «
lum frequenter decernere decimuſſeptimus, ſed etiam firmiter idoneus eſt. Non igitur ex coincidentibus, ſed validis, & primis annumerari debet. Atqui ſi ex illis eſt, proportionem quandam ad decimumquartum ſeruari, rationi eſt conſentaneum. Si itaque coniunctum quaternionem cogitaueris ſalutarem, vt in decimoquarto incipiat, in decimumſeptimum deſinat, habuerimus ſic ſalutarem periodum. Si porrò diſiunxerimus vt decimuſquartus ſecundæ hebdomadæ finis, incipiat autem à decimoquinto tertiam, non ad ſeptimumdecimum ſic, verùm ad decimumoctauum primus tertiæ hebdomadæ quaternio perueniet. Atqui ſi hoc verum eſt, tertia ſeptimana in vigeſimumprimum neceſſariò finiet: quemadmodum ſi etiam decimumſeptimum ſtatuerimus primi in tertia ſeptimana quaternionis finem eſſe, ad vigeſimum diem huius ſeptimanæ finis producetur. Merito igitur Hippocra.
pu

putauit ſicut ſeptimumdecimum experiē-tia inueſtigauit, ita & vigeſimum experientia explorandum. Quum enim decretorius inuentus ſit, maximum decimiſeptimi diei teſtimonium erit. Vbi ex decretoriorum dierum numero deciderit, vel planè à vigeſimoprimo ſuperetur, quæſtionem non exiguam mouebit. Ratio ſiquidem eſſe videtur decimumſeptimum fortiorem decimooctauo: vigeſimum imbecilliorem vigeſimoprimo eſſe. Quapropter poſt illa quæ de ſeptimodecimo in primo libro Epidemion ſcripſit, hunc in
» modum ait: Quibus ſub auribus ipſis pa-
» rotides ortæ ſunt, vigeſimo die criſim
» habuerunt. Deſcendere autem omnibus,
» quibus in pus verſæ non ſunt, verùm ad
» veſicam declinarunt. Atq; de hoc ſatis. Iterum: Quibus ſeptimus dies iudicium attulit, nouem diebus remiſsiones fuerunt: poſt repetitionem morbi quarto die criſis aduenit: in vniuerſum videlicet vigeſimo. Ad hos deinceps addit nonnullos, quibus ſeptimo die criſis apparuit: ſex diebus remiſsiones: mox repetitio morbi, deinde ſeptimo iudicium: ſummatim vigeſimo accidit. Poſtea paulułum progreſſus. Sunt,
» ait, qui vndecimo die criſim exceperunt,
» repetitionē decimoquarto, criſim abſolu-

te vigeſimo. His deinde ſubnectens. Si ve- «
rò, inquit, nonnulli irriguerint in vigeſi- «
mo, his iudicium quadrageſimo accedit.

CAPVT IIII.

† In veteri codice, pro ὅρας σύμοι legitur ὁρᾶς οἶμαι. id eſt, vides existimo.

VIdes † hic mihi rurſus viri diligētiam. Nouit enim ſiquis validis decretoriis, hoc eſt, qui in quaternionibus & ſeptimanis augentur, decimumſeptimum & vigeſimum aſcribat, cogetur, ſtatim & quadrageſimum attribuere: quemadmodum & vigeſimumquartum & trigeſimumprimum, ſi vigeſimum apponat, ſtatim nimirum cogetur decimumquartum, decimumſeptimum & quadrageſimū adiicere. Quinetiam quadrageſimū ſiquis valide iudicantibus attribuat, liquet etiam decimumſeptimum, & vigeſimum eſſe annumerandum. Etenim vſq; ad decimumquartum nulla de diebus eſt inter medicos diſſenſio: verùm ſequentium hos ordo totus ab illis confunditur: quia nonnulli non adeò experientiæ mentem, ſed rationi ſoli adhibent: quo factum eſt, vt integras hebdomadas putent eſſe complicandas. Poſtea quum ſic vigeſimum primum fortibus decretoriis adiungant, neceſſe eſt ideo decimumoctauum, quoque, & quadrageſimum

mumſecundum eos aſcribere: hunc quidem vt ſeptimanas ſex complentem: illum vt vigeſimiprimi indicem. Porrò hac ratione decretoriorũ dierum exploratio magnam operam non deſiderat. Si nanque totus dierũ à decimoſeptimo ordo validior appareat, bifariam ſinguli dies fidem habebunt, ex propriis experimentis, & aliorum teſtimonio. At ſi rurſus à decimooctauo numerus frequenter decernere inueniatur, & perfecte, & firmiter: tũ qui ſeptimumdecimum ſequitur, imbecillior apparebit. Quod quum intellexiſſet Hippocrates, omnes omnibus contulit decimumſeptimum (hinc enim diſcordiæ initium inter medicos ſubortum eſt) decimooctauo: vigeſimo, primum & vigeſimum: pari modo vigeſimumquartum vigeſimoquinto: rurſus vigeſimumſeptimum, vigeſimooctauo: & trigeſimumprimum, trigeſimoſecundo: trigeſimumquartum trigeſimoquinto: quadrageſimum, quadrageſimoſecundo. Quem verò ordinem experientia probet, in Epidemiis, hoc eſt, in opere de morbis publice graſſantibus, indicauit, eadem ipſa aſcribens, quæ paulò ante citaui, aliiſque in commentariis. Atque tertiæ conſtitutionis mentionem faciens, hoc fere modo ſcribit: His frequenter vndecimo.

mo die criſis aduenit:ſunt quibus vigeſimo contigit. Dein ægris nominatim citatis, Herophontē ordine tertium poſt tres aëris ſtatus ſcriptum, decimoſeptimo die iudicium accepiſſe ait, Quartam mortem Philini vxorem vigeſimo die oppetiiſſe. Poſt hanc Iphicratis vxoris meminit, de qua ad finem totius hiſtoriæ hæc verba apponit:
"Quadrageſimo bilē modicā vomuit. octo-
"geſimo febris perfecte ſoluta eſt. Sextum
"ordine Cleanactidem in libri huius calce
"adducit. Octogeſimo rigore infeſtatus eſt:
"febris acuta eum prehendit: ſudor multus
"ſubſecutus: in vrinis, rubrum & læue reſide
"bat, perfecte morbus finitus eſt. Decimus æger eſt Clazomenius, quem & ipſum quadrageſimo die liberatum per criſim eſſe ſcribit. Atqui dies quadrageſimus ex ſecta decimiſeptimi eſt, quemadmodum octogeſimus. Conueniebat autem quadrageſimumſecundum eſſe decretorium. Quòd ſi dierum computatio ſecūdum ſeptimanas integras fieret, non quadrageſimus, verùm quadrageſimuſſecundus, dies decretorius inueniendus erat: ſic nō octogeſimus, ſed octogeſimuſquartus. Quare decimiſeptimi diei ordinem altero longe fortiorem eſſe nemo ignorat: non tantum quòd multos in eo criſim accepiſſe recen-

ſet

ſet Hippocrates, ſed quòd nec decimioctaui, nec vigeſimiprimi, nec vigeſimiquinti, nec vigeſimioctaui, imo nec trigeſimiſecundi, nec trigeſimiquinti, nec quadrageſimiſecũdi, nec ſexageſimitertii, nec octogeſimiquarti meminit. Nam in tot ægrorum cathalogo, quos partim nominibus propriis adduxit, partim ſumma quadam comprehendit in vnoquoque aëris ſtatu, nullum ex commemoratis diebus decretorium eſſe inuentum, manifeſtam alterius ordinis eminentiam indicat. Quum enim ex hoc ordine multi ſæpe perfecte, firmiter, bene, recte, inueniantur iudicaſſe: ex altero ne vnus quidem in toto primo Epidemion libro, qui tuto decreuerit, nedum perfecte, vel ſalubriter, vt non occidat, inſignem alterius eminentiã eſſe putabimus. An igitur in primo ſic, in tertio aliter ſcriptũ reliquit? Nam & illic ex ſecundo aëris ſtatu ægrotantium mentionem faciens, in ſumma dixit omnes ferè ſuperſtites octogeſimo iudicatos eſſe: & per Iouem nonnullos ipſorum probe & notabiliter, non vt ægrum tertium, quem in libri principio deſcripſit, in Delearcis horto decumbentem. Quid enim ait? Quadraſimo die pituitoſa recrementa, alba & copioſa deiecit: largiter ſudauit: in totũ, abſo

lutè

Petri franc. Greci medici

lutè morbus finitus eſt. Quoſdam verò, qui in longum nimis morbum inciderant ſimiliter & ipſos ratione vigeſimi diei ſæpius aucti criſim accepiſſe: quemadmodũ nonum ægrum ex aëris intemperie Heropython centeſimo & vigeſimo die de morbo iudicium perfectũ habuiſſe refert Hippocrates. Sic aliquos vigeſimo quarto die, & vigeſimoſeptimo, item trigeſimo quarto leuatos eſſe bene ſimul & tuto & perfectę memoriæ prodidit. In vigeſimoquarto ſanè decimum ex aëris ſtatu ægrotum hoc fere modo ſcribit: Vigeſimoquarto die vrinam miſit copioſam, albam, in qua multum ſubſidebat. Sudores calidi è corpore "
toto manabant: vnde febris diſcuſſa eſt. "
Ab vigeſimoſeptimo die puellam in Abderis & ipſam ſudore largo prorſus febre liberatam eſſe refert. Hanc autem poſt aëris intemperiem ægrotaſſe ſeptimam commemorat. Porrò trigeſimoquarto die octauum ex aëris ſtatu ægrum Anaxionem ſudore quoque ipſum febre prorſus leuatum fuiſſe percenſet, fidamque ei criſim obtigiſſe. Cæterum nullus hoc libro in altero quodam decretoriorum dierum ordine criſim accepit. verùm Delearcis vxorem in vigeſimoprimo deceſsiſſe commemorat: nec vllum in aliquo die, qui in decimi-

octa-

octaui ſecta continetur, ſuperſtitem man ſiſſe. Dicitur itaq; ſecundo ſignificatu, vti prius interpretati ſumus, non ſolum ſuperſtes, verùm mortuus etiam criſim accepiſſe. Sed, vt retuli, non modo in eis diebus nemo ſeruatus eſt, ſed ne mortuus quidem, ſi Delearcis vxorem excipias. In altero ordine complures ſeruati: quanuis nonnulli etiam vita defuncti: quemadmodum mulier, quæ in Cyzeco binā fœmininam prolem peperit, decimoſeptimo die periit. Adoleſcens autem in Libya, omniū poſtremus ab Hippocrate citatus vigeſimoquarto interiit. At H.rmocrates, tertius à principio vigeſimoſeptimo die fatis conceſsit. Apollonius autem in Abderis decumbens, decimuſtertius ex aëris intemperie ægrotus ſcriptus, trigeſimoprimo periit. Vt igitur ſeptimo die & vigeſimo complures interire vidit: quippe quum dies ij qui validam virtutem habent, non modo ſeruent, ſed etiam interimant interim: ſic vnumquenque eorum quos recenſui, conſpexit nunc ſeruantem aliquos, nunc occidentem. Iam verò ſecundum ex aëris circunflui ſtatu ægrum octogeſimo interiiſſe ait, & primum centeſimo vigeſimo: ſicut arbitror, ex prima aëris intemperie laborantem, decimoquarto die

mortuum eſſe. Tres autem ante ipſum ſeptimo die periiſſe. Quid opus eſt multis verbis? Nullum enim nec in primo, nec tertio Epidemion libro, vel ſuperſtitem, vel mortuum in ordine dierum, qui à decimooctauo numerantur, inuenias. Sed omnes iudicati ſunt in diebus, quos vniuerſus medicorum chorus decretorios eſſe conſentit, nempe iis quià primo ad decimumſeptimum aſcendunt. Porrò qui decimumſeptimum exceſſerunt, illorum vnus tantum vigeſimoprimo interiit. Proinde hæc ſufficiunt ad demonſtrandum Hippocratem non ratione quadam perſuaſum, vt decimumſeptimum decretorium eſſe ſtatueret, vigeſimo autem primo efficaciam adimeret: ſed vſu & experientia doctum, cauſam inquiſiuiſſe. At quoniam ſecundus, quartus, & ſextus Epidemion liber vel ipſius Hippocratis eſt, vel eius filij Theſſali: pauca etiam inde ſumemus. Inueniemus ſiquidem & hic in ſecundo, vigeſimum & quadrageſimum, decretorios eſſe ab illo poſitos: ſed nec vigeſimumprimum, nec alium quemuis ei reſpondentem. In quarto, † omnium ſic morborum mentionem facit, raro videlicet ad vigeſimum perueniſſe, exceſsiſſe autem ſemel vigeſimumquartum. Vnde iam

† In græ. impreßis eſt ἐπιδημιῶν id eſt vulgariũ. in veteri codice habetur ὀξέων, id eſt, acutorũ & ita videtur legiſſe ant. interpres.

iam vigeſimumprimum,& quartum iudicaſſe de morbis licet intelligere: non tamen alterius ordinis quenquam. Quinetiam in ſexto Epidemion paucos tum ægros, tum aëris ſtatus commemorat: neque hic quẽquam in alterius ſectæ diebus iudicatum eſſe nouit. Si iam & quinti libri meminiſſe conuenit, cuiuſcũq; fuerit, hic etiam quinquaginta ſunt vniuerſi ægri: nullus autem ipſorum vel decimooctauo, vel vigeſimoprimo, vel vt ſummatim dicam, in alio quodam huius generis die iudicatus fuit. Quum igitur ipſa experientia decimumſeptimum & vigeſimum diem, inſuper qui ipſis reſpondent vniuerſos decretoriis apponat exacte, nonnulli medici qui non adeò euidentibus animum aduertunt, ad perfectæ hebdomadis numerum, tanquam ad faciliorem viam deuenerunt. Deinde quum etiam iudicatum aliquem in vigeſimoprimo conſpexerint, multo ſanè magis opinionem ſuam confirmarunt.

CAPVT V.

ETenim vt diſcernas cuiuſnã diei propriũ ſit iudiciũ, quũ in plures partitũ fuerit, diſtinctione opus eſt quẽadmodum

in ſuperiore libro demonſtratum eſt. Con tingit autem morbis inueteraſcentibus & iudicia perturbationis vehementiam, & immutationis breuitatem remittere, & ad duos ſæpe dies vel tres extendi. Promptum eſt igitur in hoc criſim cuicunque ex tribus diebus volueris attribuere. Multi ſiquidem medicorum ne vel numerare poſt decimumquartum dignantur, quot iam diebus æger decumbant, præſertim ſi dum febris ſoluta interea eſſe videatur, denuo repetat. Nonnulli verò, etſi numerauerint, iudiciorũ in plures dies partitionem indiſtincte & temere cui dierum volunt, annumerant. Quapropter Hippocrates etiam aliquando ſeptimum, vel vndecimum, vel decimumquartum de morbis iudicaſſe tradit, interim vigeſimum, vel quadrageſimum, vel alium quempiam: quemadmodum in prima & ſecunda conſtitutione primi Epidemion. In prma enim ait: Quibus breuiſsimi morbi fuerint, iis " vigeſimus: plurimis quadrageſimus: non " paucis octogeſimus criſim attulit. In ſecunda conſtitutione. Sunt quibus vigeſimus dies decretorius extitit, verùm paucis, quibusq; breuiſsimi morbi fuerint. In tertia. Sanguis fluere in vigeſimo quarto " modice cœpit, & abſceſſus in ſanguinis "
fluo

» fluorem per criſim verſi ſunt Antiphonti
» Critobulo. Iudicium is quietemque mor-
» bi quadrageſimo die perfecte conſecutus
» eſt. Sed horum ab initio ſtatim non memini, quum ex primo Epidemion quoque apponerem, melius eſſe ratus omnes dies, qui exacte ſoli de morbis decernere viſi ſunt, prius exponere. Huius rei gratia nec in ipſius vſquam commentariis in totum ſcriptum eſt, circa quintum, vel ſeptimũ, vel nonum iudicatus eſt: verùm ſimpliciter vel quinta, vel ſeptima, vel nona die: ſubito enim & vniuerſim hi iudicãt. Quãto autem vlterius morbi exceſſerint, diuturnioresque facti fuerint, perturbatio ſanè, quæ præcipitem immutationem præcedit, conquieſcit. Iudicia verò paulatim venientia duos aut tres dies in totum occupant. Sicut enim plurimi longi affectus, neque cum excretione diſſolui conſueuerunt, ſed vel abſceſſu, vel concoctione: ita nec quum manifeſtis excretionibus, vel abſceſsibus ipſorum ſolutio cõtigerit, vno duntaxat die perficitur. Vnde medicorum quidam diuturnos morbos nequaquam iudicari inquiunt. Non ſiquidem ſolutionem ſermone abſoluto criſim eſſe, ſed vel ſubitam, vel quæ ipſam præcedit commotionem. Verùm quòd iudicii ſignifi-

catum non exacte diſquiſitum perpetuo ſeruatur, ſed ſolutionem ipſam tantum quomodocunque fiat, complures medici iudicium appellant, ex ipſis Hippocratis libris diſcere cuiuis eſt integrum, maxime verò ex his quæ veteres alii pertractant. Sic igitur & Diocles primum diem decretoriis annumerat, manifeſto indicãs, nihil ſe aliud iudicium, quàm morbi ſolutionem nominare. Fiet autem perſpicuum ex ipſius verbis, quæ hunc in modum habent: Quarum febrium cauſæ, neque in ipſo corpore vacuatæ ac imminutæ diſſoluuntur, neque exiccantur, neque ſubito crudæ educuntur, temporum verò periodis quibuſdam coctæ apparent, per ſumma quidem extantes nocte & die iudicantur. Nam pauciſsimo tempore cauſæ ipſarum diſcutiuntur: quippe putreſcẽtes & in pus conuerſæ: ad hæc lac & caro omnis abſoluta, breuiter omnia quæ in corpore tum fiunt, tum mouentur, & ſpeciatim immutantur, in hoc tempore primum apparent. Atque hæc Diocles. Hippocrates autem non ſemel neque bis, ſed frequenter admodum in primo Epidemion, & potiſsimum in tertio morbi ſolutionem criſim vocat, nulla neque excretione, neque abſceſſu euidenter prægreſſo. Non ta-

men huius gratia putãdum eſt diuturniores morbos ſine quauis manifeſta excretione iudicari: quemadmodum neq; plures dies neceſſario aſſumere. Itaque octogeſimo criſim quendam accepiſſe, in tertio De morbis popularibus Hippocrates commemorat, aitque rigore ipſum fuiſſe correptum, acuteque febricitaſſe, & ſudaſſe largiter. Appoſui autem paulò ante ſententiam, quum Cleantidæ in tertio Epidemion † ex hoc ordine ſcripti mentionem facerem. Inuenias autem alios quoque ægros hoc ſermone iam mihi citatos, item quos nequaquam appoſui iudicatos euidenter die vno per excretionem in procedente diuturnoque morbo. His igitur maximè aduertendum eſt, vt quæ dierum decretoriorum ordinem exacte doceant. Si enim Cleantides hic octogeſimo quum totius corporis concuſsione, hoc eſt rigore, fuiſſet infeſtatus, acuteque febricitaſſet, per ſudorem iudicatus eſt, liquet vigeſimi numerum non mediocrem quandam potentiam obtinere. Hoc enim multiplicato octogeſimum, ſicut & quadrageſimum & ſexageſimum, ad hæc centeſimum † vigeſimum fieri cõtigit. Reperies autem alios ægros, qui decimumquartum egreſsi, per excretionẽ in

† *In græ. impreſ. mẽdoſe legitur* ἐκτοῦ *pro* ἕκτου. *i. ſexti, vt habet vetus codex & antiq. trãſlatio.*

† *In veteri codi. hic addi.* καὶ τὴν ἑκατοστήν.

Epidemion libris iudicatos fuiſſe: quorũ nonnullos iam protulimus, qui ſubitam fieri criſim vltra quadrageſimum non putantes arguunt, etiam decretoriorum dierum ordinem oſtendunt. Quòd etenim paulatim morbi diuturni per certamẽ cõmotionemq́ue deſinunt quieſcuntq́;, pulchre dictum eſt: at nunquam ſubitã eorum mutationem vno die fieri, nondum recte declaratum eſt. Quum enim rigor vehemens ſimul cum acceſsione omnino non factus inuadat, & febris acutiſsima, †calidiſsima, & toleratu difficilis accedat, ſudorq́ue copioſus è corpore manarit, febre hominem prorſus liberans, ſi quis hoc criſim non eſſe dicet, manifeſte contentioſus eſt. Ego ſanè id genus hominibus contradicere diffuſius non conſueui, ſed illud quod accidit magis cognoſcendum eſſe mihi propoſui. Hoc enim nobis obſeruantibus plerunque apparuit, & in ægris ab Hippocrate ſcriptis inuenire licet, huiuſmodi morborum longiorum ſolutiones non, quum deinceps nulla ex parte interſecãtur, incidere: verùm vbi ſoluti eſſe videntur, iterum †ſecundo recidiuam incipiant. Cõtingit autem ſæpe in diebus quibuſdam decretoriis particulares recidiuas incipere, & quum numerum aliquem de-

cies

id eſt & centeſimũ. Cui lectioni aſtipulatur ant. trãſlatio.

†In veteri codi. additur καὶ σφοδρότατος καὶ, id eſt & vehemẽtiſſima &.

†In veteri codi. pro δευτέρας legitur ἑτέρας .i. alteram.

cretoriorũ exceſſerint, denuo in alio quodam iudicari. Hac ratione omnes acuti particulares fiunt: poſtquam verò omnes coierint, diuturni. Interdũ interualla ipſorum [numero cuidam decretorio † aſcribuntur,] veluti ſi quis vndecimo die iudicatus imperfecte, decimo morbi recidiuã patiatur: deinde vigeſimo rurſum die iudicato parum integre, recidiua vigeſimoſeptimo adueniat: inde poſtea acute ægrotans, quadrageſimo iterum iudicetur. Hęc igitur quiſque in ægris ipſe videbit, qui diligenter eis aſsidere voluerit. *ad hæc in ægrotis ab Hippocrate citatis contempletur.] Porrò quòd decimuſſeptimus decimooctauo, & vigeſimoprimo vigeſimus fortior ſit æſtimãdus, per Hippocratis experimenta demonſtratum eſt. Si autẽ mea quoq; deinceps recenſuerim, longior quidem ſermo erit, cæterum fidei nihil magis habebit. Si etenim quiſpiam & ipſe quę ægris accidunt, obſeruare velit, & ab Hippocrate dictis credere, is nihil adhuc noſtra experientia indigebit. At ſi vel ſophiſmata euidenter apparẽtibus digniora eſſe quibus credatur exiſtimet, vel Hippocratis dictorum nullam rationem curamque habet, talis non modo nihilo plus frugis ex noſtra narratione reportabit, ſed etiam

† In veteri cod. legitur nõ ἐπιγράφεται vt in impreſsis, ſed περιγράφεται, adeò vt legendũ ſit: numero quodam dierum decretoriorũ circunſcribũtur.

** In veteri cod. legitur καὶ μὴ πιστεύειν τοῖς ὑφ' ἱπποκράτους εἰρημένοις. i. & ijs quæ ab Hippocrate dicta ſunt minimè*

fidem adhibere. irridere ipſam conabitur. Huiuſmodi verò frequẽter dixi deſpiciendos eſſe. Si verò veritatis ſtudioſus quis exiſtat, ſophiſtarum nugis relictis ad experientiam ipſe veniens, quum octoginta vel mille ægros conſpexerit, hunc indubie noui non alia de diebus decretoriis pronunciaturum, quàm Hippocrates indicauit.

CAP. VI.

QVum enim horum dierũ tum vſus, tum natura duplex ſit, Hippocrates quoque duplicem eorum diſciplinam inſtituit: in Aphoriſmis quidem & prognoſtico eorum quæ ſecundum quaterniones & hebdomadas inuicem complexi ſunt, mentionem faciens: in primo autem Epidemion non horum modo, ſed etiam aliorum omnium coincidẽtium. Quorũ cauſam coincidentiæ in ſequentibus dicturi ſumus: nunc autem quòd & natura & vſu inter ſe mutuo differunt, oſtenſuri. Natura ſanè, quòd omnibus pulchre euenientibus ad quaternionis circuitus iudicia omnino perueniũt: erratis autem quibuſdã in coincidentes recidunt. Vſu quòd ad futuræ criſis cognitionem quaternionis circuitus ſufficit. Cæterùm ad iam factam

criſim

criſim indicandam omnibus velut ſemper cognitis: verbi gratia, tutiorem eſſe criſim quæ nono, quàm quæ octauo die accidit: minus fidam quæ octauo, quàm quæ nono contingit, arbitramur. Proinde fides iudicii vel fallacia, hoc eſt certitudo vel incertitudo, ad bonam victus rationem iudicatis morbo præſcribendam conducit. Prænoſcere verò quando potiſſimum accidet, ad nondum iudicatos neceſſarium eſt. Dicetur itaque in procedente ſermone de hoc etiam nonnihil: ſed vniuerſus ſermo ex curãdi methodo pendet. At nunc de decretoriorum dierum vſu niſi obiter dicemus, ſed omnem eorum potentiam interpretari feſtinamus. Satis eſt ideo ad præſentem diſputationem, ſi Hippocratis verba commemorans, ad ſequentia iam deſcendam. In prognoſtico
» ſanè hoc modo ſcribit: Febres, ſiue ſanus
» ab his quis euadat, ſiue pereat, æquali die-
» rum numero finiuntur. Vt enim ſaluberri-
» mæ febres, quæ videlicet tutiſsimis fulciũ-
» tur notis, die quarto vel antea quieſcere
» ſolent: ita peſsimæ quæque, & quibus pe-
» riculoſiſsima ſigna adſunt, die quarto, vel
» citius interficiunt. Primus itaq; earum in-
» ſultus ita finitur, ſecundus quaternio in ſe-
» ptimũ diẽ producit, tertius in vndecimũ,

quar

quartus in decimumquartum, quintus in decimumſeptimum, ſextus in vigeſimum. Igitur acceſsiones ipſæ ex acutiſsimis morbis per quatuor in viginti auctæ finiuntur. Verùm huiuſcemodi ſupputatio per dies integros nimirum fieri non poteſt: quippe quum nec annus, nec menſes ipſi integris numerentur diebus. Deinde eadẽ ratione atque additione primus circuitus ad quatuor & triginta, alter ad quadraginta, tertius ad ſexaginta dies perueniet. Hęc quidẽ ex prognoſtico verba ſunt. In Aphoriſmis quum prædixiſſet acutos morbos in quatuordecim diebus finiri, mox infert: Septimorum quartus index eſt: alterius ſeptimanæ, octauus initium: contemplatorius autem rurſum vndecimus: hic enim quartus ſecundæ ſeptimanæ. Contemplatorius iterum decimuſſeptimus: hic enim quartus eſt à decimoquarto, ſeptimus autem ab vndecimo. Atque in his duobus commentariis omnes dierum decretoriorum circuitus hebdomadis & quaternionibus adſcribit. At in primo Epidemion omnium deinceps meminit hiſce verbis: Eſt autem primus decretorius circuituum qui paribus diebus decernunt, quartus, ſextus, decimus, decimuſquartus, decimusoctauus, vigeſimus, vigeſimuſquartus, vigeſi

gesi

» geſimuſoctauus, trigeſimus, trigeſimuſ-
» quartus, quadrageſimus, ſexageſimus, octo
» geſimus, centeſimus, cẽteſimuſuigeſimus.
» Eorum qui imparibus circuitibus iudicant
» primus eſt tertius, quintus, ſeptimus, no-
» nus, vndecimus, decimuſſeptimus, vigeſi-
» muſprimus, vigeſimuſſeptimus, trigeſi-
muſprimus. Hippocrates igitur omnes hoc ſermone decretorios dies manifeſto comprehendit. Recordationi ſiquidem ac memoriæ præparatio hæc cõuenit. Demonſtratum autem ſępenumero nobis eſt Epidemiorũ libros prognoſtico prius & Aphoriſmis ſcriptos eſſe, quòd memoriam rerũ prius obſeruatarum ſuggerant. Itaque in hoc commẽtario omnes decretorios dies ordine conſcripſit: In illis, eos tantum qui maximam virtutem habent, & naturæ ſuæ ratione perfecti ſunt (ſicut in ſequentibus oſtendetur) inſuper quoq; nõ mediocrem vſum ad futuri ſtatus, tum iudicii prænotionem exhibent. Cur igitur Hippocrates non vnam in omnibus libris decretoriorum dierum diſciplinam tradiderit, plane iam oſtenſum eſt. Nec obſcurum cur aliis medicis de hiſce diebus controuerſia ſuſcepta ſit. Alii etenim quòd duplex eorum natura ſit, non planè cogitarunt: alii nequaquam obſeruarunt, ſed rationi to-

tum conceſſere. Nonnulli vſu ipſos deprehendere conati ſunt: verùm duplici nomine decepti ſunt: vel quòd nihil omnino ante experientiam definierint: vel inconſultius ſententiam protulerint.

CAP. VII.

Porrò nobis quæ diſtinguenda veniant ante experimenta, dictum eſt: item de diebus decretoriis ferre iudicium non properandum eſſe, donec in multis ægris permultis annis accuratè quis obſeruauerit. Nam præter alia, etiam annalium conſtitutionum permultæ quædam differentiæ ſunt: quoniam in tota æſtate interim plures, quàm † tercentos] homines acute ægrotantes vniuerſos vel ſeptimo, vel nono die criſim habuiſſe conſpexi: in alio rurſus anno quoſdam decimoquarto, quoſdam vigeſimo, plurimos poſt morbi reuerſionem: in alio permultos ſanguinis fluore quinto, perfectè ſeptimo vel nono die. Vidi etiam in autumno aliquando omnes vndecimo iudicatos: ſed hoc quidem bonam criſim attulit: in alio autem autumno omnibus ſexto die inſalubre iudiciũ accidit. Quapropter etiam magis ſubit mihi mira-

† In veteri cod. legitur nõ τετρακοσίους i. quadringentos, vt eſt in impreſsis, & in anti. trãſlatione, ſed τριακοσίους, vt hic vertit interpretes.

ri eos,qui planè nullum in diebus diſcrimen , verùm eiuſdem omnes dignitatis eſſe arbitrantur. Toti ſiquidem ſtatus frequenter vel æſtiuorum, vel autumnalium morborum vnã iudiciorum ſpeciem obtinent: quemadmodum in his,quos Hippocrates conſcripſit, manifeſtum eſt. In quibus ſiquis non omnino ſegnis eſt,interdum ſanè alium decretoriorum dierum, ſæpius iudicantem videbit, quàm alium:non tamẽ octauum,duodecimum, aut decimumſextum, aut huius notæ aliquem. Apparent igitur ſophiſtæ in vtriſq;, quæ vniuerſam medicinam cõſtituerunt, errare,experientia nempe & ratione. Neque enim in quibus experientiæ vſus eſt, ipſam expectant, ſed vt cuique in mentem venerit, nugantur: neque euidenter apparentium cauſas inueniunt. Huius rei gratia alius ex eis nec decretorium diem, nec omnino iudicium eſſe confirmat: alius iudicium eſſe quoddam, non tamen dies decretorios concedit, tanquam ratione magis, quàm experientia decretorios dies & iudicia inuenire conueniat: vel quaſi peiores exiſtant, qui per experientiam vtraque ſe didiciſſe confitentur. Nobis ſanè, qui poſt Herophilum, Xenophontem, Aſclepiadem nati ſumus, for-

ſam

ſam in viros illos vel inuidia, vel conten-
tio quædam eſſe poſsit. Quæſo vnde nam in mentem venit ei qui accurate ipſos per experientiam inueuerit, vt Epidemiorum libri teſtantur, vt prænoſceret Sophiſtas tales quoſdam †in poſterum futuros?] quũ nulli his ſimiles Hippocratis temporibus extiterint, verùm ſinguli pro viribus artẽ iuuare, inuenireq́; aliquid, non deprauare recte inuenta ſtuderent. Quinetiam medicos, qui ab experientia Empirici nominantur, videre licet tanquam communes quoſdam omnium dogmaticorũ hoſtes, inquirentes quod mentiantur, non tamen aut decretorios dies aut iudicia tollentes, ſed veluti & aliud quippiam maxime euidens, hæc quoque ambo ſtatuentes. Satis mihi iam eſt ſophiſtarum nugantium.

†Mendoſe legitur in græcè impreſ. θεάσασθαι pro γενήσασθαι, & ἐξ ἑτέρου, pro ἐξ ὑστέρου.

CAP. VIII.

Qvin magis ad dictorum cohæren‑tiam denuo reuertor, prius vniuerſis quæ prædiximus, in ſummam vnam redactis. Decretorius itaque fortiſsimus omnium eſt dies ſeptimus, prænunciat eum dies quartus, hæc duo habens, vt decretorius minor ſit, & ſeptimi index. Deinde vndecimus & decimuſquartus eandẽ pro-

por

portionem & naturam inuicem conſeruã-tes, quam cum ſeptimo quartus. Deinde frequenter quidem decimuſſeptimus ad vigeſimum: raro autem decimuſoctauus ad vigeſimumprimum eandem rationem habet, quam cum ſeptimo quartus, & vndecimus cum decimoquarto. Hi ergo, vt Hippocrates dixit, per quatuor aucti ad viginti perueniunt. Coincidunt eis nonus, quintus, & tertius. Plurimos quidem nonus iudicat: ſecundam vim obtinet quintus, & poſt hunc tertius. De ſexto prius diximus, vt malo decretorio. Decimuſtertius certè omniũ decretoriorũ imbecillimus, omnium verò qui non decernunt fortiſsimus tanquam in medio quodam virtutis vtrorumque ſitus. Vehementiſsimæ itaque ſunt criſes, ſicut etiam antea diximus, quæ ad decimumquartum diem veniunt: minus his, quæ ad vigeſimum vſque pertingunt: inde ad quadrageſimum productæ, adhuc etiam minus vehementes euadunt, in illo perfectè ſoluuntur.

CAP. IX.

PRoportio autem dierum decretoriorum perpetuo ſeruatur. Vt enim decimuſquartus & ſecũdæ ſeptimanæ finis eſt,

& tertiæ principium, ita trigeſimuſquartus quintæ terminus eſt ſimul, & ſextæ initium. Quare tres ſeptimanæ viginti diebus ſemper deſcribuntur: ideoque ſexageſimus, vti prius declaratum eſt, non ſexageſimuſtertius decretorius fiet. Pari modo octogeſimus, & † conteſimus,] & centeſimuſuigeſimus. Vt enim iudiciorum vehementia paulatim procedente tempore diſſoluitur, ita & imbecilles decretorios obſcurari planè accidit: ſolos autem ſemper perſiſtere, qui perfectum decretoriorum numerorum circuitum deſcribunt. Conuenit autem, vt per experientiam licet con diſcere, primum circuitum perfectũ eſſe, qui viginti diebus conſtat. Si enim ſemper per coniugationem ſeptimi numerus procedat, vt in primis duobus habet, eſſet hac quoque ratione hic ſeptimus perfectus primus circuitus. Quoniam verò ſecundus *primo coniunctus eſt,] & tertius ſecundo cohæret, liquet proportionem quæ ab initio ſtatuebatur, non adhuc poſt decimumquartum diem conſeruari. Attamen poſt vigeſimum diem idem circuituum ordo perpetuo conſiſtit. Reſpondebit ergo trigeſimuſquartus decimoquarto, quippe qui ex duabus ſeptimanis diſiũctis fiat: & quadrageſimus vigeſimo, vt qui tertia

heb

† In græ. cod. impreſſi. non habetur, ſed in codice manuſcripto: cui aſtipulatur anti. trãſlatio.

** In græc. eſt τ͂ πρώτης διέζευκται. id eſt à primo ſeiunctus eſt.*

hebdomadem coniunctam expleat. Quare hoc ipſum Hippocrates nos docens in Prognoſtico, vbi devigeſimo die verba fecerit, deinceps inquit:
›› Poſt hos eadem ratione, †eodemq́; decoro] primus ad vigin-
›› tiquatuor dies peruenit. Primum enim dixit trigeſimumquartum poſt vigeſimum vt circuitum, non vt diem decretorium: quoniā† trigeſimuſquartus & trigeſimuſ. ſeptimus] poſt vigeſimum eſt decretorius. Sed quoniam de minoribus periodis (ſunt autem quaterniones,) abundè ſatis docuit, ad hæc ſeptimanas ipſas expoſuit, reliquos ſtatim duos circuitus voluit ſimul diſcipli næ cauſa adiicere, nempe & ex duabus ſeptimanis compoſitum, & illum qui tribus conſtat. Verùm qui duas continet, veluti imperfectum quendā: qui tres, exactè perfectum. Siquidem iam quadrageſimum, ſexageſimum, octogeſimum, † & centeſimum vigeſimum ex vigeſimo ſæpius aucto fieri contigit. Hoc igitur ipſum & non aliud perfecti circuitus eſt indicium: vel compoſiti ſemper, & ſæpius in ſe aucti, quòd alium non magis requirat. Atqui nec vnus eorum qui vigeſimum præcedūt, hoc obtinet: nam ſeptimus ſi per ſe ſemper auctus ſit, ad vigeſimūprimum, vigeſimumoctauum, & trigeſimumquintum, & qua-

† περὶ κατὰ τὴν αὐτὴν περίοδον id eſt, & eadē additione habet vetus codex, cui anti. trāſlatio aſtipulatur.

† Græ. codex habet quartus & vigeſimus primus.

† In vete. cod. hic additur καὶ τὴν ἑκατοστὴν. id eſt & centeſimum.

dragefimumfecũdum excideret: decimuſquartus pari modo vigeſimumoctauum faceret, & quadrageſimumſecundũ: quanquam & hic quaternio, eius compoſitionem ſi in ſe faceret, octauum, duodecimũ, & † decimumquintum] ſortes decretorios efficeret. Quapropter ipſe quartus nec periodus quidem euidenter eſt, ſed vt periodi dimidium: etenim ſeptimana dupliciter diuiſa, quartus ſectionem accipiens, primi quaternionis terminus eſt, ſecundi initium. Forſan quis ſeptimanã hanc perfectum circuitum eſſe putauerit. Non enim in hac ſeptimum diem ſecundæ ſeptimanæ initium eſſe contingit: ſic enim ad decimumquartum terminus eius perueniret. Sed quum rurſus decimuſquartus terminus ſimul ſecundæ ſeptimanæ, & tertiæ principium ſit, non adhuc perfectus circuitus ſeptimana ſic fuerit: bis enim ſeipſum multiplicauit, tertio non potuit. Atqui ſi propter duas priores hebdomadas ex diſiunctione factas, integrum quẽdam circuitum putare ſeptimanam conuenit, propter tertiam verò coniunctam, non etiam integrum, vel omnino in dubitationem ſermonem incidere neceſſe eſt, vel ſeptimanam primum quendam ordine, & ſimplicem circuitum putandam eſſe: qui

† In vete. græc. cod. & in ant. tranſlatione eſt decimuſſextus.

qui verò ex† vigintiocto] diebus componitur, ſecundum ſimul & compoſitum & perfectum.

† In vete. græc. cod. & in ant. translatiò ne legitur viginti.

CAP. X.

MOnet iam hic ſermo nos conſiderare quis horum dierum de acutis morbis decernat. Quum enim Hippocrates in Aphoriſmis acutos morbos in quatuordecim diebus decerni dicat, magnam inde nugandi occaſionem Sophiſtæ arripuerunt. Atqui ſine illorum nugis omnibus & iudicia omnia præſagire, & iam facta explorare potes. Nam ſi morbum, exempli gratia, vigeſimo die iudicandum eſſe præſagiens, victus rationem ei congruam inſtituas, magnum ægro præſidium afferes. Licebit autem tibi & acutum, & diuturnum ipſum vocare, quum nulla vel commoditas, vel offenſa ex appellatione ęgro adueniat. Fingamus enim acutum huiuſmodi morbum vocari, omnibus quæ ad victum ægri pertinent, rectè adminiſtratis: quid inde peius vel melius erit? Rurſus diuturnum ipſum, ſi placet, appella, vt nihil ex hoc vel iuuari, vel offendi ægrum intelligas. Quemadmodũ igitur & in permultis aliis Sophiſtę de no-

minibus contendentes diſſentiunt, & diſcentium tempus conterunt, ſic quoque in acutorum, longorumq́; morborum diſtinctione. Nam ſi verum fateri oportet non duæ tantum morborum differentiæ, ſed permultæ admodum putandæ ſunt. Siquidem quartana febris in tot annos incidit, quot alia diebus iudicata eſt, ad hæc alius quidam morbus in menſes multos durauit. Hæc igitur prima differentia triplex: partim enim morbi diebus, partim menſibus, partim annis totis iudicantur. Membratim rurſus in morbis, qui ad menſes perueniunt, non ſimile exiſtit, duorum videlicet menſium, vel ſeptem ſolutionem fieri. Ita quum dierum vel annorum numero morbi ſoluuntur, permagnum diſcrimen exiſtit. Quid enim ſimilitudinis vel tertio, vel vigeſimo die iudicium ſubiiſſe, itidem vigeſimo, vel quadrageſimo? Iam verò ſi naturalem ipſorum differentiã inuenire moliaris, quot dierum decretoriorum circuitus ſunt, tot quoque morbi ſtatuendi erunt. Itaque ſi alterius naturæ eſſe dicas, quemadmodum ſanè eſt, non poſſe primum quaternionem ſuperare alterius ſeptimum† non excedere,] ita & vna decimi, decimiquarti, decimiſeptimi, vigeſimi, omniumque deinceps decreto-

† *In vete. græc. cod. legitur nõ μὴ προβαίνον, vt in impreſſis: ſed ὑπερβαῖνον absq; negatiõe.*

riorum proprius cuiuſque morbus exiſtimandus eſt.

CAP. XI.

PRæſtat tamen doctrinæ gratia maioribus eos terminis comprehendere, ne plurimi fiant: verùm ita magnis rurſus, ne multum differentes inter ſe mutuo collocentur. Vnde nec eos laudo qui duas vniuerſas morborum ſpecies ponunt, neque vtranque deinde diuidunt: nec illos, qui tot eſſe dicunt, quot dierum decretoriorum circuitus. Quæ igitur præſtantiſsima diſciplina fuerit, maximeq́; artis vſui idonea? puta ſi quis ſophiſtarum medicorum accuratè medicinã tractare conetur, ſublimi illa ſede relicta, in qua magni regis cuiuſpiam inſtar ſedens adoleſcentes remoratur, hunc ſatis noui ex ipſa re vtilitatem edoctum iri. Sicut igitur & Hippocrates in omnibus admirandus, ab ipſis euidẽtibus ſermonem capiens hæc aliquando
» ſcribit: Vbi peracutus morbus eſt, ſtatim
» etiam labores extremi adſunt, & longè te-
» nuiſsimo victu vtendum eſt. Interdum ita
» ſcribit: Acuti morbi quatuordecim diebus
» finiuntur. Deinde rurſus: Hi ergo per qua-
» tuor aucti ad viginti perueniunt. Iterum
» poſtea: Spirandi facilitas maximã vim ad

ſalutem habere exiſtimanda eſt in omni- "
bus morbis acutis, quibus febris copula- "
tur, quique quadraginta diebus finiunt. "
Quinetiam ſexageſimi, octogeſimi, & cen
teſimiuigeſimi rurſus meminit. Atque his
denuò relictis, ęſtatis morbos hyeme ſolui
ait: hybernos, æſtate, quin & hoc modo in-
quit: Plurimi puerorum affectus diebus "
quadraginta finiunt: quidam ſeptem mẽ- "
ſibus, aliqui ſeptem annis, nonnulli ad pu- "
bertatem vſque perueniunt. Hæ omnes ad "
diſciplinam ſimul clariorem, & ægrorum
vſum admodum vtiles ſunt differentiæ,
etenim ſua cuiuſque victus ſpecies eſt. Co-
gnoueris autem maximè ægrum ipſum in
his omnibus, ſi hypotheſin ſermoni adie-
cero. Adoleſcens iam quis valido morbo
correptus eſt, qui in primo quaternione di-
ſcutietur: Aphoriſmum in hoc maximè il-
lum imitandum puta. Quum peracutus "
morbus fuerit, ſtatim etiam extremi do- "
lores adſunt, & tenuiſsimo omnium vi- "
ctu vtendum eſt: neque alimentum quod-
uis huic exhibueris, nec melicratum, aut
aliam quampiam potionem huiuſcemo-
di: imò etiam ab aqua, quantum poteſt,
abſtinere iubeto. Hunc ipſum adoleſcen-
tem vbi ſeptimo die criſim habiturum ſta-
tueris, paululum prædictam victus ratio-

nem immuta, vel mulſam exhibens, vel aliam huiuſmodi quandam potionē morbi naturæ familiarem, vt Hippocrates pręcepit. Ipſe autem hæc inuenies partim à ſignis quibuſdam, [velut temperamento, conſuetudine, & ætate.] Quædam etiam ægrum interrogabis, an valido ſit ventriculo, qui longam inediam ferre poſsit: an cito offendatur, & facilè ſoluatur. Sic etiā habitum hominis conſiderans, nonnulla quidem ipſe ex iis, quæ in opere De temperamentis didiciſti, inuenies: quædam autem ex ægro, rogans. Sunt enim quidā ad reſolutionem faciles, atque ideo diuturniorem inediam non ferunt, licet viribus validi anteà fuerint. Si iā tibi tale quippiā interroganti, & per te ipſum conijcienti appareat, & æger facilè diſſoluatur, facileque ſtomachus eius offendatur, ptiſanæ cremorem exactè percolatū quotidie modice exhibebis, memor rurſus hic eius quod Hippocrates dixit: Sed aliquid tum conſuetudinis gratia, tum etiam ne vaſorum magna fiat inanitio, ingerere oportet. At vbi ſeptimus dies inſtet, nequaquam ægrum nutrire conuenit, ſed ante vnum diem, vel antea, minus exhibendum eſt. Atque hæc nos adamuſsim vetus ille in opere de victus ratione in morbis acutis

[Hæc & in veteri græc. cod. & in ant. trāſlatione nō habentur.

perdocuit. Si quidem adoleſcẽti tertio aut quarto die morbum finitum iri ſpes ſit, nullam ſtomachi malignitatem, aut habitus inanitionem ſuſpiceris: ad hæc ſi præterquàm quòd iuuenis ſit, etiam validiſsimas vires habeat, longam facilè inediam tolerare fateatur, & ægrè diſſolui tibi appareat: inſuper nullus eiuſmodi morbus adſit, vt oxymeli aut mulſam requirat: is omnino ad ſeptimum vſque diem à cibis abſtinere poteſt. Quòd ſi ad tertium, vel quartum quaternionem criſis futura videatur, non ita abſtinere poteſt, nec ſola potione ſeruari. Quapropter non mediocris quædam victus mutatio, nec morborum ideo exigua differentia.

CAP. XII.

VOcetur iam peracutus morbus, qui ad ſeptimum vſque diem extẽditur: qui lõgius procedit, ſimpliciter acutus. At hic quoq; differentiæ in peracuto memoria tenendę ſunt. Etenim exactè peracutus is eſt, qui quartum diẽ attingit: nõ exactè, qui ad ſeptimũ vſq; producitur. Eadem ratione inter acutos alius exactè acutus, qui ad vſq; decimumquartũ porrigitur: nõ exactè verò, qui ad vigeſimũ vſq; durat: quãquam & ipſe acutus ſit. Adhuc aliud mor-

borum genus, quod ex delapſu acutum, ad quadrageſimum vſque diem peruenit. Satius enim eſt ita vocare ipſum, quod acuto quodã imperfectè iudicato intra diem vigeſimum, deinde vehementia eius confracta, reliquum eius intra quadrageſimũ diem diſſolui conſueuit. Nonnulli autẽ ſtatim ab initio velut prohibiti, tardeq́; moti, & nullam interea ſubitam mutationem moliti, ad quadrageſimum producuntur. Duplex autem horum quoque natura eſt: vel enim acceſsionum remiſsiones in exactam integritatem finiunt, vel continua febris ſemper perdurat. Atque huiuſmodi de acutorum natura intelligenda ſunt. iam alii manifeſto ſunt diuturni. Porrò Archigenes multis nominibus nobis laudandus eſt, maxime verò ſi ſtudium eius artis tractandæ medicæ cognoueris: quoniã non temporibus ſolis tenuibus, ſed motu & natura magis acutum † vel peracutum] morbum appellauerit. Nam quum ſegni lentoq́ue motu cum interuallis à febre remiſsis vſque ad quadrageſimum extenditur, nemo inquit ſanæ mẽtis acutum nominauerit. Etenim ſi ante quadrageſimum ceſſet huiuſmodi exiſtens, iam diuturnus eſt. Alios verò morbos breues vocat: æquum eſſe dicens ipſos

† In veteri græco cod. legitur καὶ ὀυκ ὀξὺ, id eſt, & nõ acutum quã lectionem ſecutus eſt antiquus interpres & ſequẽtibus mox verſiculis idem confirmatur.

nec acutos, nec diuturnos appellari. quemadmodum breues has, & à periculo remotas febres, quas non diuturnas eſſe quis ignoret? etſi ab acutorum natura receſſerint. Nam acutum hunc eſſe ait, cui motus velox & ſubito pericula adueniunt. Vides igitur nos, quum ſolutio eius celeritatem habet, vel acutum morbum vel non acutum nũcupare: eodem modo non nunquam alium acutum, alium diuturnum, ipſo motu ſolo diſtinguentes. Noui igitur complures ad quadrageſimum vſque diem continua febre conflictatos eſſe. ita voco eam quæ nunquam remittit. Quapropter huiuſmodi morbum non fuiſſe iam diuturnum dicere poſſum: non tamen ſimpliciter acutum nominare ratio eſt. Sed enim quum ex decidentia acuti exactæ ſolutionis terminum habent longiſsimum, diem quadrageſimum, nonnulli verò continua ſemper febre ad hunc vſque extenſi ſunt: ponatur & hoc tempus aliquando iam diuturnorum affectuum, [qui nullam manifeſto remiſsionem habent, ſicut antea diximus,] aliquando acutorum eſſe decretorium. Itaque Hippocrates in Prognoſtico his verbis vtitur: Exiſtimare autem oportet, quòd «
facilis ſpiratio in omnibus acutis morbis «

[In veteri græco codic. hæc non habẽtur neque in an. trãſlatione.

» bis quibus febris copulatur, quique intra
» quadraginta dies iudicantur, magnum ad
» ſalutē habet momentum. Non enim ſimpliciter acutis dixit, tametſi dicere potuit, ſed cum additione ſcilicet quòd intra quadraginta dies iudicātur: tanquā acuti quidam ſint, qui perfectæ ſolutionis gratia ad eum diem prolongentur, proinde acuti ſimpliciter intra decimumquartum diem finiri ſolent. Qui iam quadrageſimum attingunt, interim hi ipſi ſunt, qui intra decimumquartum diem imperfecte iudicantur: interim quorum paulò ante memini non frequenter adeò euenientes. Quinetiam tertium genus illorum eſt, qui manifeſto iam tardi acutis oppoſiti quadrageſimum diem habent decretorium: ſed de his poſt paulùm dicturi ſumus. Cæterum vniuerſum prædictum genus acutum nominetur ex decidentia, quam Græci μετάπτωσιν vocant. Oſtenſum nobis eſt tum alibi, tum in tertio die ſpirandi difficultate potiſsimum, ſicut in Prognoſtico de ſimpliciter acutis pertractat, adhæc de his qui ex decidentia fiunt.

Quum igitur ad libri calcem in vniuerſum de illis pronunciaſſet (dico autem de acutis morbis, & qui inde proueniūt) membratim de aqua inter cutem hunc ſermonem

nem protulit. Aqua inter cutem ſi ex acu- "
to morbo cœpit, omnis mala eſt. Pari mo- "
do quum de purulentis & phthiſicis, tabidiſque affectibus, item de iis qui ex abſceſſu in longum tempus porriguntur, verba facit, clare innuit propoſiti ſe non oblitum eſſe, morbos qui ex acutis diuturni fiunt commemorans. Hoc modo & illa dicta ſunt. Reliquæ autem vomicæ ma- "
gna ex parte rumpũtur: ſed aliæ in die vi- "
geſimo, aliæ trigeſimo, aliæ quadrageſi- "
mo, nonnullæ ad ſexageſimum vſque perueniunt. Quin etiam in dierum decretoriorum enumeratione, qui in Prognoſtico referuntur, ad ſexageſimum vſq; diem neceſſario proceſsit. Sed quoniam non de acutis ſolum, verùm etiã de iis, qui inde progrediuntur, ſermonem inſtituit: conuenienter puto in ipſis decretoris, tum in pręceptis de abſceſſuum ruptura, ſexageſimi diei commeminit. Igitur qui hanc diſciplinam non intellexerunt, ij nequicquam ac fruſtra, quæſtiones in his texunt: diſſentire putantes cum his quæ in aphoriſmis tradiderit, morbos inquiens acutos quatuordecim diebus finiri: quaſi ipſe Hippocrates non accurate oſtendiſſet, dicens aliam eſſe naturam acutorum ex decidentia, quàm illam quæ abſolute acu-

tos reſpicit. Longe enim ſecus eſt, quàm illi putant: quoniam ſi non acutorum duplicem naturam cognouiſſet, aliam abſolute acutorum, aliam decidentium, non ſanè diſtinxiſſet appoſitione ſuam ſententiam, verùm ſimpliciter dixiſſet: Exiſtimare autem oportet, quòd facilis ſpiratio in omnibus acutis morbis magnum ad ſalutem momentum habet. Nunc autem quum huiuſmodi dictionem ſimpliciter acutos declaraturam ſciret, non tamen ita, verùm cum his etiam alia complecti vellet, non ſine ratione appoſuit primum, Quibus febris copulatur: non aſcribens continua, quod abſolute acutorum erat proprium. Deinde, Qui intra quadraginta dies finiri ſolent: perinde ac ſi alii quidem acuti ſint, qui diebus quadraginta non finiant. Quare vndequaque morbi naturam, quo de in Prognoſtico tota diſputatio eſt, clare diſtinxit Hippocrates, demonſtrauitque. At interpres luculenter dicta obſcura reddere moliuntur. Quòd ergo nominis appoſitione quæſtionẽ, quã contexunt, ſoluere conantur, condonandũ eſt. At hoc †faciũt qui ita ſcribunt: Exiſtimare autẽ oportet quòd facilis ſpiratio in omnibus acutis morbis, quibus febris copulatur, quique intra quadraginta dies fini

† *ποιοῦσιν habet vetuſtus codex non ποιήσουσιν .i. facient.*

finiunt magnam vim ad ſalutem obtinet. Nonnulli etiam non aſcribunt, quibus, inaudiendum eſſe dicentes, vt ſermo eius duplex fiat: alter de acutis morbis, quos in aphoriſmis expoſuit: alter de aliis, qui febrem iunctam habent, & quadraginta diebus iudicantur. Iam verò nec in aphoriſmis decimumquartum diẽ decretorium, ſed illic quatuordecim omnes decretorios dies Hippocratem pronuntiaſſe arbitrari (eſſe enim tot, ſiquis à tertio, qui primus omnium decernere natus eſt, ad quadrageſimũ vſque numerauerit) non paruam reprehenſionem meretur. Neque enim vt medici hoc dicunt, nec vt qui numerare ſciant, aut legere. Nam ſi medici eſſent, primum ſanè nullum exacte acutum morbum ad quadrageſimum diem non iudicatum peruenire ſcirent: deinde ne quatuordecim quidem numero eſſe ad quadrageſimum decretorios. In hoc autem ne vel numerare ipſos nouiſſe quis iure dixerit. Plures nanq; ſunt ac quatuordecim iis ſane qui veritatem ipſam rerumq; euidentiam inſpiciũt, item id quod Hippocrates in primo Epidemion ſcriptum reliquit. Superius verba ipſius appoſui, quibus decretorios dies vniuerſos edocet, vbi ſiquis numerare didicit, plu-

res indubiè ad quadrageſimum diem eue-
niẽes, quàm quatuordecim inueniet. Por-
rò ſi qui ſolos dierum quaterniones com-
putent, forſan in hoc errare deprehenſi
fatebuntur pauciores eſſe hos ac quatuor-
decim. Quod autem ne legere quidem no-
uerunt qui huiuſmodi effutiunt, ſic ma-
xime diſces. Si igitur in Prognoſtico qua-
drageſimum diem decretorium eſſe acu-
torum dixiſſet: deinde in aphoriſmis qua-
tuordecim diebus ſummatim eos iudicari:
tunc nimirum tale quippiam cum illis cõ-
ſiderandum eſſet. At quum in opere Pro-
gnoſtico quadraginta diebus finiri di-
cat, & in aphoriſmis quatuordecim: ma-
xime ridiculum eſt ſententiam eius alibi
aliter in audire. Meliores his ſunt, qui non
ſermones conſentientes, verùm alterius
cuiuſpiam aphoriſmos eſſe, alterius Pro-
gnoſticon demõſtrare conantur, ſed hi ob
animi magnitudinem ſunt nobis mira-
culo. Quod iam vtilitatem huius diſcipli-
næ ſemper inſpiciens Hippocrates ſimpli-
citer quidem acutos quatuordecim die-
rum terminum habere recte dixit: ex de-
cidentia verò acutos nunc quadrageſi-
mum, nunc ſexageſimum diem aſſequi,
abunde oſtendimus,

CAPVT XIII.

SCiendum autẽ eſt cõmuniter de omnibus eiuſmodi notæ, quòd quæ ex quantitatis cuiuſdam in particulas diuiſione fiunt, ſoreticam dubitationem comitem habent. Itaque ſic diuidendum eſt, vt nec particulæ multum alioqui differentes, ſibi mutuo cõiungantur: quod accidit, dum in pauca ſecatur tota quantitas: nec adeò multas feceris, vt diſciplinæ vtilitas excidat. Quamobrem ſiquid optime diuidi poſſit, Hippocrates præter cæteros hoc mihi feciſſe videtur. Primum, peracutos ad ſeptimum vſque diem peruenire demõſtrat: in quibus, vti dixi, in aphoriſmis tenui admodum victu tractandos eſſe præcipit: Deinde in commentario de victus ratione in morbis acutis quoſdam inedia ſeruandos omnino eſſe vſque ad diem ſeptimum: poſtea vero, quartumdecimum abſolute acutis terminum ſtatuit: poſt hæc ad vigeſimum procedit, rurſus vtriuſque ſpeciei morbum ad quadrageſimum, itidem ad ſexageſimum, poſtremò decretoriorum dierum ſupremum finẽ centeſimum & vigeſimum diem conſtituit, quatuor videlicet menſium tempus: deinceps alios menſium decretorium numero, alios annorũ ſolui ſcribit. Atq; hæc diſciplinæ vtilitas eſt. Coincidunt autem nonnullæ quçſtiones

ſtiones logicæ , quæ diſputationem requirunt,ſicuti puto & hæc:Quòd morborum qui apud omnes acuti habentur,nonnulli decimumquartum diem excedere videantur,ideoque Diocles etiam non decimumquartum,ſed vigeſimumprimum ter minum eius poſuit:atq; hic quidẽ errauit, vigeſimumprimum magis quã vigeſimũ terminum ipſis præſtituens,quanquam nõ omnino falſus ſit quòd quartũ decimum pertranſeat.Nã quoſdã qui acuto morbo laborarãt,decimoſeptimo,& vigeſimo liberatos eſſe cognouimus:vti apud Hippocraté quoq; in ipſis Epidemiis inuenire licet. Quomodo igitur ſi hoc ita habet, & quidã acuti morbi decimumquartũ diem excedere videntur, terminũ ipſis hunc diẽ in aphoriſmis conſtituit? Promptum quidem erat dicere,hoc rarenter,illud ſępiſſime accidere conſueuit. Quinetiam Hippocrates ſolum id quod crebrò oculis vſurpauit , floccifaciens id quod raro euenit, pronuntiat. At profundiorem quandam habet ſentẽtiam pronunciatũ,ſiquis ipſum commode diſquiſierit.Qui nanq; ad decimumſeptimum diem, aut vigeſimũ prorſus acuti morbi exciderunt, hi planè incęperunt tanquam ſubmerſi,lento motu grauiq;:deinde alij in primo quaternione,alij

in ſecundo exacte acutorum motum recipientes, ad decimumſeptimum vigeſimum primum exciderunt. quanquam & hi intra ſuum decimumquartum finiantur. Nam in dierum quaternione vehementiam incipientes, deinde decimoſeptimo finiti, decimumquartum eorum diem non exceſſerunt. Nouit hoc quoque Diocles ipſe, tum alij propè omnes veteres, Phreniticos ſanè à primo die ſtatim non adeò fieri ait. Igitur ſiquis phrenitide captus, vel quinto, vel ſeptimo, vel decimoſeptimo, vel vigeſimo liberatus ſit nulli dubium hunc intra decimumquartum ſuum diem criſim ſuſtinuiſſe. In hoc iam maxime etiã vigeſimum diem ambiguitatem adferre puto: quippe qui potentiæ ancipitem naturam habeat, tum quod ſæpe †poſt primum diem acutos factos] iudicet, interim de prius iudicatis iterum decernat. Nullus enim à primo die acutus in hunc illabitur, qui non prius iudicium expertus ſit. Quòd ſi in priore quodam die imperfecte finitum ſic prorſus diſcuſſerit, non impedit quo minus acutorum morborum decimusquartus dies terminus exiſtat. Qui verò ab initio * graues] lentiq́; apparent, & inde ad quadrageſimum tales perdurarint, rurſus intendantur, hos iure

diut

†In græ. eſt ἀπὸ τὰς πρώτας ἡμέρας ὀξέα νοσήματα γενόμενα, id eſt poſt primos dies morbos acutos factos.

**In græ. eſt ὑποβρύχια id eſt ſubmerſi. ita etiã vertit paulò ſupra. vetus trãſlatio habet ægritudines ſepultæ in profundo corporis graues & tardæ.*

diuturnos appellaueris : quemadmodum acutos quidem manifeſto,ſed qui ante vigeſimum nō ſecure finiti ſunt,deinde remiſerint,poſt hæc reuerſi,mox intenſi rurſus ſint:nouiſsime quadrageſimo die finiti:dubitaueris abſoluténe, an ex decidentia acuti nominandi veniant, imo magis an diuturni.quippe in ambiguis & obſcuris certum iudicium quærere non oportet. Etenim ſecundum ipſam naturam rerum certam ſemper ſententiam pronunciare conuenit. Vbi verò rerum natura ſimplex prorſus eſt:ibi & manifeſto & ſimpliciter pronunciandum eſt: quoniam & Hippocrates in ipſis aphoriſmis,quum decimum quartũ diem acutis morbis finẽ ſtatuiſſet, ſtatim etiam decimiſeptimi his verbis meminit:Contemplatorius rurſum decimuſſeptimus eſt:hinc enim quartus à decimoquarto, ſeptimus ab vndecimo eſt.Significat nanque hic vigeſimum tanquam ſecundum quendam acutorum terminum. Quoniam vero hic liber magnam ſatis prolixitatem modo habet, finire ipſum iam cogito.Quod de dierum decretoriorum ſpeculatione reliquum eſt, id vniuerſum in tertio exequar.

CL. GALENI

DE DIEBVS DECRETORIIS, LIBER TERTIVS,

*

IOANNE GVINTERIO Andernaco interprete.

Quæ in tertio libro de diebus decretoriis continentur.

Quòd ſuperiorum aſtrorum facultas nos afficit, ſed præcipuè Solis, & quòd huius viribus Luna operatur.

Comparatio inter Solem & Lunam.

Aër ingentes mutationes ſuſtinet, dum Luna primo occultatur, & dum primo apparet.

Quòd non ſolum menſis per ſeptimanas à Luna variatur, ſed etiam vnaquæque res.

Quæ periodi ad Lunã, & quæ ad Solẽ pertineãt.

Cur in acutis morbis plures coincidentes dies ſunt decretorij quàm in longis.

Quòd numerus dierum nullam vim habet ad ferenda iudicia: & quòd non à numeris, ſed à

Luna

Lunæ mutationes circa terrena fiunt.
Differentiæ peracutorum morborum.
Quòd ſeptimanæ non habent integros ſeptē dies, & quomodo tres ſeptimanæ viginti dies cum dimidio conficiunt.
De natura morbi acuti.
Quòd morbus breuis alius eſt ab acuto, & quòd tardus & diuturnus eſt idem.

CAP. I.

QVi iam cauſas, cur nō quilibet dies ſint decretorii, conſiderare melius eſſe duxerit, is hæc ſibi cōpoſita eſſe cenſeat. Et quidē inuentionis dierū decretoriorum principia ipſum fateri cōuenit, quemadmodum ſuperiore commentario dictum eſt. Sunt autem genere duplicia, †nempe experimentum & ratio.] Experimentum ſanè non omnes ſimiliter dies de morbis decernere, euidens affert teſtimonium: & quòd circuitus ſeptimani validiſſima ſint virtute præditi, poſt hos quaternarii: quidam verò extra hos coincidant: imo quòd nec omnes ſeptimanæ inuicem ſeparentur, ſed aliquæ ipſarum etiam coniungantur, nec omnes quaternarii: ſed horum aliqui ſeparentur: aliqui coniungan-

† Non eſt in græcis impreſsis. anti. interpres ita vertit. Vnū eorū teſtificatur ex experimēto: alterū ex ratione.

tur. Inſuper quòd acutis morbis impari dierum numero, longis pari iudicia omnino accidant. Omnia huiuſmodi quæ prius recenſui, experientia ſatis approbat. Porrò cauſas horum ratione nobis indagātibus, duo prima omnium quæ fiunt, primordia eſſe ſtatuenda videntur: Inordinatum videlicet, quod ex hac mundi materie profiſciſcitur: ordine verò ornatuq; procedens, quod cœleſtibus originem fert acceptam: omnia ſiquidem in hoc orbe ab illis decus, ornamentumq; capeſſunt. Atque iam in his duobus principiis, † omnium * quæ ſunt, & ratione & experientia ipſa] in diebus decretoriis intelliguntur, cauſas inuenire conabimur, hinc facto ſermonis exordio.

† In græ. impreſsis & anti. hic addi. τοῖς τε ἐκ τῆς πείρας γνωσθεῖσι, καὶ οἷς ὁ λόγος ὑφηγήσατο. i. quæ ex experientia cognita ſunt, & ex iis quæ ratio ſubminiſtrauit: ſed vetus codex non habet quæ mox ſequuntur ſcilicet.

** Τῶν κατὰ τὸν λόγον καὶ κατ᾽ αὐτὴν πεῖραν.*

CAP. II.

OMnium certe ſuperiorum aſtrorum potentia fruimur: verùm Sol maximè hunc orbem exornat, & concinne diſponit: quippe veris, æſtatis, autumni, & hyemis autor alius nemo extat: nec alius tam manifeſto vel ex terreſtri fęce animalia generare poteſt, neq; fruges maturare, neque ad coitum & generis propagationē animantia prouocare. Magna ſanè & Lunæ opera in hac rerum ſubſtantia apparent,

rent, verùm Solis effectibus poſteriora. Etenim menſes hæc perpetuo ordinat: idq́ue euidenter adeò in marinis belluis: quanquam & hoc ipſum Solis beneficio debet. Nouum enim lumen ſortitur, quum Sole primum fruitur: tanta autem eius portio ſemper illuceſcit, quantã Sol aſpicit: prorſus autem deficit, lucisq; expers redditur, vbi terra ſuo interuentu ipſam obtenebrarit. Quapropter à Solis receſſu omnes mutationes ſuſtinet. Etenim plena eſt quum diametra apparet. Aequa portione diuiſa διχότομος Græcis appellatur, quum quadrangula eſt: gibboſa, quum triangula: & falcatam ſpeciem refert, ſex angulis prædita. Atq; tunc primum recens eſt quũ poſt Solis congreſſum apparet. Obſcuratur omnino, quum Solis lumen circa eã emergit. Igitur fructus auget, incraſſatq́ue: animantia implet: ad hæc menſtruorum ſtatum tempus mulieribus conſeruat. Itẽ comitialium circuitus cuſtodit, inde, quòd ſolis plus vel minus participat. Omnia ſiquidem quæ facere nata eſt, vbi falcis figuram repræſentat, languida fiunt: inualeſcunt, quum plena fuerit. Quapropter & fruges interea adauget, & maturat celerrime: ferarum occiſa corpora in tabem †viſu ſuo reſoluit, ſomnoq; ſopitis ſub eius

†Viſu ſuo ex Plinio addidit interpres.

lumine, vel aliter diutius immoratis, pallorem & capitis dolorem conciliat. Vt igitur luna ſolis auxilio in omnibus indiget, ita ſol nihil vel maximi alterius cuiuſdam aſtri, vel ipſius lunæ operam deſiderat. A nullo enim impeditur, quo minus æſtatẽ faciat, quum in vertice noſtro conſtiterit: aut frigus adducat, ſi humilis eius curſus fuerit: aut æquinoctium vtrunque conſtituat, quum modice obliquus videtur.

CAP. III.

SEd ipſe velut rex quiſpiam maximus eſt: Luna verò vt princeps non mediocris, inter illum & nos medius conſtitutus, terreſtrem regionem merito gubernat, non potentia cæteros planetas, ſed vicinitate exuperans. Huius rei gratia maximè frigus locum noſtrum occupat, quum ſol ad hyemalem plagam declinauerit: tũc calor nos exercet, vbi ſupra verticem noſtrũ, aut prope ipſum fertur. Luna verò particulares cuiuſque menſis dies diſponit, paruæ mutationis facultatem habens, eamq; non ſimpliciter ex ſe, verùm ex ſolis aſpectu conſequitur. Vehementiores itaq; mutationes eueniunt, vbi ipſa cum Sole coit: inſuper in apparitionibus plenilunii, minores his contingunt, dum medio orbe

apparet: obſcuræ, dũ curuata in cornua ac falcata videtur. Nam validiſsima eorum quæ prius erant, mutatio, coitu Lunæ, & dum † obſcuraſcit], committitur: quippe quæ prius apparebat, nunc nulli conſpicitur. Dein diametra lunæ * ſtatio] tanquam diſtinguens eã, in binasq; partes ſecãs cõtrarias Lunæ eiuſdẽ diſpoſitiones, omniũ eſt validiſsima: quòd verò diſpoſitio incrementum diminutioni maxime ſit contraria, verbis non indiget. Poſtea huius congreſſus, & apparitionis plenilunii duæ diuiſiones dichotomi medium vtraque ſecant, augmenti tempus prior, diminutionis altera. At omnium extremæ obſcuriſſimæq; aëris nos ambientis conuerſiones in falcatis incuruisq; apparitionibus fiũt, magis autem incuruis: nulla ſiquidem in eis magna mutatio, ſicut falcatis apparet. Quare Aratus ipſas non ab re neglexit, tanquam obſcuras exiſtentes. Cõuenit autem eos laudare, qui de his ſcripſerint, tanquam ne vel minimũ quidẽ omittentes. At in pleniluniis cõuerſiones, & his adhuc magis in congreſsibus, proprium hoc præter cæteras habent. Illæ ſiquidem celerrimas ſtatim mutationes faciũt: Coitiones verò ſeu congreſſus, inæquales & diuturnas. Nã quid ante Lunã apparentẽ manifeſto pronun

† In græ. codi. impreſsis legitur καταλάμπεται. i. illuſtratur. in veteri cod. habetur, μὴ λάμπεται. i. non illuſtratur.

** In veteri codi. legitur non στάσις vt in impreſsis ſed φαῦσις. i. illuminatio.*

nuncies,nõ eſt. Longum autem hoc tempus † occultationis] eſt, integri ferè ſigni curſum explens. Porrò mutationem ex incremento ad diminutionem, punctũ exactè definit: liquet autem hoc lunam quaſi momentaneo tempore pertranſire. Ratione igitur breues plenilunii mutationes ſunt, diuturnæ, coniunctionales. Nam occultationis tempus ſibiipſi ſimile eſt: quod prima apparitio habet, occultationi vicinum eſt, tum propter plenilunii particulæ apparentis paruitatẽ, tum ob luminis obſcuritatem, & breuitatem tẽporis, quo ſupra terram fertur.

† *In græ. codi. impreſ. mendoſe habetur, κρίσεως pro κρύψεως, vt habet vetus codex.*

CAP. IIII.

TVta igitur criſis euadet, quãdo in toto menſe ſtatus ſecundo die fiet, quo primo & manifeſto Luna, & longo ſatis tempore ſuper terram iam apparet, & lumen ſenſibile de ſe mittit, ad hæc vmbrã euidenter oſtẽdit. Primus autem dies tandiu lunam ſupra terram vagantem habet, quandiu adhuc Solis etiam lumẽ poſt occaſum retinet. Quare in hoc Luna ſimul cum Sole occidit: ſubinde verò & prior eſt occidua, & ſecundo die primum eluceſcit: nunc minus, nunc magis apparet. Atq; hoc

ei accidit longitudine à Sole receſſus, qui ob peculiarem Lunæ motum fit. Nõ enim ex æquo ſemper mouetur, tum propter latitudinis immutationem, tum propter ſignorum occaſum non æquali tẽpore euenientem, inſuper ob præteriti congreſſus tempus. Vnde non ſemper vnum tempus eſt, quo clare Luna conſpicitur: plerunque triduo in coitu Solis remorata, planè inuiſibilis eſt, quo nondum hæc terrena immutare poteſt. Et quodam modo tempus tum peculiaris eius circuitus, tum in nos actionis in idem recidit. Etenim circuitus vicenis diebus, ſeptenisq; & tertia ferè diei parte peragitur. In tanto enim tẽpore totum ſigniferi circulum percurrit. At quòd is circuitus, quo nobis luceſsit, eidẽ quoq; numero conueniat, perſpicue ſanè intelliges, ſi occultationis tempus ex toto menſtruo tempore eximas. Quòd autem menſtruum tempus non omnino triginta diebus conſtat, ſed minus vnius diei ferè dimidio, Hipparcus integro vno libro demonſtrauit. Quin & vulgus propè vniuerſum nouit menſium alium, quem κυλλὸν Græci nominãt, quaſi mutilum & imperfectum dies viginti nouem obtinere: aliũ, nempe abſolutum, triginta. Nam vniuerſos vtrorumq; dies quinquagintanouem

eſſe

eſſe oportet:ſiquidem vterq; omnino triginta, minus dimidia diei parte continet.

CAP. V.

QVemadmodum igitur annum integrum Sol abſoluit, ita Luna menſem, immutatione per ſeptimanas ei accidente. Nam vtrunque tempus, & quo poſt primam apparitionem in medium orbem accreſcit, & quo inde plenam efficit, ſeptē diebus abſoluitur: ambo quatuordecim. Simili modo ſi inde, quum æquali portione diuiſa eſt, ad ſecūdam diuiſionem eiuſmodi rationem ſubduxeris, & hos dies reliquosque, quum planè ab oculis Luna declinata eſt, ſeptem inuenies. Cęterùm aëra nos ambientem magnas afferre mutationes, dum Luna primum occultatur, & rurſus primum apparet, nemo mortaliū ignorat: maxime ii, quibus hoc ſtudii eſt, agricolæ & nautæ, qui ſtatum aëris tunc vocant, quum Luna primum apparens, vento cuipiam opponitur. Quamobrem Aratus quodam in loco veriſsime ſcribit de Luna, vbi primum poſt coitionem apparuerit, hoc modo inquiens:

Cynthia ſi cornu, quod ſe ſuſtollit in altum,
Incuruum ſpecie velut annuat, adfore cœlo

Sana

Sæua proceloſi prædicet flabra Aquilonis.
Rurſus eò veniet pluuius Notus, hanc vbi partem
Ponè ſupinari conſpexeris, inq; reclinem
Sponte habitum, at ſi lumen tertius ortus
Proferat, atque deæ conuoluat circulus oras
Suffuſus rutilo, mox tempeſtate ſonora
Spumoſum latè pelagus caneſcere cernes.

Quinetiam hæc in eodem libro ſcribit:

Non vnum deprehenſa diem tibi ſigna loquuntur.
Sed quæ ſigna nouo dederit nox tertia motu
Quartáve ſuſtollit medios dũ Cynthia vultus,
Durabunt cælo, medio quæ edixerit ore.
Altera prouiſæ ijs ſignantur tempora Lunæ.
Illa dehinc donec germani luminis ignis
Accedat Phœbæ, menſis poſtrema notabunt.

Nõ ad omne tempus, quod ab initio fuit, primæ apparitionis ſigna ſufficere confirmat: ſed plenilunium, eiusq; dimidium mutationes quaſdam afferre. Cæterùm omnis velox mutatio, criſis appellatur, & conſtitutionem lunæ, dum effigiem falcatum maxime repreſentat, dicũt: deinde ad pleniluniũ ſimiliter tranſferunt, vocantes. Hoc enim validas vires occupat: verũ ſemilunaris ſtatio imbecillior eo eſt: & ſi hæc quoq; de aëre decernat. Quare menſem à luna immutari ſecundũ ſeptimanas, iã eſt

per

perſpicuum. Quòd autem aliæ res vniuerſæ inde quoq; mutantur, id omnibus non perinde conſtat, ſed iis qui huiuſmodi accurate obſeruarint, in confeſſo ſunt. Ad hæc poſt ſeminis cōceptionem omnis imprægnatio. Inſuper nihilo minus hac & poſt partum adauctio, item omne actionis initium magnas alterationes in ſeptimanos circuitus retinet. Quæ nanq; †omnibus quæ ſubſiſtunt, incidunt, horum cauſam Luna habere obſeruata eſt, maximeq́; in tetragonis & diametris ſtationibus ea immutans. Nam ſi Luna in tauro exiſtente ſemen cōcipiatur, vel partus, vel omnino alterius cuiuſdam rei principium contigerit, magnas eius mutationes inuenias, quum in leone, ſcorpio, & aquario ſigniferum ambit: verùm in leone tetragonos, id eſt, quadrata ſtatio ſeptimanę vnius exiſtit. In ſcorpio diametra duas ſeptimanas habet. Ita quoq; in aquario, ſecunda quadrangularis ſtatio in tertiam ſeptimanam procedit, idq́; neceſſario: quòd Luna, ſicut ante diximus, vicenis diebus, ſeptenisq́ue, & particula quadam adiecta, maxime tertia diei parte vniuerſum ſigniferi ambitū peragit. Si nanq; in tanto tempore totum orbem pertrāſire oportet, cōſtat quartam ipſius partem in ſeptem propè diebus eam

† *In græ. addi. ἐφή-μερα. i. in diem.*

expe

expedituram. Proinde huius te maximè meminiſſe conuenit, nempe Lunæ tranſpoſitionem in tetragonon non diebus ſeptem integris circumſcribi.

CAP. VI.

POrrò illud denuò repetendũ eſt, quod nos quoque admodum diligenter obſeruantes veriſsimum ſemper eſſe comperimus, ab Aegyptiis aſtronomis inuẽtum, Lunam non modo ægris, ſed etiam ſanis, dies quales tandem futuri ſint, poſſe prænuntiare. Si etenim ad planetas temperatos ſteterit, quos iam & ſalutares latini, ἀγαθοποιοὺς græci nominãt, fauſtos ac bonos producere: Si ad intemperatos, graues moleſtosq́ue. Fingamus homine quodam naſcente ſalutares planetas in ariete, malignos in Tauro eſſe: is homo nimirum quũ Luna in Ariete, Cãcro, Libra, & Capricorno fuerit, pulchrè deget, quum verò taurũ ipſum, vel tetragonum aliquod, vel diametrum ſignum occupat, malè tunc & moleſte vitam tranſiget. Atque iam morborum initia huic, quum Luna in Tauro, Leone, Scorpio, & Aquario fuerit, peſsima. Sine periculo autem & ſalutaria ſunt, quũ Arietem, Cancrum, Libram, & Capricornum

Luna permeat. Ad hęc alteratiões magnas, quas in tetragonis, & diametris per ſeptimanas fieri diximus, in lethalibus quidem morbis, lethales & ipſas: in ſalubribus bonas euenire neceſſe eſt. Quamobrem Hippocrates etiam maximè damnat immutationes, quæ in diebus decretoriis ad peiora declinant: quippe quòd lethalis morbi ſymptoma ſit, quemadmodum (vt arbitror) benigni, ſeu ad ſanitatem tendentis contrarium. Quòd ſi quis hic cauſam, cur quadratæ & diametræ ſtationes ſint potentiſsimæ, quærat, is longiſsimè à propoſita diſputatione digreditur. Nam in præſentiarum non primas cauſas omniũ, quæ ad aſtronomiam pertinent, ſed quæ propoſito noſtro conducant, inquirere cogitamus. Vtiles autem cauſæ ſunt, quæ ſeptimanæ naturã interpretantur. Rurſus igitur eas in ſummam colligamus. Lunæ tetragonæ & diametræ ſtationes in principiis bonis bonas faciunt alterationes, in malis malas. Atque hoc præter id quod Aſtronomis in confeſſo eſt, integrum eſt & tibi obſeruare. Sin autem huiuſmodi deprecaris, nec iis fidem adhibes qui obſeruarunt, indubiè Sophiſtarum vbique nunc obſtrepentium aliquis es, qui ratione manifeſto apparentia nos approbare poſtulant,

lant,quum econtrario ex euidenter apparentibus,abditorum ratiocinatio indagãda eſſet. Ita ſuo quæque res principio circuitus ſequentes vniuerſos cõſonos habet.

CAP. VII.

CIrcuituum verò alij numero quodam dierum conſtant, alij menſibus. Iam verò qui diebus conſtant, ſeptimani ſunt, & Lunæ modo incedunt: Qui menſibus, ad Solem referuntur, eodem modo euenientes. Iterum enim ab Hippocratis verbis initium ſumẽdum eſt, æſtiuos morbos dicẽtis hyeme ſolui, hyemales æſtate. Hoc quidem lõgorum morborum & quaſi dicas annalium iudicij ſtatum tempus eſt, quemadmodum acutorum decimuſquartus dies. Quum enim à menſis principio aduſque plenilunium tempus, totius Lunaris circuitus dimidium exiſtat, eandem rationem habet cum interuallo, quod ab hyeme ad æſtatem vſq; intercedit. Quinetiam à plenilunio ad occultationem tempus, ſpatio quod ab æſtate ad hyemen vſq; porrigitur, proportione reſpõdet. Sed horum vtroq; bifariam ſecto, in acutis morbis ſeptimana eſt: in diuturnis clariſsimorum ſyderum exortus, quorũ ratione ver,

æſtas, hyems, & autumnus deſcribuntur. Non etenim pari dierum numero hæc ſecundum vllius aſtronomi ſententiam diuiſa ſunt, verùm manifeſtis circũflui aëris mutationibus, diſtinguuntur, aut alio rurſus modo. Quemadmodum ſeptimana acutorum morborũ eſt decretoria, ſic temporis annui mutatio diuturnos morbos diſcutit: vt hyeme quidem cõſtitutũ morbum Ver diſſoluat: in Vere conflatũ, æſtas: ſimili ratione per æſtatem contractum, autumnus: in hoc paratum, hyems. Cæterùm anni tempora ſingulis partibus bifariam diuiſis, menſis quaternionibus proportione reſpondent. Quin aſtrologis etiam dicitur, quem in modum anni temporis cuiuſque & initium, & finis, ſyderum manifeſtorum ortu & occaſu deſcribitur, in eũdem quoque ſinguli medietas alterius rurſus ſyderis exortu diſtinguitur. Itaq; vniuerſas particulares morborum mutationes, vel tanquam ad proprium ipſorũ principium, vel ambientis nos aëris conuerſionem euenire neceſſe eſt. Qui igitur ex proprio principio mutantur, Lunam ſequuntur: qui verò ceu ab aëre nobis circũfluo immutantur, in toto quidẽ anno Solem, in ſingulis menſibus Lunam. Hinc iam accidit mutationes validiſsimas eſſe,

quæ videlicet cuiq; per ſeptenos dies propriè contingunt: quamuis etiam ipſis ferè commiſceantur, quas aër excitat. Quare merito inde, quòd ſemper eodem modo accidant in id, vt in plurimis morbis fiant, recidunt. Adhuc autem magis acceſsionũ violentia criſes ante tempus inuadere cõpellens, ipſarum ordinem perturbat, vt in ſermonis proceſſu dicemus. Ad hæc varia ægrorum in ſe peccata, medicorumq́ue, ſi medici appellandi ſunt, nõ artis corruptores, qui hoc ſeculo permulti ſunt. Nec minus illa quæ ægris propter miniſteriũ non rite adminiſtratum, & extrinſecus accidũt nonnunquam, vti prius diximus. Igitur ſeptimanarum circuituum virtutem mirari conuẽnit, ſi tot cauſis eos imminuentibus, multo tamen aliis fortiores inueniuntur. In acutis quidem morbis coincidentes decretorij plures ſunt: quoniã & corpus mutationi accommodum, in motu & perturbatione vehementi conſtitutũ eſt: In longioribus, via & ordine magis ſeptimanarũ circuitus procedit.

CAP. VIII.

QVapropter ab acutis omnibus ordine incipiemus denuò, decernentiũ

dierum cauſas inueſtigantes. Iam quidem in primo febres diarias ſolui contingit,idq́ue ferè nulla tum vehementia, tum perturbatione notatu digna. Et quanquàm nonnulli Hippocra.quoque dies decretorios in Epidemion primo enumerãte primi meminiſſe putant, duplici tamen nomine errant,circuitus enim primus,& non dies primus manifeſto ſcriptus eſt, in parium impariumq; dierum catalogo. Quẽadmodum igitur in parium enumeratione primum circuitum præfatus,quartũ diem inducit: ita in mentione imparium, tertium. Atqui multo magis ignorant, quod à fronte operis Prognoſtici deſcriptum reliquerit de facie emortua. Quòd ſi ob huiuſmodi cauſas hæc faciei ſpecies orta eſt,vna die nocteque iudicatur:non intelligentes loco verbi probatur & cognoſcitur dictum eſſe, hos igitur miſſos faciamus. Principium autem dierum qui acute decernunt,& cum perturbatione quadam morbos mutant,tertium,ab ipſo principio ſtatuere oportet, veluti prius dictum eſt: quippe qui nullam iam cum prima ſeptimana communionem habeat, ſed coincidẽtibus exiſtat. Siquidẽ quaternio, ꝙ ſeptimana in duas partes ſecta abſoluitur, ideo permagnã facultatẽ obtinere, in priore ſer

mone dictus eſt. Tertius verò & quintus licet alia nulla ratione quàm ꝙ iudicia cum acceſsionibus fiunt, coincidant, nō minus quarto die decernũt: quoniã hoc ipſum & ab experientia teſtimoniũ habet, & ratione cōtemplantibus nō obſcura eius cauſa eſt. Nã perturbationis violentia naturam, ea quæ moleſtant, etiam ante tẽpus propulſare cōpellit: quippe virtus ipſa eſt alienorum expultrix, quemadmodum in opere De naturæ facultatibus antè demonſtratũ eſt. Tempus autẽ actionis in fine alteratoriæ facultatis eſt: tunc enim functionẽ obire expultrix facultas, omnibus ſecũdũ naturam abſolutis, oſtẽdebatur, quum illa ab actione deſtiterit. Verùm ante perfectã coctionem interim quæ offendunt, amoliri cogitur, vt interdũ concoctione iam abſoluta moratur adhuc, & lentè propter imbecillitatem munus ſubit, vtrunq; in ventriculo clare licet contemplari. Inſtigatus enim concoctionis tempus non expectat, ſed protinus etiam idoneum cum eo quod moleſtat, excernit: & iam ſatis concoctum interdum lentè ac cunctanter ſuperfluum imbecillitatis vitio expellit. At quum naturali habitu fruitur, perfectæ cōcoctionis tempus, ipſius recrementorum expulſionis terminus eſt: quem neque præuertit, neque

præſentem adhuc moratur. Cæterùm vt in ventriculo, ſic in ſingulis totius corporis partibus alienorum expultrix facultas eſſe oſtendebatur, quæ meo ſanè iudicio criſim in morbis efficit, atque propterea optimæ fiunt, quum iam omnia in animantis corpore concocta fuerint. Præuenire autẽ criſim, quod Hippocr. προεκρήγνυσθαι, quaſi dicas prærumpere, appellare cõſueuit, pernitioſum eſt. Nam idonea ſimul cũ iis quę lædunt, excernuntur: fitq; hoc natura incitata, vel ab exteriore quodam, vel ab iis quæ in ipſo corpore detinentur. Extrinſecus igitur eſt medicus, qui parũ rectè quid fecerit, æger, famuli, atque alia quæ propriè exteriora nominantur. In ipſo corpore offendunt morbi ipſi, eorumq́ue cauſæ & acceſsiones. Conſidera iã mihi tale quid in natura accidiſſe, quod hominibus infirmis contigit: qui à fortioribus quibuſdam irritati, pro neceſsitate impetum faciunt, inuaduntq́; eos, & imparati pugnantes ſuperantur. Quinetiam onus deponere quis volens, interim vel inuitus cum eo concidit. Item vehemẽtius quis currens, deinde ſeipſum retinere nequiens, inuitus contra conuallem delatus eſt. Omnia hæc exempla malis iudiciis attribuuntur, de quibus in opere De criſi copioſius dicturi ſumus.

Sed

Sed nunc quoq; neceſſarium dicetur, quũ inſtituerim quidnam verbo ϖροεκρήγνυσθαι Hippocra. ſibi velit, interpretari. Etenim fieri non poteſt, vt qui de diebus decretoriis quippiam, referre aggreſſus ſit, nihil de criſi etiam dicat: vel qui de criſi doceat, non etiam de diebus decretoriis verba faciat. Verùm ſermo ad propoſitam inſtitutionem ſemper reuocandus eſt: & tantam adhærentium mentionem facere oportet, quanta neceſſaria eſſe videtur. Vnum iam ex illis, quæ naturam ſtimulant, & veluti prouocant, acceſsio eſt, nullam quietem, nec moram concedens, verùm incitans, mouensq́ue, & veluti dixeris pugnam indicẽs. Vnde acutorum morborum in diebus imparibus iudicium contingit, in his enim & acceſsiones ſunt. Quæ igitur cauſa ſit, ob quã in acutis morbis tertio quoque die plurimum acceſsiones quoq; fiãt, in longis autem vel quotidie, vel quarto: non promptũ eſt inuenire, nec in præſentia diſquirere neceſſarium. Quòd verò ſic eueniunt, oculis vſurpare licet. † Si enim ponamus vt etiã apparent, ſecunda ab initio acceſsio ad tertium diẽ delabetur, tertia ad quintum, quarta ad ſeptimũ, quinta ad nonum. Omnes autẽ in imparibus fiũt. Quum ergo natura non cõuenięti ſemper

† *In græ. codi. Aldi. hic addi.* καὶ πρὸς τὰ παρόντα λόγον ἐξ ἀρχῆς ἔχει. *i. & ad præſentia rationẽ ex principio habet. In editione Baſilienſi omiſſum eſt, nec anti. interpres tranſtulit, & fortaſſe nihil ad rem facit.*

tempore dé morbis decernat, ſed concitata plerunque aliàs ab aliis cauſis, à quibus acceſsio in morbis acutis maximè continua redditur (oſtenſa verò hæc eſt in impares incidere)in imparibus plurima acutorum morborum iudicia fieri ratio eſt. At dies ipſi primariam decernendi virtutem non habent (ſemper enim huic animum adhibere oportet) ſed per accidẽs aliquod ſic eueniunt. Prædixit opinor, manifeſto iam hoc accidens, ſiquidem ratione qua morborum iudicia frequenter in acceſsio nibus accidunt, hæ autem in dies impares incidunt: eadem in morbis acutis imparibus diebus iudicia contingunt. At ſi dierum numerus ipſe decernendi facultatem haberet, non frequẽter diebus imparibus, raro paribus, verum perpetuò imparibus, nunquam paribus de acutis morbis iudicium fieri oporteret. Neque enim ſeptimi, vel quarti numerus criſis autor eſt: ſed quòd Luna innouante & terrena immutãte, motuum quoque circuitus ad hos principes numeros venire contingat, merito in ipſis tanquam ſtata alterationum tempora inueniuntur. Quippe mutationes nõ numeris, ſed Lunæ terrena debent: at quũ id quod mutat, in motu conſiſtat, tempus mutationibus neceſſariò coniunctum eſt:

qua

quare neceſſariò & numerus. Non igitur quòd omnis par numerus fœminã, impar maſculũ referat, acutorũ iudicia imparibus diebus accidũt, neq; enim impar abſolute pari fortior eſt: neq; ſi fortior, iam fœmininus imbecillior: neq; ſi fœmininus quidẽ hic, maſculus autem alter ſit, acutos morbos in maſculis numeris iudicari, diuturnos in fœmininis, rationi conſentaneum eſt. Omnia ſiquidem quæ de numerorum virtute nugãtur, tã facile abſurda eſſe deprehendimus, vt mihi ſubinde mirari ſubeat Pythagorã illum tam ſapiẽtem virum numeris tantum tribuiſſe. Atqui nunc aduerſus ipſos garrire non vacat. Nam ſatis eſt ad rem inſtitutam, terrena Lunam immutare, & in ſeptimanis potiſsimũ magnas parere mutationes: poſt, in quaternionibus exiguas: ad hæc, criſim acceſsione plurimum indigere: item acceſsiones tertio quoq; die in morbis acutis euenire: his etenim ſubiectis, acutos morbos in imparibus diebus magis ad iudicium tendere neceſsitas erit. Huius rei gratia tertius & quintus merito decernunt: non ex lunari circuitu decernendi potentiam ſortiti, ſed quòd tertius violenta acceſsione criſim quarto die futuram præuertat. Et per Iouẽ natura dum quarto die laſſa, nec quouis modo

inci

incitata conquieſcit, quinto ad iudicium cõmouetur. Nam hic verò decretorio tardius venire, tertius paulò magis anticipare in decernendo videtur: quod vicini ambo verè decretorij acceſsiones ſuſceperint. Iam verò & nonus inter duos decretorios, ſeptimum & vndecimum medius, vel non factum in ſeptimo die iudicium, vel vndecimo futurum, ipſe ſibi vendicat: rarius quidem ſeptimi, ſæpe vndecimi criſim aſſumit. Etenim peculiare ſeptimo diei iudicium non ad nonum, modo pauci errores commiſsi ſint, vnquam peruenerit. Sed hoc libris De criſi declarabimus. Vndecimi propria criſis econtrario habet, nempe & quum exactè omnia geſta ſint, & violenta noni diei acceſsio inuadat. Porrò iudicia huiuſmodi diebus propter †acceſsiones vehementiſsimas] incidere, clariſsimè demonſtrat, ꝙ videlicet in diuturnis morbis nõ ſimiliter eueniũt. Sicut enim acceſſionum vehementia, ita dierum quoque coincidentium numerus in illis minuitur: ſic rurſus acceſsionis vehemẽtia criſim alio quàm ſtato tẽpore fieri cõpellit. Quare in omnibus ferè diebus peracutos morbos iudicari videre licet: quoniam vltimus ipſorum dies decretorius eſt ſeptimus

†In veteri legitur non σφοδροτάτας τῶν παροξυσμῶν, ſed σφοδρότητας τῶν παροξυσμῶν. i. vehementiã acceſſionum.

mus,& ante hunc non quartus modo, ſed etiam tertius,quintus,& ſextus aliquando decernunt. Quin, vt dicebatur, & de primo quæſitum eſt an decerneret. Reſtat itaque tantum ſecundus ordine firmè decretorio elapſus. Sit autem, ſi vis, & primus:ſed tertius,quartus,quintus,ſextus, ſeptimus,omnes decernũt:idque omnes dies in peracutis morbis poſt eorum principia propter acceſsionum vehementiam facere videntur. Igitur ſextus etiam, etſi nec inter decretorios,qui circuitu conſtant nec impari numero aſcribatur,tamen & ipſe perſæpe decernit. quoniam intra peracutorum terminum continetur. Vniuerſi autem tales alterum duorum habent vel continuam febrem, σύνοχον appellant, quæ à prima conſtitutione eundem tenorem ſine manifeſta declinatione ad criſim vſq;, vti diximus, ſeruat: vel & aliam, quæ etſi manifeſtas habeat declinationes & acceſsiones, non tamen tertio quoque die manifeſtas tantum habet, verùm in ipſorum dierum quoque mediis quemadmodũ & ſemitertiana.Proinde prima peracutorum differentia velut vna quædam eſt acceſsio.Quamobrem nihil, quantum ad acceſsionem pertinet, impares paribus præſtabunt, quum febris ſingulis diebus

æqua

æqualis exiſtat. Secunda, etſi per triduum magnas habeat acceſsiones. & veluti circuituum principia, tamen medius ipſorum dies tãtũ & ipſe in peracutis morbis acceſſionẽ frequẽter affert, vt etiã magnis aliorum quorundam morborum acceſsionibus nihil ſit inferior. Quum igitur morbus velut ad ſeptimũ diẽ feſtinat, & ſecundum ipſius rationem in eodẽ finiturus eſt: mediæ verò acceſsionis magnitudo naturã ad criſim ante ſuum tẽpus venire compellat: vel ſi extrinſecus aliquid eueniens, ipſam irritet: ſic criſis ſexto die prærumpet. Atque hæc tanto peior eſt ea, quæ in ſeptimo futura erat, quãto magis ipſam præuertit. Peſsima verò criſis ſecundũ aliã rationẽ ſexto die accidit, quã in opere De iudiciis plenius enarrabimus, quippe ad illud proprie pertinet, bona malaq; iudicia diſtinguere. hic tantum de diebus decretoriis diſſerere ſtatuimus. Sed quia ſemel de ſexto die vniuerſa dicere parauimus, hoc quoq; adhuc ſummatim adiungemus. Inuadunt quidam morbi, ſecundum diem primo grauiorem habentes, quartum tertio, & totas acceſsiones in diebus paribus, qui longorum morborum naturam quemadmodum in commentariis De criſi oſtendemus, habent: protinus autem, vt acuti,

pro

propter acceſsionis vehementiam finiuntur: hi etiã ſecũdo die interficiũt & quarto, ſed ſexto plurimos. Etenim in ſecundo die natura aliquo modo valida eſt: itẽ in quarto adhuc magis quàm in ſexto, ſed nondũ in certamen venire audet: in ſexto autẽ acceſsionis vehemẽtia frequenter eam ad certationem prouocat. Quare alterum è duobus ſuſtinet: vel in ea concipit, & prius: quã quæ offendunt, excreuerit, extinguitur: vel plurimus ex eis propulſat. Reliquum verò adhuc non poteſt: verùm imbecilla & defatigata prorſus cadit, & victa iacet. Deinde ſi poſtero tẽpore aliquo pacto recreari ac refici potuerit, paulatim morbum cõcoquit. Quòd ſi morbi reliquiæ eius robore maiores ſint, tandiu æger ſuperuiuet, quàm natura adhuc ſufficere poteſt: morietur tamen poſtea. Iam verò de diebus coincidentibus abunde dictum eſt.

CAPVT IX.

CVr autem & vigeſimus, & vigeſimus primus, multo magis vigeſimus decernit, explicabo. Primum, quoniam huiuſmodi morbus diuturnus iam eſt, & paribus diebus acceſsiones fiunt: deinde quòd ſeptimana non integris ſeptem diebus conſtet, veluti prius expoſitum eſt. Nouit hoc quoque Hippocrates, ſic in opere

Pro

Prognoſtico inquiens: Hæ igitur acceſsio- ««
nes per quatuor in viginti auctæ, finiũtur. ««
His ſubiungit, Verùm huiuſmodi ſupputa- ««
tio per integros dies nimirum fieri non po ««
teſt: quippe quum nec annus, nec menſes ««
ipſi integris diebus numerentur. Nam vt ««
annus ad trecentos ſexaginta quinque dies particulam diei † maiorem] quarta adiectam habet, tum menſis ad triginta dies abſoluendos vnius dimidium deſiderat: ſic & ſeptimana, ſexta maximè diei parte, vt ſeptẽ integros habeat indiget. Quamobrem tres ſeptimanæ non vnum & viginti dies integros, ſed minus fere vnius tota dimidia parte conſequuntur. Ob quod etiam numerum huiuſmodi non magis viginti, quàm vni & viginti diebus vicinum, vtrique parti conuenire videas. Nam quum totus lunaris circuitus ſeptem & viginti diebus adhuc tertia vnius parte abſoluatur, ideoq́ue ſeptimana quælibet ſeptem diebus minus ſextante conſtet: tres ſeptimanæ viginti dies, & dimidium habebunt. Quoniam igitur vigeſimus exactam periodum propinquam ſibi vendicat, tales iam morbi inueteraſcunt, & acceſſiones † paribus] diebus accipiunt. Quorum autem acceſsiones in imparibus eueniunt, horum, & iudicia ad vigeſimumprimum

† In veteri cod. legitur μεῖον, id eſt minorem.

† Mendoſe legitur in græc. impreſsis co. ἐναντίαις id eſt, contrarijs pro ἐν ἀρτίαις. id eſt, in paribus, vt habet vetus codex.

mum delabuntur. Non ſolum autem Lunæcircuitus, ſed menſtruum etiam tempus apparitionis, virtutem quandam in nos poſsidet, vti prius docuimus. Hic etenim ſigniferi circuitus ſuis cuiuſque rei principiis maxime proprius eſt, & mẽſtruale tempus quo luna conſpicitur, & ambiẽtem nos aërẽ immutans, omnibus ex æquo hominibus communem effectum oſtendit. Demonſtratum eſt, & hoc tempus viginti & ſeptem dies propemodum neceſſario continere: ideoq́; ſeptimana eius minor adhuc prius dicta merito euadet. Siue enim à triginta tres illos coitionis dies, in quibus nihil de aëre decernitur auferre cogites, ſiue à vigintinouem & dimidio, reliquum tempus quo Luna manifeſtum de ſe lumen præbet, priore modo ſeptem & viginti dies, altero vigintiſex & dimidium habebit. Quoniam ergo mutationes corporibus noſtris accidere diximus, quaſdam proprias, quaſdam communes: proprias, quæ tanquam ad propria principia ſpectent: communes, quæ ad communem ambientis vſum, ad eundem modum vtroſque Lunæ circuitus fieri contingit, & cõmunes propriis paulò breuiores eſſe. Atq; ſic iam ex ſeptimanæ numero quippiam auferetur. Nam ſi propriæ

communis admiſceatur,ſitq́; paulò diutur nior,ita quoque ſeptimanam imminui, & velut in medio quodam propriæ & communis conſiſtere neceſſe eſt. Voco autem propriam, quæ ex ſignıferi circuitu proficiſcitur,nam is cuique noſtrum virtutem affert:communem ex menſtruo tempore ortam,quam ſupra recenſui, nequaquam ſeptem & viginti dierum eſſe. Nam ſi à menſtruali tempore exacto, quod ad tringinta dies integros vnius dimidium maxime requirere dicebatur, tres coitus, dies ademeris, reliqui videlicet viginti ſeptem minus diei dimidio erunt. Itaq; hoc tempus non menſtruale totum in †ſeptimanas diuiditur. Quare commune tempus ſeptimanæ,quod aërem immutat, ſingulis proprio minus erit : quanquam & hoc virtutem habere dicebatur, ideoq́ue nonnihil ex alterius ſeptimanæ tempore auferre,& medium vtriuſq; tempus, quod velut mixtum ex eis eſt, plus ſexta parte ſeptimanę demat. Quapropter exactam vel mixturam, vel ablationem deus tantùm nouit. Quantum verò humana coniectura indipiſci licet, præſtat circuitum earum communem medium inter vtraſque collocari. Quum ergo apparitionis manifeſtæ & efficacis tempus ſit dies vi-

† In veteri græco cod. add. τρεῖς, id eſt, tres.

ge

geſimuſſextus & dimidius, ſigniferi verò circuitus expleant vigintiſeptem dies cum tertia vnius parte, liquet medium ipſorum fore vigeſimum ſextum diem, ad hæc dimidium, & tertiam maxime & duodecimam vnius diei dimidij partem. Siquidem vbi vtraque tempora coniunxeris, & dimidium acceperis, medium ipſum inuenies. At hoc tempus medium à vigintiſeptem diebus duodecima maxime vnius diei parte deficit: quia ſi in quatuor ipſum diuidas, exactum ſeptimanæ tempus offendes: non ſexta modò diei parte, ſed etiam maiore indigens. Sumatur enim ex vigintiſex diebus & dimidio pars quarta, & ex vnius diei tertia, & duodecima: erit autem tempus dierum ſex: dimidij quinta pars, & particulis aliis minoribus inſuper adiectis quæ ſunt ſexageſimaprima, dein† centeſima vigeſima, du. centeſima quadrageſima.] Idem tempus & hoc dici poſsit dierum ſex, & dimidij, & ſextæ partis diei, & vigeſimæquartę, & quadrageſimæoctauæ. Abeſt autem huiuſmodi tempus à ſeptem diebus vnius diei quadrante, & ſi exacte computes, ſexageſima parte, centeſima vigeſima, & ducenteſima quadrageſima. Quæ quum ita ſe habeant, tres ſeptimanæ viginti diebus, &

†In veteri græco cod. habetur ρμβ'. i. centeſima vigeſima ſecũda. in græ. impreſ. hic locus aliter legitur: alij videãt.

*Græcum exeplar, κ id eſt octo habet, ſed malè. qui quidem error in deſcribendo committi facillime potuit, quod κ. litera & nota numeri vigeſimi ſimilitudinem quandam habeat ipſius κ. †Hoc caput in antrāſlatione hic in ipſo initio diuerſam ab hac ſententiā habere videtur.

ſexta vnius diei parte comprehendentur. Proinde ſi hunc in modum exacte rationem ineamus, trium ſeptimanarum numerus paululum *viginti dies excedet, atque his multo magis, quàm viginti & vni erit proprius. Iam ſanè oſtendi ſecundum rerum veritatem & Hippocratis ſententiam quod nihil horū ſupputari poteſt per dies integros. hoc eſt abſolute, citraque fractu-ram: neque ſeptimana, neq; quaternio, neque menſis neq; annus, neque aliud quiduis omnium.

CAPVT X.

QVi iam diſputationis huius ſubtilitati ſuccenſet, ac difficilem eam exiſtimat, hunc nemo ipſam addiſcere cogit: verū primus huius operis liber ei ſufficit. Quod ſi non laboris fugitantior ſit, ſecundum quoque adiiciat, à tertio autem abſtineat. Nos ſiquidem hæc paucis planè, iiſq; inuitò ſcripſiſſe affirmamus. Vos ô dij immortales nouiſtis, vos in teſtimoniū voco hæc me amicorum quorundam precibus vehemēter adactū, ſcriptis mādaſſe. Nam ſtulti nimirum eſſemus, ſi huiuſmodi ſermonem vulgo conuenire arbitremur.

CAPVT XI.

QVoniam †illi vnionem parentis expertem, dualitatem numerum inau

dire

dire ſuauius eſt:] & alia ratione vnitatem formam eſſe, dualitatem materiam infinitã: deinde trinitatẽ abſolutã harmoniam, vel perfectum numerum & primũ aut ſolidum, aut planũ. Quicquid enim ipſis in buccam venerit effutiunt, & Mineruã aliquem numerum appellãt, alterum Dianã, alium Appollinem. Quemadmodum igitur hoc non ignoramus, ita dicere dedignamur: quum nullam demonſtrationem ſcientificam huiuſmodi placitis adducere nequeamus. Et amicis frequẽter ipſa re oſtendimus, huiuſmodi frigidis ſermonibus vtenti, ſiue quencunuis numerum laudare ſiue reprehendere voluerit, procliue eſſe. Nam eo ſtupiditatis veniunt, qui huiuſmodi nugãtur, vt quum vel de ſeptimana, vel de alio quouis dixerint, non contenti ſolis huiuſmodi ineptiis addant Pleiadas ſeptem & vtranq; Vrſam ἑπτάστερον, id eſt, ſeptiſtellam: etenim ſic nominant. Imo & Thebarũ ἑπταπύλων, quaſi dicas ſeptiportarũ meminerũt, videlicet ſeptẽ portarum quæ ſunt Thebis. At quid ad rem propoſitam ſpectat, ſi Pleiades ſeptẽ ſint, Dionem laterali morbo laborantem ſeptimo die de morbo iudiciũ ſuſtinuiſſe? Etenim alià s nono, alià s decimo die criſim habuit. Quid autem ſimilitudinis eſt, ſi ſeptem Nili o-

tur. Græc. co. impreſ. fortaſſe ſunt deprauati.

ſtia, Theonem pulmonis vitio ægrotantem, ſeptimo die ad criſim perueniſſe? nam aliquando quarto, interdum quinto morbi finem accepit. Verùm vt in aliis omnibus duplex vitij cuiuſq; ac prauitatis natura eſt, exceſſus & defectus, ita hic quoq; nonnulli veritatem de ſeptimana dicere conãtes, prorſus auerſantur: quippe qui ſermonem quemlibet ſummo odio proſequũtur. Nonnulli in tantam nugacitatem incidũt, vt etiam ea quæ ad rem nihil pertinent, commemorent: Vtriq;, inquiunt, Vrſæ ſeptem ſtellæ ſunt. Primum ſanè verum non eſt, ſed hoc extremam eorum inſcitiam co arguit. Eſto iam verũ, ſed neq; Bootes, neque per ipſas Vrſas Draco ſeptem ſtellas obtinet. Pari modo nec Corona, nec Ophiucus, nec Cancer, vel Leo, nec omnino vllum ex duodecim ſignis, in quibus planetæ feruntur: etſi illa terrena exornare atque etiam diſponere non aſtronomis modo: ſed etiam philoſophis clariſsimis in cõfeſſo habetur. Quamobrem nec recipiendi ſunt nugatores, nec cogendi qui huiuſmodi ſpeculationem ſemper refugiunt.

CAPVT XII.

A Me itaque veritatem ipſam, quantũ homini licet, inuentam eſſe puto, quam

quam quidẽ & Hippocrates prius cognouerat, ſicut & præſcriptis verbis indicauit. Vulgare autem medicorum genus præ ſegnitie eam ſubticuit. Enimuerò nec aliud quippiam ab Hippocrate fruſtra ſcriptum inuenio, nec illud, quòd vlla computatio totis diebus fieri nequit. Atq; principium non aſtronomis tantùm, vel naturalibus philoſophis, ſed agricolis quoq; & nautis, hominibusq; omnibus receptum aſſumẽs: Lunam videlicet terreſtrem plagam veluti principem quendam magni regis Solis, immutare: †huius] circuitus dies decretorios ſequi demõſtrauimus: ad hæc coincidentium dierum cauſas indicauimus: itẽ, cur tres ſeptimanas ad vigeſimum, non ad vigeſimum primum potius Hippocrates voluerit deducere. Cæterùm his demonſtratis, nullũ adhuc negotiũ eſt, quare primam ſeptimanã à ſecũda ſeparet, hãc autẽ tertiæ coniungat, inuenire. Neq; enim ſecundam primæ, criſi ad vigeſimumquartũ diem perueniente, cõiungere ratio poſtulabat: neq; tertiã à ſecunda remouere, quũ vigeſimus magis, quàm vigeſimuſprimus iudicia excipiat. Quoniam verò inter ſeptimanas ipſas duæ ſolum primæ ſeparantur, tertia copulatur: perſpicuum eſt quaterniones quoque nonnullos, neceſ-

†In veteri græco codi. pro ταύτης legitur τοιαύτας. i. huiuſcemodi.

ſario coniungi, alios ſeparari. Itaq; ſecundùs ternio & primus coniungentur, quòd vnius ſeptimanæ primæ bifariam diuiſæ particula vterq; ſit. Tertius à ſecundo diſiungetur, quoniam & ſeptimana ſecunda à priore ſeparata eſt. Tertius autem quarto copulatur, quoniam ſecundæ ſeptimanæ vterq; particula eſt. Hic itaq; rurſum quartus propter tertiam ſeptimanam ſecundæ coniunctam, quinto copulabitur. Adiungetur etiam ſextus quaternio quinto, in decimoſeptimo die: tanquam tertiæ ſeptimanæ pars vterq; exiſtens.

CAP. XIII.

QVapropter ad bonam victus rationē inſtituendam vtiliſsima eſt iudicii temporis prægnotio. Num verò acutum, vel diuturnum, vel alio modo morbū nominare conueniat, qui vigeſimo die, verbi gratia, finiendus eſt, id nihil ægro præſidii affert. Poteſt enim quiſpiam ne locutus quidem, imò qui nec prorſus cogitauerit, quínam ipſe vocandus ſit, probum victus modū ægro inſtituere, modo nihil ex aliis præterierit, quæ huc conferre videntur. Iam ſanè veritatem ſimul & vtilitatem expoſuit: atq; ſophiſtarum cauillos

dilue

diluere deſinam, ſi prius oſtendero, quantum plerique medici ea quæ conueniant, ignorent. Putant enim acutū vocari morbum de quo celeriter iudicium eſt: contrarium huius, diuturnum. At veritas non ita habet: eſt ſiquidem morbus, breui tempore comprehenſus, Græci βραχυχρόνιον appellant: non tamen omnino acutus. Huic contrarius eſt diuturnus, vel quem Græci πολυχρόνιον nominant, vel quomodocunq; aliter quis vocare ipſum malit. Acuto alia morbi natura nullum proprium nomen ſortita oppoſita eſt, idque merito euenit. Nam acuti morbi propter velocitatē periculoſi, vt Archigenes deſcribebat: vt autem Hippocrates, cū febre continua euenientis accidens neceſſario erit, vt celeriter ad criſim perueniat: etenim ex motus ſpecie acutus nuncupatur. Quieſcendum verò ei celerrime, vt qui ad proprium finē properet: nam idem eſt celeriter moueri, ac ad terminum cōfluere. Erit iam omnino brachychronius, quaſi exigui temporis dicas. Aliàs tamen atq; aliàs acutus, & exigui temporis dicetur: nam propter motus celeritatem acutus: quòd verò diu morari cum eo qui celeriter mouetur, non poteſt, brachychronius appellabitur. At natura alia morbi ei coniuncta eſt: multæ ſiquidē

febres diariæ ex frigore quodam, vel aduſtione partium exteriorũ, vel labore breui, vel vigilia, vel triſtitia, vel ebrietate, vel ira, vel id genus ſimilibus ꝓueniũt, paruæ ſimul & breues, & periculis prorſus vacuæ. Atque nemo has vel idiota, vel medicus, acutum morbum vocare conſueuit. Itaque acutus à longi temporis morbo clare his ipſis diſtinctus eſt: tardus cum longo confuſus eſt, atque nõ eandẽ motionem obtinet: ſiquidem acutus tardo, breuis longo oppoſitus eſt. Omnis ergo acutus planè exigui temporis morbus eſt, & omnis diuturnus neceſſariò tardus. Non tamen ſi breuis temporis, acutus ſtatim eſt: neque ſi tardus, longi temporis. Proinde ex tali immutatione nõ admodum manifeſta, cõplures medicos non appellationes tantũ, ſed rerum quoq; ipſarũ dignotiones confuderunt, perturbarũtque.

*

INDEX IN TRES LIBROS GALENI, DE DIEBVS DECRETORIIS.

***

A

ACceſsiones, cur modo tertio quoq; die, modo ſingulis diebus eueniant, non proprium eſt inuenire 138
Acutus & peracutus morbus qui dicatur 106
Acutus & peracutus morbus natura & motu potius quàm temporibus metiendus 107
Acuti ex decidentia morbi ad quadrageſimum diem habent terminum 108
Acutus tardo breuis longo oppoſitus 154
Ad quadrageſimum vſque diem exquiſitæ criſis ratio habetur ab Hippocrate 45

C

CAlumnia in dies criticos diluitur 11
Criſis quid 7
Criſis ſeu iudicij differentiæ 8
Criſium quæ imperfecta, quæ infida, quæ periculoſa, quæ obſcura, quæ non prius indicata, quæ've mala appelletur & quæ

har

harum contrariæ ſint 10

Criſis vt quatuor ſunt differentiæ, ita quatuor nominibus ſignificantur 42

Criſim præuenire ſeu prærumpere pernitioſum & quare 136

Criſim prædicturus opera multa Hippocratis teneat oportet 46

Criſes optimæ fiunt vbi cocti ſunt humores & quare 136

D

Dies decretorij qui ſeptimum quíve ſextum imitantur 23. & 25

Diſciplina artis breue requirit tempus, at inuentio longum 25

Dies in quibus potiſsimum fiunt criſes & in quibus non fiunt 44. & 45

E

ERrores qui importunè cõmittũtur à medicis 49

Exemplum de ægro qui iudicatur 30

Exteriora peccata quæ ſint 51

H

HIppocrates multos dies iudicatorios ſimul cõgeſsit in primo Epidemion, quos in prognoſtico & in aphoriſmis circuncidit 14

Hippocrates in libris Epidemion experimentis ſpeculationis explorat, & non generatim ſentẽtiam ſuam profert ibi.

Horam

Horam mortis prædicendi ratio 56

I

INitium morbi à quo dies decretorij pendent, eſt prima febris acceſsio iuxta Hippocratem & experientiam 29
Imperfecta iudicatio quid 10
Infida iudicatio ibidem.
In quo conueniant omnes qui de diebus iudicatoriis aliquid conſcripſerunt 14

L

LVnæ figuræ, quæ apparent 121
Luna quicquid operatur ex ſolis aſpectu operatur 122
Luna cum primum occultatur primumq́; apparet, varias mutationes efficit 121
Luna & ſanis & ægris dies quales futuri ſint, poteſt prænuntiare 129

M

MOrbi qui non ante vigeſimam diẽ finiuntur 63

N

NAtura omnino ſufficit & medicus naturæ miniſter eſt 51.& 25
Natura ordinatis vtitur motibus qui à celeſtibus reguntur 68

O

OBſcura iudicatio quid 10
Occultare veritatem iniquiſsimum eſt 11

P

PEriculoſa iudicatio quid 10

Q

QVartus ex ſua natura ſeptimi index, niſi quid erroris intercidat 48

S

SExtus dies regi, ſeptimus verò tyranno aſsimilatur 19

Sexti & ſeptimi index eſt quartus 23

Signa λυτηρία ſeu ſolutoria magni morbi ſolutionem præcedunt 5

Signa quæ præcedunt excretiones & abſceſſus criticos 6

Signorum vires cognoſcendæ ab eo ſunt qui præſagire rectè cupit 64

Speculationes medicæ duobus inſtrumētis inueniuntur & probantur 66

Subita morbi ſolutio per criſim tuta, ſine hac recidiuam prænuntiat 4

Superiorum aſtrorum potentia fruimur præcipuè verò ſolis 120

V

VIctus ratio proba non inſtituitur niſi terminus morbi prænoſcatur, nec terminari bene morbus poteſt abſque recta victus ratione 53

FINIS.

LVGDVNI,
EXCVDEBAT
PHILIBERTVS
ROLLETIVS.
*